

POLUGODIŠNJAK ZA KULTURU I DRUŠTVENA PITANJA

PODSTRANSKA revija

Izdavač OGRANAK MATICE HRVATSKE U PODSTRANI

m matica hrvatska

GODINA XX. - BROJ 41. - PODSTRANA, lipanj 2021.

BESPLATNI PRIMJERAK

Podstrana - Strožanac i Stobrečki zaljev
šezdesetih godina prošlog stoljeća

ZABORAVLJENE PODSTRANSKE VIZURE

Podstrana - pogled od Porta u Sv. Martinu prema
Strožancu šezdesetih godina prošlog stoljeća

SADRŽAJ

Izbori 2021. godine	4
Na kraju mandata	5
Podstrana dočekuje sezonu 2021. s novom brošurom .	8
Brdo Perun, park prirode?!	9
Obnova crkve Svetog Martina	11
Vječno počivalište najskuplje u Podstrani	12
Planinari u doba korone	13
Jedriličarski klub Podstrana	15
S Hercegovinom u svijet	16
Tko zna, može i sam	17
Svjedok vremena	18
Borba za hrvatski jezik u uredima, školama i u crkvi	20
Godina 1918. – hrvatske zastave u pulskoj luci i Istri	21
Da svak živ more bit...	22

PERUN

Pjesnički - likovni kutak	1
Pedeset godina od hrvatskog proljeća	2
U spomen Josipu Pupačiću	4
Pjesnički - likovni kutak	6
LU Ante Kaštelančić - Obojena kreativnost	8
Pola tisućljeća Judite	9
Pjesnički klub - Perun	10
Ivo Klarić - Znali smo ginuti, znat ćemo i živjeti	12
Pogovor knjizi Miljenka Jukića - Dvanaest sekunda kolovoza	14
Marilyn Monroe	16
Perunovo koplje	17
Pjesnički - kutak, Drago Štambuk	20
Prva stoljetnica Ivana Raosa	21
150 godina od rođenja Stjepana Radića	22
Društvo Poljičana – Ogranak Podstrana - Ususret Poljičkom saboru	23
Proza - aforizmi	24
Nahranilo te tvoje nebo, napojila tvoja Cetina	23
Kad ste zadnji put bili u Mostaru?	25
Prvi doživljaji jednog dalmatinskog studenta u Japanu	27
U čast svetom Juri	29
Strah	31
VELIKI RESET je zločin protiv čovjeka	32
Laudato si'	33
Zašlac	35
Maske, maskice, obrazine...	36
Fabjan je bio u pravu	37
Središta svjetske moći i položaj Republike Hrvatske među njima	38
Trgovina ljudima	41
Strožanac kup 2021. za klasu laser (ILCA4, ILCA6 i ILCA7)	42
Nova generacija 7 iz Podstrane	42
Tomislav Buljan - Air Buljan	43
Mlade šahistice	43

NEKI LJUDI SVIJETLE

Nekim vrlo rijetkim ljudima
u dušu je ugniježđeno svjetlo
i oni svijetle isto i danju i noću
po maglini, u ratu, u miru
i oni dijele to svjetlo kamo išli da išli,
ne čekaju da znane ili neznane jezike čuju,
ne čekaju hrome da ustanu
i slijepe da ih vide,
oni vide kroz zidove bolne (bola)
oni čuju i jecaje nijeme
i ključevima svjetla tope omče jada,
uvijek su puni procvjetalog svjetla,
jer oni svagdan rađaju svjetlo,
a sami su rođeni u zipki svjetla,
ono im je jedino oružje duše.
Jedan od njih, kao Noa,
izgradio je korablju spasa,
Korablju su struje i vjetrovi nosili,
a on, daleko na horizontu,
samo je svijetlio i svijetlio i,
što je bio manji, više je svijetlio,
prkoseći svim zakonima svemira.
Njegovo srce kucalo je u ritmu vesala,
kucalo je u ritmu roda, pravednika,
kucalo je bez plaće – kucalo bez maće,
kuca još i danas.
Jedan od njih zvao se Alojzije.

Nikša Krpetić

PODSTRANSKA revija**Osnivač i izdavač:**

Ogranak Matice hrvatske u Podstrani, Jurasova 2
Žiro račun MH u Podstrani
HR2425030071100016832
ISSN 1334-2827

Uredništvo:

Darijo Radović, Dražen Vlašić, Ante Šiško, Zorana
Ivanković Buljan, Antonio Vrbatović,
Divna Ban Bakota, Ivan Bašić, Mario Tomasović,
Denis Jonjić, Zlatko Juras, Zoran Jurišić

Za fotografije zaslužni:

Zoran Jurišić, Nenad Stanić, Duško Aničić,
Božan Živaljić, Mario Tomasović, Zdravka Švenda,
Maja Vidović, Mate Dedić, Zorana Ivanković Buljan,
Nikola Aljinović, Velimir Gavrančić, Enes Buljan,
Zlatko Juras, Nikola Barić, Ivica Šušić, Ante Ružić,
Dražen Vlašić, Vedran Mihaljević,

Fotografija na naslovnici Nenad Stanić

Grafička priprema: Neven Marin**Tisak:** Dalmacijapapir**Naklada:** 1500 primjeraka

Za potpisane tekstove odgovaraju autori,
za nepotpisane uredništvo

Vaše tekstove i fotografije možete slati na e-adresu:
jurisic_zoran@yahoo.com ili zlatkojuras1@gmail.com

**Ovaj broj Podstranske revije možete čitati
i na internetskoj adresi www.omh-podstrana.hr**

Izbori 2021. godine

Neposredno prije tiskanja ovog broja *Revije* dobili smo nove obnašatelje dužnosti načelnika općine Podstrana, članove Općinskog vijeća, te župana i članove Županijske skupštine. Kao što je uobičajeno, svake četiri godine u drugoj polovini svibnja održavaju se lokalni izbori, odnosno izbori za članove predstavničkih tijela općina i županije te izbori za općinske načelnike i župane.

Iako su vam rezultati poznati, donosimo kratki pregled rezultata u našoj općini i županiji, kako bi ostali zaobilježeni u ovoj „kronici našeg malog mista“, uz malu analizu i komentar.

Novi načelnik općine Podstrana je Mijo Dropuljić, koji je u drugom krugu izbora održanom 30. svibnja pobijedio Kristinu Jerčić omjerom 1914 prema 1590 glasova, uz 61 nevažeći listić.

Na izborima za Općinsko vijeće, održanima 16. svibnja, najveći broj glasova osvojila je lista Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) s nestranačkom osobom (Darijo Radović), s 1378 glasova, potom slijede liste

Mosta s 975 glasova, Domovinskog pokreta (DP) s 441 glasom, Hrvatske stranke prava (HSP) s 422, koalicija Socijaldemokratske partije (SDP) i Hrvatske seljačke stranke (HSS) s 267 glasova. Sukladno izbornom zakonu, prema kojem se broj mjesta utvrđuje D'Hondtovom metodom, lista HDZ-a će u Općinskom vijeću imati šest vijećnika, Most četiri, te DP, HSP i koalicija SDP-HSS po jednog vijećnika.

Izbori na razini županije rezultirali su reizborom dosadašnjeg župana Blaženka Bobana, koji je u drugom krugu pobijedio Ranka Ostojića. U Županijskoj skupštini će uz pobjednički listu HDZ/HSP sudjelovati i Most, SDP, koalicija NL mladih, Pametno i HSLS, te Centar, Hrvatska građanska stranka (HGS) i DP.

U većini postizbornih komentara na razini Hrvatske naglašava se promjena na čelu najvećih gradova, Zagreba i Splita, gdje pobjednici nisu najveće stranke, HDZ i SDP, nego su vlast preuzele nove političke snage, u Zagrebu Možemo!, a u Splitu Centar. I u brojnim drugim županijama, gradovima i općinama došlo je do smjene na čelu, što se može protumačiti i općim nezadovoljstvom glasača stanjem u državi. U Podstrani je na čelu i dalje ostala najveća stranka – HDZ, no i ovom se prilikom pokazalo da postoji znatan dio biračkog tijela koji nije zadovoljan razvojem općine i traži alternativne političke snage, ovaj put Most. Ponavlja se i dugogodišnji trend slabog odaziva glasača (vrlo su rijetke izborne jedinice s više od 50 posto odaziva), prosjek na razini Hrvatske je u prvom krugu bio 46 posto, u drugom

krugu 44 posto za načelnike, odnosno 38 posto za župane, a u Podstrani je bio još slabiji te je u oba kruga glasanja iznosio vrlo skromnih 38 posto.

Mislim da je važno spomenuti i promjene predizbornih aktivnosti tijekom ovih izbora. Stjecajem okolnosti, dijelom zbog epidemioloških razloga, a dijelom zbog općeg društvenog trenda intenzivnog korištenja društvenih mreža, kampanja je bila drugačija od dosadašnjih. Izostali su predizborni skupovi, manje je bilo promidžbe u tiskanim medijima (znatno manje plakata, letaka...), a u Podstrani nije održano ni predizborno sučeljavanje kandidata za načelnika (kandidatkinja Mosta nije prihvatila poziv za sučeljavanje). Kao rezultat svega navedenog, dojam je da se kandidati nisu dovoljno predstavili svim potencijalnim biračima. Programi koje su nudili na digitalnim medijima bili su sažeti, kratki, dijelom vrlo općeniti, bez objašnjavanja kako ih namjeravaju ostvariti, a važno je istaknuti i da svi birači ne koriste digitalne medije. Kampanja u Podstrani bila je vrlo korektna, posebno u prvom krugu, u drugom su se strasti malo uzbudile te je bilo poteza koji su prešli granice korektnosti, ali ukupni je dojam o ovim izborima dobar. Neka stara i dosta novih lica trebala bi biti dobar potencijal da zajedničkim radom u novom Općinskom vijeću, uvažavajući jedni druge, prijedloge i ideje svih, zajedničkim radom ubrzaju rješavanje problema koji nas sve jednako muče i time omoguće ugodniji život u našoj Podstrani.

Darijo Radović

NA KRAJU MANDATA

Piše: Mladen BARTULOVIĆ

Drage mještanke i mještani Podstrane,

Budući da je kraj drugog mandata načelnika općine Podstrana, želim se kratko osvrnuti na proteklih osam godina. Bilo je to vrlo intenzivno razdoblje s puno izazova. Nastojao sam što brže pohvatati konce i organizirati posao optimalno kako bi rezultati što prije bili vidljivi. Nadam se da sam u tome uspio.

Svjestan činjenice da su potrebe našeg mjesta velike, počevši od izgradnje infrastrukture pa do financiranja potreba iz područja socijalne skrbi, sportskih, kulturnih i ostalih udruga, a sve uz ograničena proračunska sredstva, nastojao sam postići maksimalno moguće te mislim da smo u zadnjih osam godina ipak uspjeli doprinijeti povećanju životnog standarda u Podstrani.

Tijekom mojeg drugog mandata posebno su se otvarale mogućnosti vezane uz sufinanciranje iz fondova EU-a. Pratili smo sve natječaje i prijavljivali naše projekte gdje god je to bilo moguće. Tako smo uspješno proveli više projekata, neki se još provode, a nekoliko ih još čeka rezultate. Naglasit ću samo neke:

- **Morsko-riječna šetnica i biciklistička staza Podstrana walk & bike** – projekt vrijednosti oko 10.000.000,00 kn, za koji nam je odobreno od Europske unije, iz Kohezijskog fonda, **8.500.000,00 kn**.
- **Izgradnja reciklažnog dvorišta Perun** – za projekt vrijednosti 7.662.376,52 kn odobreno nam je, također iz Kohezijskog fonda, **4.199.000,00 kn**.
- **Rekonstrukcija raskrižja Hercegovačke ulice i Ulice kralja**

Zvonimira – projekt vrijednosti oko 1.380.000,00 kn, koji sufinancira Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj iznosom od **894.388,41 kn**.

- **ECOMAP** – projekt koji Općina Podstrana provodi kao vodeći partner, a sufinancira se iz Europskog fonda za regionalni razvoj u okviru programa prekogranične suradnje INTERREG Italy-Croatia. U projektu sudjeluje još šest talijanskih i četiri hrvatska partnera. Ukupna je vrijednost projekta oko 2,8 milijuna eura, od čega se na Općinu Podstrana odnosi iznos od 619.000,00 eura, koji se sufinancira s 85 posto sredstava EU-a, što iznosi oko **4.000.000,00 kn**.

- Za projekt „**Zaželi I. faza**“ odobreno nam je iz Europskog socijalnog fonda oko **1.600.000,00 kn**, a upravo smo dobili odluku da nam je odobren i prijavljeni projekt na II. fazu „**Zaželimo zajedno**“ vrijednosti oko **1.350.000,00 kn**. Preko ovog projekta zaposlili smo 15 žena starijih od 50 godina koje su se brinule o 60 potrebitih mještana, odnosno korisnika. U drugoj fazi, koja uskoro počinje s realizacijom, bit će uključeno 90 korisnika.

- Očekujemo uskoro potpisivanje ugovora i za projekt „**Korak po korak**“, koji se 100 posto financira iz Europskog socijalnog fonda vrijednosti **2.000.000,00 kn**. Ovaj je projekt, također, usmjeren na pomoć starijim osobama te djeci i odraslima s poteškoćama.

Osim projekata EU-a, svake smo godine na desetke projekata uspješno prijavljivali na nacionalne i županijske natječaje i tako značajno smanjivali opterećenje općinskog proračuna.

Izmjenama i dopunama prostornoplanske dokumentacije pokušali smo odgovoriti na zahtjeve i potrebe razvoja našeg mjesta na način da se njima osigura i planira izgradnja potrebne infrastrukture i sadržaja. Tako smo donijeli dvije važne izmjene Prostornog plana Općine Podstrana, koji je temeljni prostornoplanski dokument naše Općine. Prvim izmjenama i dopunama definirali smo i izjednačili uvjete gradnje na području cijele naše općine, a drugim smo stvorili planski preduvjet za realizaciju brze državne ceste Split – Omiš. Isto tako, izrađen je Strateški razvojni program te su se mijenjali ili po potrebi stavljali izvan snage i brojni planovi nižeg reda, poput urbanističkih i detaljnih planova uređenja, a tim su izmjenama stvorene osnovne pretpostavke za razvoj privatnih i javnih sadržaja, poput sportskih lučica, kulturnih sadržaja itd.

U realizaciji infrastrukturnih projekata najviše se vremena utrošilo na pripremanje projektne dokumentacije i rješavanje imovinskopravnih odnosa. Taj dio posla, koji nije okom vidljiv, preduvjet je za uspješnu realizaciju svakog projekta.

Na kraju, ponosan sam na brojne infrastrukturne projekte koje smo odradili, a posebno na:

- Uređenje obale od ušća rijeke Žrnovnice do sportske lučice u Strožancu (2. faza), što je jedan od najvažnijih kapitalnih projekata u Podstrani koji su, prije mene, pokušavali realizirati moji prethodnici.
- Izgradnju Reciklažnog dvorišta Perun, koje značajno doprinosi

povećanju stope odvojeno prikupljenog komunalnog otpada i smanjenju količine otpada koji se odlaze na odlagalište. Nabavili smo i tri mobilna reciklažna dvorišta.

- Proširenje groblja Ban s dodatnih 248 grobnica s ukupno 1200 ležajeva.
- U suradnji s Hrvatskim cestama, uređena su četiri raskrižja: magistrale D8 i Domagojeve ulice, D8 i Put starog sela, raskrižje D8 i Ulice don Petra Cara te raskrižje D8 i Zvonimirove ulice.
- Rekonstrukciju Poljičke ceste – zajednički projekt Općine Podstrana, VIK-a Split, HEP-a Split i ŽUC-a.
- Izgradnju nekoliko novih dječjih igrališta.

Ne treba zanemariti ni one projekte kojima smo, izradom projektne dokumentacije i ishodenjem akata za gradnju, udarili temelj za daljnju realizaciju mojim nasljednicima, poput dobivanja građevinske dozvole za rekonstrukciju zgrade javne namjene – DVD-a, lokacijske dozvole nove škole na području Sv. Martin itd.

U raznim su fazama realizacije (ishođenje dokumentacije za gradnju) projekti rekonstrukcije brojnih ulica u Podstrani, što će olakšati realizaciju novom načelniku.

Posebno bih želio istaknuti i projekt izgradnje i rekonstrukcije sustava vodoopskrbe i odvodnje otpadnih voda koja je u sustavu Aglomeracije Split – Solin, sukladno studiji izvedivosti. U sklopu realizacije tog projekta bit će realizirana i vodoopskrba

Uređena crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije. Foto: Dražen Vlašić, 13. 6. 2018.

u Ulici don Petra Cara – faza 1., koja obuhvaća radove na polaganju vodovodnog cjevovoda. Za taj projekt ishodenja je lokacijska i građevinska dozvola, a vrijednost radova iznosi oko milijun kuna, uz planirani početak također u jesen 2021. godine.

Realizacija prostora javne namjene – bivšeg „Vinkovačkog odmarališta“ – također je jedan od velikih dobitaka za naše mjesto. Ugovorom o darovanju između Republike Hrvatske i Općine Podstrana dobili smo u vlasništvo novi prostor javne namjene – nekretninu ukupne procijenjene tržišne vrijednosti od 3.980.000,00 kuna. Darovanu nekretninu čine zgrade i zemljište ukupne površine 1429 m². Na predmetnoj nekretnini Općina Podstrana planira osnivanje društveno-kulturnog centra, u skladu s idejnim rješenjem/inicijativom prenamjene kompleksa bivšeg „Vinkovačkog odmarališta“ u kulturno-društvene sadržaje.

Veliku pažnju posvetio sam sanaciji spomenika kulturne baštine, tako da su u moja dva mandata obavljena brojna radova na tom području, konzervatorsko-restauratorski radovi sanacije naših dragocjenih crkava (crkva sv. Jure na Vršini, crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije, crkva sv. Fabijana i Sebastijana, crkva sv. Ante i sv. Roka, crkva Gospe u Siti), ponosnih svjedoka naše kulture i povijesti, do spomenika iz vremena antike i onih novije datacije, poput mosta na rijeci Žrnovnici.

S obzirom na veliki demografski rast mjesta i činjenicu da spadamo u jednu od najvećih i najmlađih općina u Republici Hrvatskoj, realizacija projekta druge škole postala je jedan od prioriteta, posebno uzimajući u obzir nedovoljne kapacitete i dvosmjenski rad jedine aktivne škole na našem području u naselju Strožanac. Projektirana je nova osnovna škola unutar obuhvata Urbanističkog plana uređenja broj 10 „Petrićevo – Sveti Martin“, unutar zone društvene namjene D (na području sjeverno od zgrade u kojoj se danas nalazi općinska uprava), na predjelu Šćadin. Ishođene su lokacijske dozvole za pristupnu prometnicu, lokacijska dozvola za regulaciju bujice i lokacijska dozvola za školu.

Uz planiranu dvodijelnu sportsku dvoranu s pripadajućim sadržajima (garderobe, sanitarije, rehabilitacija, pomoćna dvorana), zbog manjka ze-

Projekt muzejsko-kulturnog centra

Projekt nove škole u Svetom Martinu

mljišta za potrebe vanjskih igrališta, igralište je planirano u smanjenom obuhvatu na način da se iskoriste i krovne plohe. Projekt je realiziran na način da omogućuje nesmetan prolaz i korištenje svih sadržaja osobama s teškoćama u kretanju i uporabu invalidskih kolica, uz poštovanje posebnih propisa u pogledu zaštite od požara. Parkirališni prostor potrebno je realiziran unutar zahvata, sa stajalištem za školski autobus.

Prateći potrebe i zahtjeve naših mještana, kontinuirano sam se zalagao za proširivanje prava na temelju Odluke o socijalnoj skrbi. Poseban naglasak stavljam na uvođenje novih prava:

- Financiranje pomoćnika djeci s poteškoćama u razvoju u vrtićima i u školi
- Besplatni udžbenici za naše osnovnoškolce i sufinanciranje udžbenika srednjoškolcima sa po 1000 kn po učeniku
- Besplatna pokazna karta umirovljenicima, invalidima, djeci s poteškoćama, njihovoj pratnji, socijalno ugroženim mještanima, srednjoškolcima te osnovnoškolcima koji putuju na izvannastavne aktivnosti
- 50-postotno sufinanciranje pokazne karte studentima
- Višekratno povećavanje naknade za novorođenu djecu

- Povećanje iznosa sufinanciranja boravka u vrtiću na 1000 kn mjesečno te besplatan vrtić djeci sto-postotnih invalida
  - Sufinanciranje nabave ortopedskog pomagala invalidima
  - Povećanje iznosa jednokratne pomoći te financijska pomoć za znanstveno usavršavanje
  - Blaži kriteriji za ostvarivanje prava na stipendiju, tako da je većina naših studenata ostvarivala to pravo
  - Uskrsnice umirovljenicima s mirovinom manjom od 2000 kn...
- Još je puno toga što se može nabrojiti, ali nastojao sam navesti ono najvažnije.

Prošle godine sve nas je zatekla i neugodno iznenadila pandemija koronavirusa. To su okolnosti za koje nitko nije pripremljen, a s kojima smo se ipak uspješno suočili. Brzo smo se organizirali i uveli nužne mjere kako bismo prvenstveno zaštitili zdravlje naših mještana, ali i uložili dodatne napore kako ne bi bilo značajno narušeno redovno poslovanje Općine usprkos smanjenju prihoda u proračunu.

Naravno, uvijek ima i neostvarenih želja. Očekivanja su prevelika i želja za uspjehom je velika, ali realno nije sve jednostavno realizirati. Tek kada se krene, otkriju se brojne prepreke na koje nije moguće utje-

cati, poput spore administracije ili zamršenih imovinskopravnih odnosa.

Kad sve sagledam, mogu reći da sam više nego zadovoljan postignutim u ovih proteklih osam godina. Iza mene ostaje mnoštvo vidljivih pokazatelja da se radilo punom parom. Nadam se da će se razvoj Podstrane nastaviti istim tempom. Novoj vlasti rado ću biti na raspolaganju za svaku pomoć za dobrobit naših mještana i naše Podstrane.

Na kraju, želim zahvaliti svima koji su nesebično radili za Podstranu u proteklih osam godina: svim vijećnicima koji su donosili odluke, općinskim službenicima i namještenicima koji su, zajedno sa mnom, realizirali zacrtane ciljeve iako je ponekad bilo teško pratiti moj ritam rada i moje želje.

Posebna zahvala ide vama, drage mještanke i mještani Podstrane, što ste mi dva puta iskazali povjerenje i omogućili mi da obavljam časnu dužnost načelnika i dam svoj doprinos razvoju naše Podstrane. Rijetki dobiju priliku za to. Nadam se da sam iskazano povjerenje i opravdao.

Zahvaljujem i na razumijevanju kad nije sve išlo po planu i u zadanim rokovima.

Sigurno je da bez vaše podrške ne bi bilo ni rezultata. Vjerujem da smo zajedno Podstranu učinili boljim i ljepšim mjestom za život.

Perun

PLANINARENJE, VIA FERRATA I PENJALIŠTE
Hiking, Via ferrata and Climbing Area

malo brdo
za velike avanture

*a small hill
for great adventures*

PODSTRANA

Feels like Adven(a)ture - Visit Podstrana!

Podstrana dočekuje sezonu 2021. s novom brošurom

Piše: Zdravka ŠVENDA

Sezona 2021. samo što nije otvorena. Prve su nam lastavice već doletjele i mi smo ih dočekali spremni. Ne samo da smo svoje kapacitete, smještajne i ugostiteljske, obnovili i prilagodili novonastalim uvjetima koji nisu poštedjeli nijedan kutak na Zemlji, pa tako ni našu Podstranu, nego smo i pripremili neke nove sadržaje kojima smo podstransku *avanturističku* ponudu proširili i obogatili.

Riječ je o brošuri *Perun* – *malo brdo za velike avanture* koja opisuje planinarske staze, penjalište i nedavno uređenu *via ferratu*. Zamisao

o izradi brošure koja bi predstavila sve planinarske i penjačke sadržaje na našoj maloj planini konačno se realizirala na zadovoljstvo svih koji su u tome sudjelovali. Riječ je o članovima Planinarskog društva Perun, agenciji Iris-adventure, dizajnerima

i fotografima, našoj Turističkoj zajednici i našoj općini koja je tu zamisao i njezino ostvarenje prepoznala i podržala. U ime nakladnika, a to je naša Turistička zajednica, i ovom prigodom izrazit ću zahvalnost svima koji su u ovome projektu sudjelovali.

Brošura je veoma informativna, precizna i obilno ilustrirana lijepim fotografijama. Radujemo se što u našem turističkom uredu, osim drugih tiskanih materijala, možemo svojim gostima ponuditi i ovaj novi, veoma koristan planinarski vodič.

Novi proizvod znak je angažiranosti, a to znači i optimizma. Od ove sezone očekujemo, i za to smo potpuno spremni, da bude „bolja“ i „zdravija“ od prošlogodišnje. Znamo da u istome raspoloženju žive i druga naša turistička odredišta, ne samo obalna nego i diljem Republike Hrvatske koja se u cjelini dobro nosi s tekućim izazovima te je kao takva i prepoznata, te se zajedno sa svima koji rade u turizmu iskreno radujemo mjesecima koji su pred nama.

BRDO PERUN, PARK PRIRODE?!

Piše: **Martin Vlašić, prof.**

Bože, kako lijepo izgledaju ta poljička brda i njihovi vrhovi gledani s ceste na Sirobuji. Na samom ulazu u, recimo tako, drevnu poljičku postojbinu s njezine zapadne strane, ustobočilo se brdo Perun kao svojevrsno predbrđe morskom planinskom masivu.

Rječica Žrnovnica, koja je poznata po brojnim mlinicama, stupama i žrvnjima, dodiruje, i na neki način oplakuje, Petu Peruna, gdje je nekoć na brzacima don Petar Car podigao mlinice koje su nosile naziv podstranske don Petrove mlinice. Brdo Perun proteže se, dakle, od rje-

čice Žrnovnice uzduž morske obale do ušća zelenooke Cetine kod Prika i Omiša.

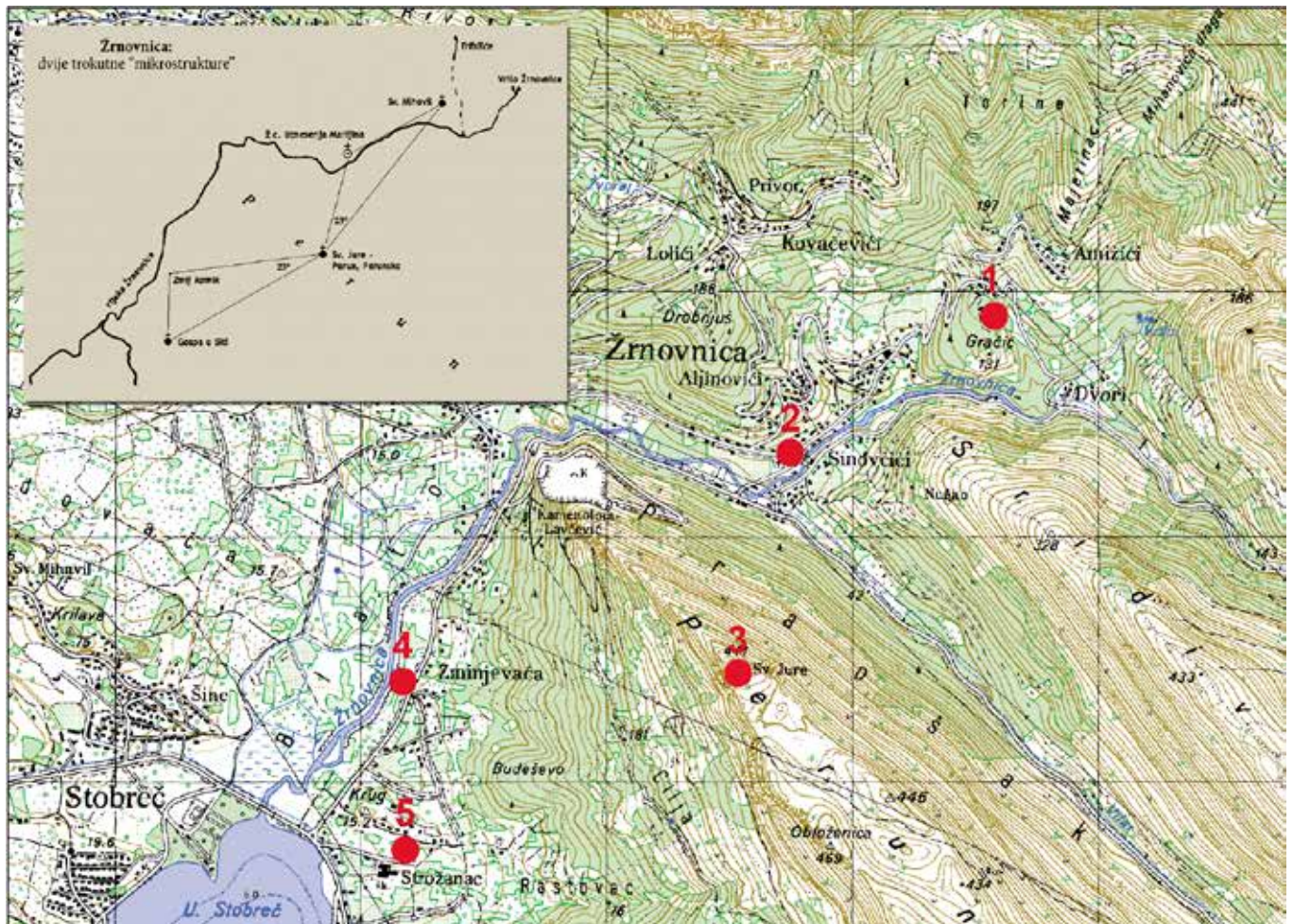
Eh, ti vrhovi, vrletnostjenoviti kukovi, pa obronci, brdeljci, prodolja, pa opet proplanci, vrtače i dubodoline, sve je to tako slikovito i prelijepo da se čovjeku otima spontani ushit divljenja: Hvala ti, Bože, za toliku ljepotu...

Brdu Perunu divili su se i prastari Iliri i slavensko-hrvatski narod pa su mu dodjeljivali imena božanstva. Dobivao je naziv: Perun, Gromovnik Ilija, Veles i Sveti Juraj, na kojemu su podizane crkvice u čast tom svecu, zaštitniku čitavih Poljica i brđanskog puka. Križ je najviša

Duga gomila i crkvice sv. Jure na Perunskom, pogled s istoka (foto: I. Lolić).

točka, gdje brdo Perun mjeri visinu od 533 metra, a s južne strane su mu podignuta naselja Gornja Podstrana, Jesenice-Zeljovići i druga mjesta pod samim brdskim hrptom. Perun je ozbiljno ugrožen nekontroliranom gradnjom i raznim oblicima devastacije prirode. Nekoć je ovo brdo bilo privlačno izletnicima, planinarima, slikarima i uopće ljubiteljima prirode. Flora i fauna bile su toliko bogate i raznovrsne da su za to bogatstvo

Sakralna mjesta u Žrnovnici i Podstrani: 1 – crkva sv. Mihovila na Gračiću; 2 – župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Žrnovnici; 3 – crkvice sv. Jure na Perunskome; 4 – Zmijevača ili Zmijjača (pov. topo-nim Zmij kamik iz 1178. godine); 5 – ranoromanička crkva Gospe od Site. Na manjoj slici: sakralna interpretacija povezivanjem u sustav trokuta (prema: Belaj 2007:442)

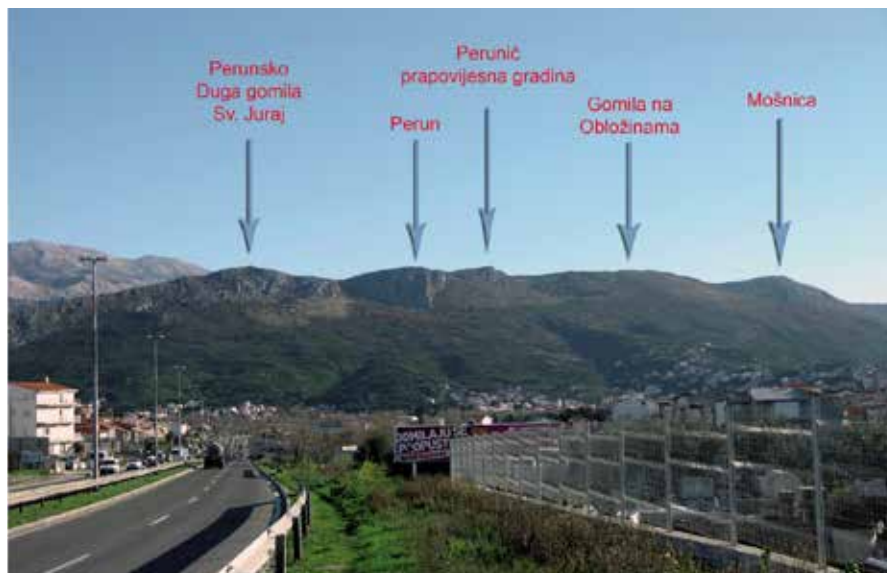

Foto: Ante Ružić

pokazivali interes i pasionirani proučavatelji prirode. Mnoštvo ptica, ali i mnoštvo manjih životinja, bilo je zanimljivo poklonicima tzv. safari-turizma. Danas su ptice pobjegle i nestale iz dijelova naselja gdje se buči motorima i drugim zvukovima i glasovima. Tu su pjevali slavuji i češljugari, cvrkutale su lastavice jer su postojali aktivni poljski izvori, vrutci i potočići, kao što su Dragoševica, Vrilo, izvor potočića Grljevac i Krpotin.

Izvori su presahnuli, zatrpani su ili su „potonuli“. Danas je sve manje ptica. Bor je postao dominantna drvo-kultura i potisnuo je svu raznovrsnost flore iz biljnog svijeta. U svibnju se ovaj kraj zlatio od brnistrina cvata, mirisali su vrijes i vrisak, ružmarin i kadulja te mirta. Cvjetali su bušinac, ružulinka, koromač, perunika i druge brojne orhideje...

Pri vrhovima brda, u ljutom kršu, bilo je i divljine gdje su se gnijezdili sjajno perjaši gavrani, koji nika-

Toponimi, povijesna i sakralna mjesta na brdu Veliki Perun između Podstrane i Žrnovnice

da nisu zaboravljali svoje matično gnijezdo i uvijek su mu se vraćali s dalekih letova. Sove i druge grabljivice također su imale svoja staništa u dobro skrivenim rupama i sjenovitim zavalama. Podstrana nikada nije imala svoj strategijski plan razvoja, pa se Donja Podstrana razvijala mahom „na divlje“.

Opasnost od daljnje divlje gradnje i širenja naselja i dalje traje jer se granice naselja šire nauštrb autentične prirode i brda Peruna.

Gornja Podstrana deklarativno je proglašena eko-naseljem, ali to se ne provodi.

Donja Podstrana još uvijek je u fazi urbanističkog sređivanja, odnosno teško ispravlja propuste i pogreške počinjene u vrijeme nekon-

trolirane, neplanske i neracionalne „divlje gradnje“.

Nameće se urgentna potreba da se brdo Perun zaštititi, da se sačuvaju prirodni resursi, uključujući i poljodjelstvo. To se može postići na način da nadležne institucije donesu odluku o proglašenju brda Perun zaštićenom šumom i parkom prirode, čime bi se sačuvalo za buduće naraštaje.

Foto: Ante Ružić

Antropomorfni izgled jednog dijela brda Veliki Perun

OBNOVA CRKVE SVETOG MARTINA

Piše: Mario Tomasović

Nakon obnove zgrade Čitovnice, crkve svetih Ante i Roka, crkve svetih Fabijana i Sebastijana, crkve Gospe od Bezgrešnog začeca, crkve svetog Jure na Vršini i crkvice Gospe od Uznesenja u Siti, na red je došla i obnova crkve svetog Martina. Iako je ona ranije obnavljana (stavljen je betonski krov i pokrov), prošle se godine prišlo kompletnoj obnovi interijera i eksterijera.

Tvrtka *Kvinar d.o.o.* je za naručitelja, Župu Gospe od Zdravlja, i uz sufinanciranje naše Općine i nadležnost Ministarstva kulture, odnosno Konzervatorskog odjela u Splitu, radove izvela stručno i odgovorno. U izvješću poduzeća *Kvinar d.o.o.* stoji:

„Dobro je što se paralelno s tim radnjama sanirao i antički ogradni zid groblja uz magistralu, jedinstven zid na ovom području, preko koje-

ga ima i dijelova srednjovjekovnog bedema. Uklonjena je vegetacija, alge i lišajevi tretirani su aseptički, uklonjene su fuge, zid je opran vrućom vodom pod kontroliranim pritiskom, izrađene su nove fuge i kruna zida od materijala koji je svojstven rimskoj žbuci (gašeno vapno, pijesak, mljevena opeka i glina), sazidani su dijelovi bedema koji su bili izmaknuti ili su nedostajali, te je na kraju zid zaštićen impregnacijom. U crkvi je dignut cijeli kameni pod te je na nekim mjestima obavljeno ispitivanje (iskop) do dubine metar

do metar i pol. Ništa nije pronađeno te je kameni pod vraćen natrag. Zidovi, pod i preslica oprani su pod kontroliranim pritiskom, uklonjene su stare fuge i korodirani klinovi, demontirana su i vraćena na svoje mjesto zvona, na koja je nanosena antikorozivna zaštita. Obavljena je i hidroizolacija preslice, promijenjene su oštećene kupe, sondirana je i skinuta stara žbuka te je stavljena nova, a obavljeno je mnogo drugih, ništa manje važnih radova na sanaciji objekta. Saniran je kor (pjevalište), kao i prozori sa svih strana. Obavit će se i površinsko čišćenje kamenih ulomaka, spolija, nadgrobnih stela, ulomaka keramike i fragmenata mozaika zatečenih u crkvi.“

Sve je to, kao i do sada, odrađeno u skladu sa strukom i zakonom. Treba nastaviti s istraživanjima u dvorištu crkve (čimatoriju), ali i na terenu, gdje se nalaze vidljivi temelji dvorca u kojem je knez Mislav s mletačkim duždem Petrom Tradenikom potpisao sporazum o mirnom plovljenju Jadranskim morem. Vrijeme je da se obnovi i kapelica svetog Jure na Perunu i Papalićeva kula na Žminjevači. Osmišljavanje uređenja Kulturnog centra na lokalitetu bivšeg vinkovačkog odmarališta treba povjeriti struci, s tim da taj centar bude reprezentativan objekt kojim će se Podstrana ponositi.

VJEČNO POČIVALIŠTE NAJSKUPLJE U PODSTRANI

Piše: Ivanka ŽAPER

Apartman na Banu“ ima lijep pogled na more, ali njegovi stanari u tome ne mogu uživati. Naprotiv, oni neće spokojno otići u taj apartman, pored svega i zbog neočekivano velikog kredita koji su za njega podigli, ako ne budu imali sreće da ga prije otplate.

Sretniji ili bogatiji o tome se ne trebaju brinuti jer oni su i bili mjerilo po kojemu je (sad ćemo ga nazvati pravim imenom) grobno mjesto u Podstrani preskupo, čak skuplje nego u Splitu.

U Splitu se za takav iznos dobiva gotova grobnica, obložena mramorom.

Znam, infrastruktura je skupa, ali ne mora sve pasti na trenutne ili skore „stanare“ jer i tako je to **podstanarstvo**. Naime, ako ne plaćaš godišnju naknadu, oduzme se i prodaj drugom, a uloženi novac otišao je u vjetar ili pak u džepove spretnijih.

Podsjetila bih vas da je riječ o novcu koji su neki štedjeli čitav život ili pak na kreditni, što je još gora solucija.

Dakle, riječ je o velikom iznosu od 7000 do 10.000 eura, a to je preskupo podstanarstvo.

Smatram da vijećnici ili „općinari“ nisu radili u interesu običnog puka, pa se nadam da će budući

ispraviti tu nepravdu (ovo pišem dok ne znam novu „postavu“).

Predlažem općinarima ispravak nepravde, da bi cijena najmoprimcu donekle bila prihvatljiva, a gorčina razblažena!

Grobnice su na novom dijelu groblja u manjem ili većem nizu bez razmaka među njima, tako da ne možete obići oko grobnice, nego samo stajati ispred nje.

Razumnije bi bilo, radi stabilnosti, estetike i ekonomske isplativosti, cjelovito obložiti osnovu grobnica u režiji Općine, a nadgrobnu ploču s natpisom, slikom i ostalim ostaviti za individualnu izradu.

Ovim bi postupkom svi profitirali, ako je bitan mali čovjek u kojega se svi kunemo!

Nadam se da će prefiks „naj“ ubuduće stajati ispred „pristupačan“, „jeftin“, „odgovoran“, „čist“, „pošten“, pa ćemo zaboraviti na najskuplje komunalije, najskuplje grobno mjesto i...

Evo prilike novoj postavi općinara da se dokažu koliko su uz običan puk!

Novi, prošireni dio, groblja Ban u Podstrani

Planinari u doba korone

Piše: PD Perun

PD Perun raste, odnosno odrasta pred našim očima. Ali i vašim očima. Broj posjetitelja naše Facebook stranice to nam jasno pokazuje, i na to smo jako ponosni.

Jedan od pokazatelja odrastanja je i promjena perspektive. Malo-pomalo prebacujemo naš fokus na višegodišnje planove. To ne bismo bili u mogućnosti da nemamo jasnu viziju, te dovoljno snage i podrške da to ostvarimo. Zato smo vam u ovom tekstu pripremili mali uvid u bližu budućnost našeg društva, uz neizostavni izvještaj o prethodnih pola godine.

Krenimo ipak s izvještajem. Kraj prethodne i početak ove godine obilježili su *online* sastanci. Sva ta energija i kreativnost morale su izići na vidjelo, i za početak su se odrazile na našem planu izleta. Biokovo je konačno dobilo zasluženu pozornost. Obišli smo njegove skrivenije kutke u nekoliko navrata, svaki put oduševljeni prizorima koje nam je pružilo. Biokovo smo gledali i s Mosora, s Matokita te s Omiške Dinare, koju

smo prošli uzduž i poprijeko. Noviteti, koji će zasigurno pronaći mjesto u planovima izleta idućih godina, bili su nam Baćinska jezera i zaleđe Marine.

Dinaru i Kamešnicu obilazili smo kad je bilo najteže, i najslade. Dok su bile pod metrima snijega. Iako smo morali odustati od uspona na vrhove, osjećaji postignuća nisu bili ništa manji. Dapače, samo smo dobili dodatnu potvrdu o sazrijevanju u smislu planinarenja. Naše brdo također doživljava renesansu, a promoviramo ga trasom koja vas vodi od Žrnovnice do Omiša – sve popularnijim Trans Perunom. Dodanu vrijednost ovoj stazi daje činjenica da je postala dio korigirane trase Via Adriatice. Lokacije u BiH koje smo imali u planu posjetiti morali smo, nažalost, odgoditi za neka bolja vremena.

Pripremali smo obrok za štíćenike udruge *MoSt*, postavili smo novu upisnu knjigu na naš najpopularniji vrh – Sv. Jure Perunsko, doradili smo markacije na vršnom dijelu brda, naši

Mladi polaznici planinarske škole u prirodi.

su članovi volontirali u NP Mljet. Ipak, godinu je obilježilo aktivno sudjelovanje u akcijama HGSS-a. Prije svega u saniranju posljedica razornog potresa koji je pogodio Petrinju i Sisak, zatim u (nažalost brojnim) potražnim akcijama, vježbama i usavršavanjima u organizaciji Stanice Split, ali i u akcijama pošumljavanja. I ostali naši članovi vrijedno su usvajali nova znanja i vještine. Bogatiji smo za još jednog speleologa te za dvije pustolovne vodičice.

Dan Društva obilježili smo znatno skromnije, ali ništa manje veselo, na standardnoj lokaciji. Upisali smo prve strane državljanu u društvo. Brojku od 100 članova prešli smo još u ožujku, ali od samih svojih početaka PD Perun je naglasak stavljao na kvalitetu, ne na kvantitetu. Zbog istog razloga i ovom vas prigodom molimo za strpljenje vezano uz upise malih planinara. Moramo priznati da nas je ovako izražen interes jako iznenadio. Upravo radi održavanja kvalitete rada i sigurnosti polaznika izleta, za ovu smo godinu zaključili upise u dječju sekciju.

A sada malo o budućnosti. Za godinu dana planiramo dovršiti trasiranje i obilježavanje staze koja bi od Sv. Fabijana i Sebastijana vodila na vrh Križ, te obnoviti dotrajale drvene putokaze u Gornjoj Podstrani. Od penjačkih noviteta ističemo planove za

Planinarska staza "Perunika"

postavljanje *bouldera* u blizini postojećih penjačkih smjerova i radove na novom penjačkom sektoru koji bi trebao imati oko 20 smjerova. U planu je omogućavanje još jedne pristupne staze do istočnog dijela stijene Veliki Perun, koja bi direktno vodila prema protupožarnom putu. Uz to, pri kraju je izrada brošure kojom smo staze i infrastrukturu na Perunu nastojali približiti posjetiteljima. Brošuru smo izradili kao partneri Turističke zajed-

Mladi planinari pod budnom pažnjom starijih

nice općine Podstrana i tvrtke *Iris Adventures*, čiji vlasnici neumorno nadograđuju penjačku infrastrukturu na brdu. Ističemo i početak suradnje s Dječjim vrtićem *Vrtuljak*, čiji se efekti očekuju vrlo skoro.

Poseban odjeljak ovog teksta posvećujemo pustolovnoj utrci PAR (*Perun Adventure Race*), koja će se treći put održati početkom listopada ove godine. Ovogodišnju utrku planiramo pretvoriti u jedan od događaja

godine u našem mjestu i na taj način predstaviti PD *Perun* svima koji nas žele pobliže upoznati. Za one koji nisu čitali naše prethodne izvještaje, riječ je o zahtjevnoj utrci koja obuhvaća *trail* (brdsko trčanje), brdski biciklizam, kajak i kretanje *via ferrata*. Utrka je vrlo brzo stekla zavidan status i nezaobilazna je u kalendaru sportaša koji spadaju u sam vrh ovog sporta na području Republike Hrvatske. Širi odaziv i dalje nam izmiče zbog nepovoljne epidemiološke situacije. Datum 3. listopada već danas zabilježite u svojim podsjetnicima, a mi vam garantiramo ugodnu zabavu tijekom čitavog dana.

Na početku teksta istaknuli smo da ništa od ovoga ne bi bilo moguće bez dovoljno snage i podrške koju uživamo. Zato želimo zahvaliti našim članovima na tisućama volonterskih sati koje svake godine ulažu kako bi se svi posjetitelji osjećali sigurni i dobrodošli na Perunu. Podršku u radu pružaju nam i Općina Podstrana te Turistička zajednica općine Podstrana, kojima i ovom prigodom zahvaljujemo te poručujemo kako će u nama uvijek imati vrijednog i predanog partnera u izgrađivanju našeg mjesta.

Planinarska škola u prirodi

Piše: Nikola ALJINOVIĆ

Jedriličarski klub *Podstrana* već punih 17 godina organizira razna sportska i kulturna događanja, kako u Podstrani, tako i izvan nje. Unatoč pandemiji koronavirusa, ni u 2020. godini nismo otkazivali treninge na moru te smo pokušali, u skladu s epidemiološkim mjerama, održavati barem tzv. hladni pogon, odnosno organizirali smo ono što smo mogli i što nije ugrožavalo zdravlje ljudi.

Ni 2021. neće biti „korona free“ godina, ali svi se nadamo dobrom, zdravom i dugom ljetu 2021., pogotovo zbog toga što je angažman našega kluba značajno povećan u ljetnim mjesecima budući da su ljudi tada više zainteresirani za vodene sportove.

I evo napokon, nova sezona je tu pred vratima i mogu reći da će nam raspored biti gusto popunjen. Pa krenimo redom...

Zbog najboljih uvjeta za jedrenje na Jadranu, ove godine čak dva puta odlazimo u Bol na Braču, gdje smo organizatori dviju regata. Prva regata u Bolu počinje 3. lipnja i trajat će do 6. lipnja, i važno je naglasiti da se ta regata boduje za Kup Hrvatske, pa su se prema Bolu već uputili najbolji hrvatski i slovenski surferi. Mi smo učinili sve da regata bude na najvišoj razini i sada se samo možemo nadati dobrom vremenu - toplom i sa što više vjetrova, kao i, naravno, što boljim rezultatima članova našeg kluba, koji svake godine na natjecanjima koja se boduju za Kup Hrvatske ostvare odlične rezultate.

Odmah nakon završetka ove regate održat ćemo tjedan intenzivnog programa jedrenja na dasci za grupu studenata Kineziološkog fakulteta u

Splitu, s kojim smo još prošle godine ostvarili dobru suradnju te je naš klub postao i „nastavna baza“ tog fakulteta, budući da su odlučili svojim studentima ponuditi i izvannastavne aktivnosti te su se opredijelili upravo za naš sport - jedrenje na dasci, kao jedan od fizički zahtjevnijih sportova u kojem bi studenti Kineziološkog fakulteta, koji su inače svi fizički aktivni, mogli testirati granice svoje izdržljivosti te ujedno uživati na moru, suncu i svježem zraku.

Nadalje, nakon spomenutog intenzivnog programa za studente, ali i paralelno s njim, radimo na organizaciji PWA natjecanja koje će se u organizaciji našega kluba, kao i prošle godine, održati u Bolu na Braču od 2. do 7. srpnja ove godine. Ovo je naša druga PWA regata na Braču, koja se, uz bodovanje za Hrvatski kup, boduje i za svjetski PWA kup. Ali prije srpnja u Bolu, vratimo se još malo u Podstranu, i to u lipanj, te podsjetimo na tradicionalno druženje koje svake godine održimo na blagdan sv. Ante.

I ove godine 13. lipnja u čast sveca zaštitnika naše općine organiziramo regatu malih jedrilica klase optimist i laser, a kako bi ova regata bila na nivou, dogovorili smo gostovanje mladih jedriličara iz svih splitskih klubova, kao i iz kluba *Orišac* iz Dugog Rata. Uz jedrenje, organizirat ćemo i zabavnu utrku, *fun-race*, u kajacima i na SUP daskama, na kojoj će svi moći sudjelovati. Uz cjelodnevni program na kopnu, dobru glazbu s DJ-em Jasminom, sve goste i prijatelje kluba počastit ćemo i dobrom spizom uz nezostavni poljički soparnik.

Nakon ove fešte u klubu odlazimo u Bol na Brač, na PWA *windsurf* rega-

tu u našoj organizaciji. Treba istaknuti da je PWA jedno od najvećih svjetskih natjecanja u *windsurfinu* i događanje kojemu će prisustvovati najbolji svjetski *windsurferi*. Organizacija te regate iznimno je zahtjevna i naš je klub na tome počeo raditi još u siječnju, a nadamo se da će i ove godine svi natjecatelji, posebno oni svjetskoga glasa, biti zadovoljni jer će to biti velika promocija ne samo ovog sporta, koji je nepravedno zanemarivan, nego i za Hrvatsku i hrvatski turizam općenito.

Nakon završetka ovog natjecanja, dakle od sredine srpnja, u planu nam je, kao i svih prethodnih godina, ponovno započeti sa školom jedrenja za djecu. Ipak je škola jedrenja za djecu naša najveća vrijednost, ali i radost i ponos. Škola jedrenja i ove će godine trajati do konca kolovoza, odnosno do početka nove školske godine, a sigurni smo, barem na temelju iskustva iz svih ovih prethodnih godina, da neće nedostajati zainteresiranih malih polaznika. Doista, ništa od svega što radimo nema smisla ako to što imamo i znamo ne prenesemo dalje, jer kao što se kaže: na mladima svijet ostaje. Zato i ove godine ustrajemo na školi jedrenja kako bismo mlade, osobito djecu, naučili osnovama jedrenja na dasci, najvažnijim sigurnosnim pravilima na moru, osnovnim mornarskim čvorovima, vjetrovima ovih naših područja Jadrana te osnovama vladanja na moru, a sve kako bi naši mladi kvalitetno proveli ove predstojeće ljetne mjesece i prošli „životnu školu“ u tom razdoblju, u kojem nemaju klasičnih školskih aktivnosti te, na koncu, kako bi nam pošlo za rukom da što više mladih privučemo ovom predivnom sportu.

I onda kad ljetu dođe kraj i počne nova školska godina, sezonu završavamo regatom za krstaše pod nazivom *Startup Europe Regatta*, koju organiziramo u suradnji sa zagrebačkim inovacijskim centrom ZICER. Cilj nam je na ovoj regati pokazati da pri upravljanju jedrilicom cijela posada mora biti kao jedno, da svatko na brodu mora znati svoj dio posla, te da svaka anomalija, odnosno odstupanje od dogovorenog, rezultira promjenom kursa broda, i to često u pogrešnom smjeru.

Kroz jedrenje nadamo se našim suradnicima pokazati koliko je timski rad važan za uspjeh u poslu i životu općenito, a sve ostale uvjeravamo da je to zajedništvo i glavni razlog što naš klub dogodine slavi punoljetnost, odnosno 18 godina postojanja.

S HERCEGOVINOM U SVIJET

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Brojni naši mještani koji su svoj radni vijek proveli u inozemstvu govorili su mi o tome kako su uspjeli realizirati svoje ideje u tuđoj zemlji, a nisu mogli u svojoj. Jedan od njih je i Ivan Jurić, po rođenju Hercegovac, a po mjestu življenja već četrdeset i pet godina Podstranjac, usput i građanin svijeta. Predstavio nam se za našu *Reviju*:

– Rođen sam u Grabovici kod Mostara. Moji su podrijetlom iz Goranaca, ali su ratne nedaće raselile naše pleme Jurića svuda po svijetu. U zadnjem ratu zapaljene su moje dvije kuće, a mojih 76 sumještana je pobijeno. Nitko za to nije odgovarao, niti su kuće obnovljene. Od rata je već proteklo tridesetak godina pa o obnovi više ne treba ni sanjati. Mene je životni put još s petnaest godina odveo u Dubrovnik, gdje sam završio ugostiteljsku školu, a potom u Kopenhagen, gdje sam se oženio i dobio djecu. No, domovina me je uvijek vukla pa sam 1975. sagradio kuću i preselio se u Podstranu. Tu sam pokušavao pronaći posao, no bezuspješno.

Zašto? U čemu je bio problem?

– S obzirom na radno iskustvo, pokušavao sam se zaposliti u hotelu *Lav*, no odbili su me. Potom sam pokušavao otvoriti restoran u Splitu. Tri godine su mi obećavali ovo, ono, ali kako nisam bio u partiji, nije išlo. Na kraju me je jedan partijski funkcionar zvao i obećao mi je pomoći, ali je tražio protuuslugu. Nakon tog razgovora pokupio sam ženu i djecu i vratio se u Kopenhagen.

U Danskoj počinje vaša uspješna poslovna priča, ponešto drugačija od priča većine naših iseljenika.

– Ni u Danskoj nije ništa palo s neba. Tamo sam vodio nekoliko restorana, učio sam na pogreškama i bio sam uporan. Tražio sam pogodnu lokaciju da ostvarim poslovnu ideju o kojoj sam dugo razmišljao, i onda se posložilo. U središtu Kopenhagena postoji jedan od najstarijih parkova na svijetu, Tivoli. To je veliki park, a oko njega i u njemu su poslovni prostori. Gradske vlasti ponu-

Ivan Jurić u lučici Strožanac

dile su prostor za restoran u jednoj zgradi staroj stotinjak godina i među stotinama molbi našla se i moja. Zanimao ih je moj projekt, ali i dalje su bili sumnjičavi. Ja sam želio otvoriti restoran s našim domaćim jelima, Dancima do tada nepoznatima. Nekoliko puta zvali su me na razgovor, ali i dalje su bili sumnjičavi. Na završnom sastanku kazao sam trojici članova komisije: „Vi platite putne troškove, a ja vas trojicu vodim u Hercegovinu i Dalmaciju da probate naša jela.“ Nakon pet dana obilaska restorana od Dubrovnika do Mostara, oni su bili oduševljeni onim što su jeli i, konačno, dobio sam dozvolu. Uz to, pojavila se i pivovara Kaltenberg, koja je podržala moju ideju, pa je 1. svibnja 1986. godine restoran *Hercegovina* započeo s radom.

Kako su se Danci navikli na jela za koja većina nije ni znala da postoje?

– Prvo i osnovno jest: jelo mora biti od kvalitetnih namirnica i kvalitetno pripremljeno. Restoran je bio velik, površine više od tisuću kvadrata, a ja sam zamislio da se sva jela serviraju na velikom stolu, da svaki

gost uzme i jede što je god u ponudi, uz pola litre vina po osobi, za cijenu od 99 kruna. To je u današnjoj protivrijednosti od 99 hrvatskih kuna. Restoran je u trenu postao senzacija. Gosti su uzimali što god su željeli i koliko god su mogli pojesti, a dnevno je bilo u prosjeku 500 gostiju.

Je li to bilo isplativo, puno hrane za relativno malo novca?

– Naravno da je bilo isplativo, jer restoran je uvijek bio pun. U restoran su jednako dolazili ugledni Danci i obični ljudi, i uživali su u jelima.

Koja su jela najviše išla?

– Doslovno sva, od čorba do roštilja i pečenja na ražnju. Namirnice su morale biti ekološki čiste, bez kemije i aditiva. I svatko je mogao uzeti koliko je htio. Hercegovska su vina, blatina i žilavka, jaka, Dancinje bi se znale opiti od pola litre. Ponekad je u redu stajalo po tristo, četristo ljudi. Osim toga, osoblje je bilo vrhunsko, od kuhara do čistačica, svi su svoj posao radili savjesno i odgovorno. Restoran je radio do 2016. godine, kad je odlučeno da se čitav kvart renovira i da se sruši zgrada u kojoj je bio restoran. Novi

izgled prostora nije mi se dopao, sve je bilo u staklu i to više nije bio ambijent Hercegovine. Pokušao sam nešto takvo pokrenuti ovdje, ali nisam uspio. Čim SPLICANIMA kažeš da će se restoran zvati *Hercegovina*, kao da si ih ošamario. Ja to jednostavno ne mogu razumjeti, jer *Hercegovina* je u Danskoj postala svjetski brend. Imao sam 65 zaposlenih i zarađivao sam i do pet milijuna eura

godišnje, a u Splitu sam svugdje nailazio samo na zatvorena vrata.

Čime se sada bavite? Jeste li u mirovini?

– Nisam. Nisam više mlad i nemam snage da radim ono što sam radio, no ideja uvijek imam. Dok sam živio u Kopenhagenu, razgovarajući s gradonačelnikom, predložio mi je da otvorim školu kuhinje starih Vikinga. Čak sam bio dogovorio prostor za školu, ali kod nas se i ono što

se čini jednostavnim uvijek zakomplicira. I to je propalo.

Kakvi su vam životni planovi?

– Ovdje sam sa ženom, tu je i kćer s četvero djece. Sin živi u Danskoj, i on ima četvero djece. Želja mi je da ostanu ovdje. Ne samo moji, htio bih da mladost ovdje u Hrvatskoj pronade posao i svoj put. Da se ne boje rada, i da shvate da je bez zalaganja i stručnosti svaki uspjeh kratkoga daha.

Tko zna, može i sam

Piše: Zoran JURIŠIĆ

U *Podstranskoj reviji* u ovih dvadesetak godina pisali smo o brojnim zanimljivostima u našem mjestu, no rijetko samo pisali o inovacijama ili ostvarenjima naših mještana. Vjerujem da niste čuli za drveni motocikl koji je konstruirao i izradio Frane Šuško, pa će za mnoge mještane ovo biti priča iz prve ruke.

Frane Šuško vrijedan je mladić, zaposlen je, uz to je i planinar i član GSS-a, ali je i sposoban vlastitim rukama napraviti ono što poželi. Postavili smo mu nekoliko pitanja...

Otkud vam ideja da napravite drveni motocikl?

Za sve je kriva korona. Kafići nisu radili, ne gledam televiziju, pa sam razmišljao o tome da napravim nekakvo električno vozilo. Između go karta i motocikla izbor je pao na motocikl. Napravio sam nekoliko idejnih skica, a kako sam imao dovoljno kvalitetnog drva, odlučio sam se za drvenu konstrukciju. Ustvari, sve je sjelo nakon potresa u Petrinji, gdje sam proveo neko vrijeme kao član GSS-a iz Splita. Tada kad sam se vratio iz Petrinje trebao sam se samo uhvatiti posla.

Zašto ste odabrali baš ovaj oblik?

Razmišljao sam o tome kakav bi oblik bio, i s obzirom na to da je od drva, red je da ima nekakav retro izgled. Na kraju je ispalo i bolje nego što sam planirao.

Koju brzinu postiže?

Postiže maksimalnu brzinu od 50 kilometara na sat, a baterija traje nekih 50 kilometara vožnje. Bateriju sam nabavio u Češkoj i bolja je od onih koje bih ovdje mogao nabaviti.

Ona je ionako najskuplji dio motocikla. Kotači su od APN-a, a motor je snage oko 3 KW. Lafet i ležaji su od čelika, jer drvo nema dovoljnu čvrstoću, ali gotovo svi ostali dijelovi su drveni. Vilica je od jasena, konstrukcija od šperploče, a ima i ariša, tikovine i trešnjina drva.

Funkcionira li sve?

Sve funkcionira. Ima kilometar-sat, kočnice, duga i kratka svjetla, žmigavce.

Želite li ga patentirati?

Nisam o tome razmišljao. Ustvari, sam motocikl i njegovo korištenje bili su u sporednom planu, više me je vukla ideja i realizacija, kako ću nešto napraviti. Sama izrada više je inspirirala nego patentiranje ili registriranje. Nemam želje da ovo komercijaliziram. Moja je želja ispunjena samom izradom, a hoću li s njim do plaže ili se vozikati na nekom poligonu, nije toliko važno. Čim je uspješno položio probnu vožnju, za mene je posao završen.

Frane Šuško uz svoju rukotvorinu

SVJEDOK VREMENA

Piše: Mario TOMASOVIĆ

I u ovom broju naše *Revije* odlučili smo predstaviti jednu životnu priču iz Stare Podstrane, priču o životu naših ljudi u 20. stoljeću. O tome će nam govoriti Franko Gavranić, sin Franka Gavranića, pok. Franka.

Gospodine Franko, kako ste vi iz Blata na Korčuli dospjeli u Staru Podstranu?

- Moja je baka Marija rano umrla, 1909., te je moj dida kratko nakon toga skupio svoju djecu i doselio se u Kaštel Sućurac. Ne znam zašto, ali nekoliko se obitelji iz Kaštela doselilo u Staru Podstranu, pa tako i moj otac. Bio je po struci marangun, drvodjelac, skupio je alat i, doselivši se ovdje u selo, unajmio je kuću obitelji Luketa, sjeveroistočno od crkve sv. Ante i Roka. Na mnogim je kućama u selu i dolje u primorju radio stolariju, a i sve ostalo što je bilo potrebno mještanima kad je riječ o izradi predmeta od drva. Neki su mu plaćali u novcu, a neki na drugi način. Kao novi doseljenici, nismo imali ništa zemlje pa je naknada u zemlji za njega bila prihvatljiva.

U selu je upoznao djevojku Grotildu Bakotu, oženio se njom i kupio pola obiteljske kuće Ante Ružića, gdje je u prizemlju kuće držao drvodjeljsku radnju, a živio je na katu sa svojom obitelji. Kad je ženinu bratu Danku Bakoti izradio stolariju za kuću na moru, on mu je dao svoj dio obiteljske kuće u selu i tu je preselio svoju obitelj. Tu sam kuću ja nakon povratka iz Njemačke obnovio i u njoj danas sretno živim sa svojom suprugom. Ljeti, a i preko godine dođe moja kćerka sa svojom obitelji. Oni žive u Zagrebu.

Vi ste ratno dijete, rođeni ste 1944. godine. Imate li nekih uspomena iz djetinjstva?

- Pričala mi je moja pokojna majka da su jednom u selo došli Nijemci, 1944., i da su svi mještani pobjegli u Čarnicu, seoski kvart, i razbježali se

po planini. Mene je mama ostavila na krevetu jer me nije smjela ponijeti sa sobom, bojala se da ću kao beba plačem privući pažnju neprijatelja. Kad su se vratili u selo, našli su me živa i zdrava i kraj mene vrećicu bombona. Eto, i u strašnom ratu ima svijetlih primjera koji daju nadu i šire optimizam u bolju budućnost.

Sjećam se siromaštva, sjećam se da smo kao djeca skupljali željud, žir, da smo palitkovali, brali ostatke nakon berbe, po tuđim vinogradima i voćnjacima jer nismo imali svoje zemlje. Skupljali smo razne šumske plodove, bobice i spuže, brali šparoge itd. Mi djeca igrali smo na plonke, na špoletu (tukli smo novčićima o zid iza Čitovnice), igrali smo na kamene franje, koje smo pravili od bračkog kamena, igrali smo se na kukalo, na vatalo, natjecali smo se u bacanju kamena, gurali smo uz i niz ulicu obruč od bačve s pratilicom, a curice su još igrale karašelu i penje. Pravili smo i svirke od smokove grane, ali i ičajke, pračke za ubijanje ptica, uglavnom za jelo. Pravili smo i škrnjne i škrgočuše, koje smo vrtjeli prigodom blagdana, a najčešće u korizmi. Pred Božić smo pucali tondine i garburu.

Vjeronauk smo imali u župnoj crkvi, a 50-ih godina župnik don Vinko Zulin dolazio je u školu i držao vjeronauk u školi. Moj je pokojni otac promijenio stolariju i sve

podove u školi, koja je dosta stradala kroz ratni period, kad se jedno vrijeme nastava nije ni održavala. Ja sam jedini učenik koji je završio osnovnu osmogodišnju školu u toj našoj školi. Ona je najprije bila četverogodišnja, zatim šestogodišnja, pa tek poslije osmogodišnja, i to samo jednu godinu. Kad je prethodna generacija upisala sedmi razred, a većina stanovništva odselila se u primorje, mene je učitelj Frane Šuško kao jedinog osmaša zadržao u školi sa sedmašima. Kako u selu više nije bilo stanovništva, pa tako ni djece, škola je radila do 1966. kao područno odjeljenje OŠ *Ranko Orlić* u Splitu. Ja sam poslije u Splitu završio Školu učenika u privredi, za mehaničara, pa sam radio u poduzeću *Luka i skladište*. Nakon nešto više od godinu dana morao sam poći u vojsku, a po povratku iz vojske otišao sam na rad u Njemačku. Tamo sam zaradio mirovinu.

Je li u vaše vrijeme bilo zabave u selu? Kako se feštalo za blagdane i praznike?

- Nedjeljom su se mještani okupljali najviše u Čitovnici, to jest u gostionici, gdje su igrali na karte. U prizemlju Čitovnice prvotno je bila crkvena konoba, a poslije gostiona koju je držao Ruše Fabjan, pa Kristofor Šarić, zatim Fabijan Žanić i na kraju 90-ih Nikola Braičić. I na drugim lokacijama mještani su igrali

Ispred Čitovnice: Franko Gavranić, Andrija Dumičić i Bruno Čičerić (oko 1960. g.)

Don Vinko Zulin gleda kako se igraju balote

na karte i na balote, posebno ispred kuće Stipe Šarića, pokraj „popove kuće“. I sam svećenik bi im ponekad znao donositi „vino za igru“. Prije svakog većeg blagdana iz crkve su se iznosile klupe i kandelabri. Klupe bi se prale i čistile od voska. Za čišćenje kandelabara bila su zadužena djeca.

Na svaki praznik i „zapovidni svetac“ u selu su se održavale društvene zabave. Ante Tomasović Puj-salo najavljavao je rolom svaki blagdan, feštu i društveni ples. Igrala su se kola, a naša je Limena glazba jedina u Poljicima davala štih i raspoloženje u cijelom selu. U Glazbi je svirao i moj brat Dobroslav, a meni je otac zabranio svirati jer mu je bilo previše slušati po kući i njegovo i moje trubekanje. Za svaku feštu, praznik i blagdan selo je bilo puno naroda jer bi u goste došli kumovi, rodbina i prijatelji s mora, ali i iz okolnih mjesta i iz Splita. Ispred Stopikličinove kuće, obitelji Tomasović Marina, pekli bi se janjci.

Imali smo i dramsku sekciju, u kojoj sam i ja sudjelovao, a sve je

vodio i organizirao Tonči Nićifor Vuleta. Tonči je jedno vrijeme bio i učitelj u školi. Priredbe smo održavali u Čitovnici, a nastupali smo i u bližoj okolici, u Stobreču, Jesenicama, Šestanovcu, Zadvarju, Sinju itd. Na gostovanja smo putovali kamionima. Imali smo i pjevačku sekciju, u kojoj sam pjevao u duetu s Fabijanom Bakotom. Najbolje je pjevala Lucija Mikuličić, nije joj bilo ravne nadaleko.

Od čega su živjeli mještani Stare Podstrane?

- U prijašnje vrijeme, pored stočarstva i poljoprivrede, radilo se u podstranskim solanama i tupinolomima, a poslije i u tvornici karbita u Dugom Ratu. Manji broj mještana bavio se ribarstvom i trgovinom. Bilo je i zanatlija: postolar, frizer (brico), bačvar, lugar, drvodjelac, mesar, ugostitelj, trgovci i veletrgovci.

Svaka je obitelj u selu držala najmanje po dvije svinje, kozu ili nekoliko ovaca, kokoši, kuniće, i svaka je obitelj držala mazgu ili magarca, a neki konja. Kravu je malo tko imao. Sve je to gojeno za obiteljske potrebe.

Najviše su se podizali nasadi loze i višanja. Višnje su se otkupljivale, a otkup se obavljao u prizemlju Čitovnice, koja je, kako vidimo, bila polivalentni objekt i gostiona, i prostor za otkup poljoprivrednih proizvoda, i prostor za zabavu, kasnije i dućan, sve zahvaljujući velikom preporoditelju Podstrane don Petru Caru, koji ju je uz pomoć mještana i izgradio. Tko je imao zemlju blizu vode, mogao je uzgojiti i nešto verdure, uglavnom kupusa, krumpira i blitve. Bilo je nešto i voćnjaka, ali kombiniranih s ostalim kulturama. Kad se

narod preselio na more, u primorje, počelo se intenzivno saditi praske i salatu. Rad u polju veoma je olakšala nabava motokultivatora, a posebno kad je 70-ih godina voda došla u primorje.

Kakav je bio sprovodni obred u Staroj Podstrani?

- Kad bi netko umro, odmah bi zvon najavio smrt. Posebna je bila zvonjava za dijete, posebna za ženu, posebna za muškarca. Drugi dan nakon smrti donio bi se kapsil iz Svetog Martina, pred polazak u crkvu pokojnika bi se položilo u taj lijes i nakon vjerskog ispraćaja iz kuće odnijelo bi ga se u crkvu, gdje bi se služila sveta misa za pokojnika i otpjevao bi se sprovodni obred. Nakon toga bi rodbina i prijatelji na ramenima odnijeli pokojnika na groblje u Sveti Martin, gdje bi ga nakon odrješenja izvadili iz lijesa i položili u grob bratovštine ili u obiteljsku grobnicu. Tek 60-ih godina nekoga bi se pokopalo u zemlju. Jedan je kapsil koristilo cijelo selo, a čuvao se u posebnoj kućici na groblju u Svetom Martinu. Zatim se sedam dana molilo u kući pokojnika za njegovu dušu, a zadnjeg dana molitve, sedmina, domaćini bi pripremili primjerenu zakusku. Ako bi bila molitva za starijeg pokojnika ili pokojnicu, znalo bi se uz zakusku i zapjevati, pogotovo nakon druge, treće čaše vina.

Sjećam se, kad je umro naš župnik don Vinko Zulin, da su sva djeca iz sela pošla u „popovu kuću“ i da smo ga svi ljubili. On je zaista bio narodni svećenik koji je bio omiljen u selu. Mještani Podstrane su ga, kao i naša Limena glazba, dostojno ispratili na mjesnom groblju u Segetu kraj Trogira.

Pogled s mora na dio Strožanca od „Lučice“ do „Jadranske straže“

Duško Kečkemet / HRVATSKI NARODNI PREPOROD U SPLITU

BORBA ZA HRVATSKI JEZIK U UREDIMA, ŠKOLAMA I U CRKVI

Dva su bila osnovna cilja borbe narodnjaka s autonomasima u narodnom preporodu u Dalmaciji: **sjedinenje s Hrvatskom i prihvaćanje hrvatskog jezika.** Jezik se tada, dosljedno ideologiji nacionalizma 19. stoljeća, shvatio kao glavni element nacionalnog integriteta. Ljudi koji govore istim jezikom pripadaju istome narodu. Taj je princip, međutim, kasnije, u drugoj fazi narodnog preporoda u Dalmaciji, doveo do nesporazuma i razmimoilaženja narodnjaka: budući da Hrvati, Srbi i Crnogorci i drugi govore istim jezikom, onda su oni jedan narod, sastojeći se od više plemena. To je bilo uvjerenje većine dalmatinskih, uglavnom gradskih narodnjaka, dok su Pavlinović i njegovi sljedbenici (ne u početku, već kasnije, a pogotovo kasniji pravaši) razlikovali hrvatski od srpskog naroda. Autonomasi su se pak smatrali Slavenima, ali su dopuštali upotrebu dva ravnopravna jezika: hrvatski (slavenski ili ilirski, kako se tada najčešće govorilo) i talijanski, ne prejudicirajući time ni hrvatsku ni talijansku nacionalnu pripadnost. **Spomenuli smo da su rijetki građani uopće znali govoriti, čitati ili pisati hrvatski.** Bio je to prezreni jezik pučana i seljaka, *lingua morlacca*, kako su ga nazivali.

Borba za jezik tako je postala borba za nacionalnu opredijeljenost. Petar Preradović je, posjetivši Zadar 1844., pisao Kukuljeviću: „... u cijelom Zadru nećeš dva čovjeka naći koji samo za nevolju naš jezik razumidu. Sve se ovdje potalijančilo.“ (Međutim, isti taj mladi oficir Petar Preradović pjevao je do tada njemačkim jezikom.) I splitski učitelj Andrija Stazić pisao je te godine u Zori Dalmatinskoj: „... sramotna nemarljivost za nauk našega jezika bila je nadvladala toliko da se je narod s njim sramovao, kako još svojim imenom i sobom istim.“

Prvi je Mihovil Pavlinović u Dalmatinskom saboru 1861. pokrenuo

jezično pitanje, pa je sljedeće godine Zemaljski odbor u Zadru odredio da se tiskaju rječnik i drugi priručnici za poznavanje i učenje *slavjansko-dalmatinskog jezika (lingua slavodalmata)*. Tome se nazivu Nodilo u uvodniku *Nacionala* ruga: isto kao da bi Talijani, npr., svoj jezik nazivali *lombardo-italiano, ili veneto-italiano*. „Mi smo u Dalmaciji“, veli, „Hrvati ili Srbi, pa se kod nas i ne zbori inače negoli srpski ili hrvatski; dakle jezik u našim rječnicima može biti samo hrvatsko-srpski ili srpsko-hrvatski, ili samo hrvatski ili samo srpski, ali nipošto slavjansko-dalmatinski.“

Kad je pitanje sjedinjenja s Hrvatskom nakon otpora autonomasa odgođeno za dalja vremena, shvatili su dalmatinski narodnjaci da će ponovnom upotrebom hrvatskog jezika, nakon stoljetnog odnarođivanja, osvijestiti gradsko stanovništvo, probuditi u njima osjećaj nacionalne pripadnosti i želju za ujedinjenjem s ostalom hrvatskom braćom. Na drugom zasjedanju Dalmatinskog sabora 1863. godine govorili su prvi Pavlinović i Kulišić hrvatski – jer su ga jedini dobro poznavali – zahtijevajući da zakon i propisi, kako Sabora, tako i Zemaljskog odbora i vlade, budu na talijanskom i hrvatskom jeziku, a ne samo na prvome. Time je počela dugotrajna borba za uvođenje hrvatskog jezika u urede i sudstvo.

Prvi uspjeh postignut je odredbom Ministarstva u Beču „da se od

Foto: Vedran Mihaljević, gomila na Perunu

početka 1867. nitko neće primiti u stalnu državnu službu u Dalmaciji, ako ne dokaže da temeljito poznaje jezik italijanski i ilirsko-dalmatinski“. Stoga su kandidati za državne službe prethodno morali polagati odgovarajuće ispite, ali ti su najčešće bili tek formalnost. Od 1869. mogla se u upravi stranka služiti talijanskim ili hrvatskim jezikom. I u razmiricama građanskog prava mogli su se Hrvati i Srbi služiti svojim materinskim jezikom, ali 1882. vrhovno je bečko sudište zabranilo uporabu narodnog jezika, određivši „da su stranke dužne kod sudova služiti se isključivo talijanskim, kako je propisano u 14. paragrafu građanskog postupka“.

... Mlečani nisu u prošlosti posvećivali mnogo pažnje prosvjećivanju žitelja svoje pokrajine Dalmacije. Poznati mletački fratar Sarpi pisao je duždu: „**Hoćete li da vam Dalmatinci budu vjerni, držite ih u neznanju.**“ (*Se volete i Dalmanti fedeli, tenete li ignoranti.*) Posljedice tog nemara osjetile su se porazno nakon pada Mletačke Republike.

Francuska uprava je u samih osam godina učinila u Dalmaciji više nego mletačka u četiri stoljeća. Otvoren je velik broj dječaćkih, djevojačkih i obrtničkih pučkih škola, 10 gimnazija, tri visoka liceja (u Zadru, Splitu i Dubrovniku), dvije akademije (u Zadru i Splitu) i četiri sjemeništa za svećenike. Nastavni jezik u pučkim školama bio je hrvatski, a u gimnazijama i licejima hrvatski i talijanski.

U prvom razdoblju austrijske uprave ponovno je zanemarena osnovna, a pogotovo srednja i viša naobrazba u Dalmaciji. U Splitu su 1826. na 10.000 stanovnika bile samo dvije pučke i jedna nedjeljna škola. Prema službenim podacima, 1856. je od 1029 školskih obveznika pohađalo osnovne škole u Splitu samo 529 djece. Splitski težaci nisu slali djecu u školu, jer su im bila potrebna u polju ili u kući, a i stoga što ih nisu mogli pristojno odjenuti da ih pošalju u školu, kako je zabilježio jedan strani putopisac.

Preneseno s interneta
Priredio: Mario Tomasović

Godina 1918. – hrvatske zastave u pulskoj luci i Istri

Piše: Nevio ŠETIĆ

Na osnovi odluke posljednjeg austrougarskog cara i kralja Karla I. (IV.) od 30. listopada 1918. da se austrougarska ratna flota, utvrde i luke predaju Narodnom vijeću Države Srba, Hrvata i Slovenaca, predstavnici flote i tog vijeća obavili su primopredaju 31. listopada 1918. u Puli, Šibeniku i Kotoru. Najvažniji čin te primopredaje zbio se u Puli, glavnoj ratnoj luci austrougarske ratne mornarice, gdje se nalazio admiral Miklós Horthy, njezin posljednji zapovjednik. Primopredaja se obavila na admiralskom brodu *Viribus Unitis*. U činu ovdašnje primopredaje sudjelovali su s hrvatske strane, uz izaslanike Narodnog vijeća Antu Tresića Pavičića, Ivana Marije Čoka i Vilima Bukšega, još i predstavnici lokalnog odbora iz Pule Lovro Škaljer, Mirko Vratović, Lacko Križ i Mario Krm-potić, a sa strane austrougarske ratne mornarice, osim admirala Horthyja, još i visoki mornarički časnici Franz Lauffer, Adolf Schmidt, Emil Konek i Franz Morin. Nakon primopredaje na svim su ratnim brodovima u pulskoj luci spuštene austrougarske i izvještene su hrvatske zastave. Ne-

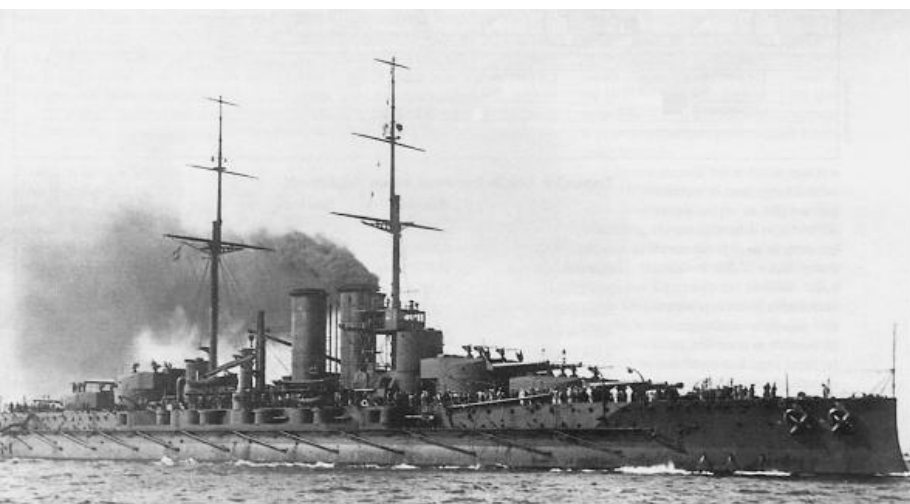
što kasnije stigao je na admiralski brod *Viribus Unitis* Janko Vuković Podkapelski, dotadašnji kapetan bojnog broda, kojega je Predsjedništvo Narodnog vijeća Države Slovenaca Hrvata i Srba promaknulo u čin kontraadmirala i imenovalo zapovjednikom ratne flote te države. Tog istog dana, 31. listopada 1918., Narodno vijeće Države Slovenaca, Hrvata i Srba uputilo je notu svim članicama Antante kojom ih je obavijestila da se ni s jednom od njih ne nalazi u ratnom stanju. No, stvari su krenule u drugom smjeru u duhu tajnoga Londonskog sporazuma i pretenzije Kraljevine Italije na hrvatsko područje. Tijekom noći s 31. listopada na 1. studenog 1918., dok su Janko Vuković Podkapelski i brojna posada *Viribus Unitisa* koja se sastojala od više od 300 mornara bili na počinku, dva su se diverzanta talijanske ratne mornarice kriomice probila do broda i uz njegov bok postavili su tempiranu minu velike razorne moći. Mina je u ranim jutarnjim satima, 1. studenog 1918., eksplodirala, minirani *Viribus Unitis* je potonuo, a s njim i njegova posada zajedno s Jankom Vukovićem Podkapelskim. Figurativno govoreći, potopljene su tako i hrvatske za-

stave i težnje u Puli, Istri, Rijeci, na kvarnerskim otocima i u dijelu Dalmacije. Kraljevina Italija započela je okupaciju tog područja!

U procesu hrvatske nacionalne integracije i stvaranja moderne i suvremene hrvatske države, ta dramatična zbivanja 1918., kratki bljesak hrvatskog nacionalnog ushita, ali i tragičnosti i bola, puna znakovite simbolike, nisu samo historiografska tema. Toj istini svjedoči i umjetničko i književno stvaralaštvo. Hrvatski slikar Anton Motika naslikao je svoje poznato djelo *Hrvatske zastave u pulskoj luci 1918.*, koje više nego toliko riječi govori o znakovitom hrvatskom ushitu u pulskoj luci kad su s brodova austrougarske mornarice skinute carske, a podignute hrvatske zastave. O tome najbolje svjedoči i nedavno objavljeni roman *Admiral* hrvatskoga književnika i uglednoga pulskoga sveučilišnoga redovitog profesora u miru Stjepana Vukušića, koji Janka Vukovića Podkapelskog, Ličanina i Hrvata, opisuje kao prvoga hrvatskog admirala koji je „potonuo s bojnim brodom *Viribus Unitis* s hrvatskom zastavom na jarbolu 1. studenog 1918.“. Iako je Janko Vuković pl. Podkapelski samo 14 sati bio admiral, koliko se i vijorila hrvatska zastava u pulskoj luci na admiralskom brodu *Viribus Unitis*, taj je čin jasno upozorio na pravednu težnju hrvatskog naroda da bude svoj na svome, što je poslije i ostvario.

Preneseno s interneta

Priredio: Mario Tomasović

Viribus Unitis

Potonuće Viribus Unitisa

DA SVAK ŽIV MORE BIT...

Crkva sv. Andrije na Oblutku

Piše: Duško Aničić

Imaju li Poljica kakvu vezu sa svjetski glasovitom knjigom *Utopija*, engleskog pisca Thomasa Morea, o najboljem uređenju države?

Poštovana župa – općina Poljica, Poljička kneževina ili seljačka republika, živjela je nekih osam stoljeća, od početka 11. do početka 19. stoljeća.

Pružala se planinom Mosor, okružena srednjim i donjim tokom snažne rijeke Cetine, morem, cijelim tokom nejakе rječice Žrnovnice, te suhom crtom od vrela Žrnovnice do Cetine kod Nučka (blizu Trilja), na ukupno 250 četvornih kilometara.

Brojila je dvadesetak sela, oko 7000 stanovnika – onoliko koliko ih je mogla prehraniti, odjenuti, obući, okučiti... planina slobodnim „malim i velikim“ zubom zubana, ralom orana, mašklinom kopana, srpom žnjevena, maljem i polugom bijena i rovana... vatrom slobodnih kamina grijana, naljenim soparnikom, punom bukarom vina obradovana... slobodnim guslama opjevana.

Eto takva, braneći svoju demokraciju, stariju od francuske, ni vrat ni koljeno nije savila pred vojskom cara Napoleona. Slomljena je uspravna. Na rijeci Žrnovnici, svojoj zapadnoj granici, uperila je pet stotina cijevi svojih kremenjača na carske uljeze i 6. lipnja 1807. povukla obarače.

Maršal te vojske i vojnički zapovjednik Dalmacije, ime mu je Auguste Frederic Louis Viesse de Marmont (po zapovijedi Donalda Mlečanina, fran-

cuskog providura za Dalmaciju), poharao je Poljica ognjem i mačem, pa u Gatima, središnjem selu Poljica, 13. lipnja 1807. to i proglasio; a kasnije u svojoj knjizi *Uspomene* napisao:

„Osamljenost ovog kraja i sredstva koja priroda pruža njegovim stanovnicima, činili su da budu slobodni, da im Mlečani podijele povlastice. Oni ne plaćahu nikakva poreza, vladahu sami sobom, birahu svoje poglavare, nisu novačili vojnike ni mornare. Htjelo im se ove povlastice oduzeti, to bijaše povod njihovom nezadovoljstvu. Sigurno pogled na ovu malu zemlju govori u korist njezina načina upravljanja. Ničega ne bijaše pravilnijeg, ništa pomljivijeg od njihova poljodjelstva, ničega pristalijeg od njihova sela“.

Maršal Marmont vidio je plodove slobode na kamenoj planini, pa je slobodu u cijelosti pripisao planini i – pogriješio! Otkuda to tim seljacima?! – znatiželjno se poslije Marmonta pitahu do dana današnjeg znanstvenici u našoj zemlji i izvan nje. Odgovor su, s pravom, naslutili, tražili i našli u Poljičkom statutu, od kojeg se sačuvalo desetak prijepisa, a najstarija redakcija (prepisana oko godine 1500.) počine ovako:

„U ime gospodina Boga, amen. statut poljički i Suči statut iz staroga novi činimo, na lita gospodina Isukrista 1440. Prvi zakon poljički jest vazimati kneza...“

U SLOZI SA SIROMAŠNIMA...

Držimo da će tu „revoluciju“ najbolje opisati doslovan i potpun naziv riječi Poljičkog statuta, kojima po svečanoj ozbiljnosti forme i sadržaja nema ravnih među mnoštvom sačuvanih poljičkih dokumenata:

„12. listopada 1676. Ovo neka se zna, da su se sastali sva poštovana vlastela i poštovani didiči na Obliku (posred mosorske kose Peru, koja dijeli Donja Poljica od Srednjih Poljica) kod svetoga Andrije (crkva svetog Andrije) p. gospodin veliki knez, p. knez Pavao Sučić; pošt. vojvoda Mihovio Petrović; p. prokurator: p. knez Ivaniš Vicičević p. knez Luka Brničević, p. knez Frane Gojsalić, p. knez Jure Bašić; i svi katonari p. knez Stipan Stazić, p. knez Jure Dragičević, p. knez Matij Vuković, p. knez Tadija Čotić, p. knez Jure Mihanović, p. knez Marko Barić, p. knez Vicko Novaković, p. knez Pavao Sučić i p. knez Nikola Vlaho.

Svi ti gore navedeni rekoše i obvezaše se na vjeru i duše svoje, da će uvijek biti u slozi sa siromašnima, za dobro stanje siromašnih (22/193; J.M.)

Ako bi se našlo da tko koji bi se izdvojio od braće te bi se saznalo za nevjeru, bit će nevjernik prema braći i bit će zapisano u Statut da je nevjernik i da mora platiti glavom, a iz njegove kuće ne smije nitko biti primljen u zbor ni u bilo koje vijeće braće i siromašnih.

Ja, don Ivan Lozić, pisao sam po naređenju i zapovijedi, budući da sam kančilir p. župe poljičke u ovo vrijeme“ (11/100, 101).

Na vrhu Oblika, na maloj zaravni kod starohrvatske crkvice sv. Jadre (Andrije) na južnim padinama Mosora, na tromeđi Tugara, Jasenica i Srijnjina, rodila se istinska demokracija kao i u Dubrovačkoj Republici, a i nastale su u isto vrijeme, s tom razlikom što su Poljica bila seljačka republika, a Dubrovnik aristokratska. Pišući ovaj osvrt, na internetu sam potražio slike te crkvice, ali ih nisam našao, što je samo još jedan dokaz koliko nam je stalo do povijesnih vrijednosti, ne samo za Republiku Hrvatsku, nego i za čitav svijet. Mnogi misle da smo demokraciju dočekali 90-ih godina, a evo već je prošlo 214 godina otkad su Francuzi ukinuli pravu i spontanu demokraciju nepismenih ljudi. Njihovo iskreno poštenje za samoodržanje i pravdu trebalo bi i nama, sadašnjima, biti uzor i poticaj. Da čuvamo svoje, da ne rasprodamo strancima sve što su naši stari namrli i dali nama u baštinu. Dovoljno je samo uzeti u ruke Poljički statut, dokument samoodržanja, dokument prava i ljubavi prema svojoj zemlji i narodu. Jer u Statutu jasno piše: „Da svak živ more bit...“

Ogranak MH u Podstrani - KULTURA

PERUN

DRAGO ČONDRIĆ

PJESMA S NADOM

Pitam te Bože, koji kraljuješ
Negdje visoko, i potpaljuješ
Plamičke zvijezda: što sve svaljuješ
Na moja pleća? Što se udaljuješ?

Nisam li dosta plako, molio?
Nisam li mnoge suze prolio,
Kojima kamen ne bi odolio,
Kad mi je zloduh rane solio?

Nisam li često pred Tebe kleko
I mnogu žarku molitvu reko?
A Ti si uvijek strpljivo čeko
I otrovne želje u žilam' sjeko.

Kad sam padao pred Tobom nice
Nije mi maska skrivala lice.
A grožđe su mi zobale ptice,
I sada srčem iz prazne žlice.

Pa ne znam, zašto sam se molio?
Tek da bi rane još zasolio,
I pred Tobom se skroz ogolio,
Premda to nikad nisam volio.

Zato te pitam kao brata:
Zašto mi stalno zatvaraš vrata?
Što me privlači kruna od zlata,
Ili iz nekog Tvoga inata.

Jer Ti me mijesiš kao tijesto,
Tako da ne znam gdje mi je mjesto.
A događa se previše često
Da zaklanjaš mi vlastiti prijesto

Vidim, duša je sasvim zrela,
I Tvoja zvijezda mi je sred čela.
Poruka bi se konačno svela
Na to, da tražiš jedino djela.

LJUBO STIPIŠIĆ DELMATA - akril

Josip Pupačić

MORE

I gledam more gdje se k meni penje
i slušam more dobrojutro veli
i ono sluša mene i ja mu šapćem
o dobrojutro more kažem tiho
pa opet tiše ponovim mu pozdrav
a more sluša pa se smije
pa šuti pa se smije pa se penje
i gledam more i gledam more zlato
i gledam more gdje se k meni penje
i dobrojutro kažem more zlato
i dobrojutro more more kaže
i zagrli me more oko vrata
i more i ja i ja s morem zlatom
sjedimo skupa na žalu vrh brijega
i smijemo se i smijemo se moru

Pedeset godina od hrvatskog proljeća

Vremenski interval od 1967. do konca 1971. godine, točnije od objavljivanja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog jezika* u tjedniku *Telegram* pa do sjednice partijske vrhuške u Karadorđevu, kroničari i društveno-politički analitičari nazvali su „hrvatskim proljećem“.

U tom razdoblju pokrenute su značajne reforme u društvenopolitičkom, ekonomskom, kulturnom, umjetničko-stvaralačkom i svim drugim aspektima života. Osjećao se preporodni duh na svakom koraku. O svemu se govorilo i pisalo znatno slobodnije i s domoljubnim zanosom. Neki su teoretičari naglašavali da je nastupilo vrijeme „izlaska iz genitiva“.

To znači da se etnička odrednica „hrvatski“ jasno isticala.

Primjera radi, Društvo književnika Hrvatske dobilo je naziv Društvo hrvatskih književnika.

Dakle, bez „genitivnog oblika“ Hrvatske.

Pokrenuti su brojni listovi i časopisi s nacionalnim oznakama:

.....
Piše: Martin VLAŠIĆ, prof.

.....
Hrvatski tjednik, HKL (Hrvatski književni list), Nove staze, Hrvatski gospodarski glasnik (HGG), Glas Koncila, Obnovljeni život i drugi.

Obnovljeni život pokrenuo je i uređivao pater Rudolf Brajičić, poznati teolog, inače rodom iz Podstrane.

Čitani su stručni časopisi filozofskog, sociološkog i uopće znanstvenog karaktera, kao što su bili *Praxis, Enciklopedija Moderna, Kritika, Sociološke teme* i dr.

Održavana su brojna predavanja i tribine.

Protagonisti novih tendencija u politici i društvu uopće oslanjali su se na znanstvene rezultate sveučilišnih profesora u ekonomskoj, sociološkoj, jezikoslovnoj i povijesnoj znanosti.

Također su se oslanjali na inovatorski zanos sveučilištaraca i uopće mladog naraštaja, tako da je taj entuzijazam prešao u pokret. Naravno, u to preporodno doba nisu cvjetale,

kako bi se reklo, samo ruže. Bilo je nepremostivih prepreka i otpora. Partijski su tvrdolinijaši na razne načine kočili i ometali spontani polet i želju za napretkom. Demokratski pokret ironično su nazivali MAS-POK bojeći se pokreta masa. Matica hrvatska je kao kulturna institucija preuzimala ulogu stranke s nacionalnim obilježjem.

Naročito valja naglasiti da su optimistični duh i vjera u bolju budućnost proželi sve strukture, a naročito mlade naraštaje, koji su osjećali da dolazi njihovo vrijeme i da mogu doći do izražaja svojim stvaralaštvom.

Savka Dabčević i Miko Tripalo taktički su sjajno usmjeravali reformske trendove sve dok nisu drastično onemogućeni radikalnim zaključcima partijskog vrha u Karadorđevu. Bez obzira na konačni ishod njihovih sveobuhvatnih društvenih nastojanja od općeg interesa, može se ustvrditi da je ostala dragocjena reformska baština.

Ona je u drugoj fazi, nakon 20 godina, u potpunosti ostvarena.

Savka Dabčević, jedna od najznačajnijih protagonistica, skupa s Tripalom i drugima, sjajno je prikazala to razdoblje reformi i nacionalnog preporoda u svojoj dvosveščanoj knjizi *'71: Hrvatski snovi i stvarnost*. Izdavač: Interpublic Zagreb, 1997. g.

Uredništvo "Novih staza" i članovi Matice hrvatske: Darko Brkić, Marin Mihanović, Martin Vlašić i Ankica Livaković

Literarna grupa Gimnazije "Ćir0 Gamulin0" iz Splitske na nastupu u Omišu. Voditelji: prof. Ivan Bošković, s lijeve strane i Martin Vlašić prof., s desne strane.

VLADO GOTOVAC

* * *

Spavam: To je mjesto slobode.
 Jedina sadašnjost kojoj sam
 potreban
 Nigdje se drugdje neće pojaviti.
 Strana prošlost i strana budućnosti
 — Dvije strane okomice
 Kojom uminu san...

* * *

Ljudi mogu kao ribe
 Ljudi mogu kao ribe: biti
 S jednim svijetom u drugom
 svijetu.
 Oni mogu živjeti u jednom svijetu,
 Gledajući drugi svijet iz njega.
 U svijetu koji tako gledaju,
 Svijet je u kojem žive kao ribe.
 Ljudi, također, mogu imati ribe,
 Koje ih gledaju iz svog svijeta.
 I oni mogu gledati ribe,
 Gledajući drugi svijet u svom

* * *

Tamo stoje ljudi
 Tamo ljudi uvijek nešto čekaju
 tamo gledaju
 tamo je tišina
 ona najviša
 Tišina izvana hladna
 iznutra pomirena
 S osjećajem kobi
 što možda neće doći
 Tamo stoje
 U nevidljivim poslovima
 duše u prolazu
 Zagledani niz stvarne pojedinosti
 Mjesto je stalno ispunjeno
 Tamo je obala i visine
 sat sa zvijezde
 početak i učinak
 Jedne od nijemih daljina
 duše u prolazu
 Tamo stoje ljudi kojima se
 približavam
 u prolazu
 obalom mora
 Spavač lebdi bez staze
 Među ledenim oštricama šutnje...
 On se oslanja na otvoreni beskraj:
 Kao slučajni trenutak
 Na neshvatljive riječi...

Šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća stasala je i u umjetničkom pogledu dostigla vrhunske uspjehe plejada sjajnih pjesnika, prozaika, književnih kritičara i povjesničara književnosti. Među poznatijima su, svakako, pjesnici uključeni u političke trendove, a koji su bili nastavljači promjena u sferi pjesničkog moderniteta iz vremena *Hrvatske mlade lirike* i *Krugova*. U prvom redu valja istaknuti Vlatka Pavletića, zaslužnog pjesnika, antologičara, književnog kritičara i urednika listova i časopisa, koji je kasnije obnašao dužnost predsjednika Hrvatskog sabora.

Također su svojom agilnošću na istom polju zaslužni mnogi drugi akteri hrvatskog proljeća, na primjer Vlado Gotovac – kasnije dugogodišnji predsjednik središnjice Matice hrvatske, Nedjeljko Mihanović (koji je kasnije također postao predsjednikom Hrvatskog sabora), Jure Kaštelan (koji je posebno zaslužan, skupa s fra Bonaventurom Dudom, za izdavanje cjelovite i sjajno opremljene Biblije iz 1968. godine, koja je nazvana „Zagrebačka Biblija“), Ivan Aralica – pisac sjajnih povijesnih romana i drama, Ivan Bošković – povjesničar glazbe i također predsjednik Matice hrvatske u Splitu, kao i mnogi drugi, inače članovi Matice hrvatske. Neki od njih su laureati pjesničkih susreta *Dobro jutro more* u Podstrani.

Vlado Gotovac (1930. – 2000.) svojim je radom ostavio snažan trag u pjesničkom, kulturnom i društvenopolitičkom životu. Njegov put od glavnog i odgovornog urednika *Hrvatskog tjednika* do političkog zatvorenika – domoljuba u zatvoru Stara Gradiška, bio je pravednički mukotrpan i ispunjen spoznajama mislioca koji proživljava egzistencijalne tjeskobe, ali uvijek nalazi smisao angažmana u društvu i životu. Njegov snažan duh, domoljublje i humanizam ništa nije moglo slomiti niti umanjiti. U njegovim stihovima uvijek se zrcale iskre povjerenja u snagu Riječi, koja biva putokazom kroz probleme ljudske egzistencije koja vraća nadu.

Ante Kaštelančić - Jedra

U povodu pedesete godišnjice smrti Josipa Pupačića

TAMO GDJE SE DOGODIO

Piše: Ivica ŠUŠIĆ

Prije pedeset godina, 23. svibnja 1971. godine, u zrakoplovnoj nesreći na otoku Krku smrtno je stradao književnik Josip Pupačić (Bepo), njegova supruga Benka i petogodišnja kći Rašeljka. Tim povodom Osnovna škola Josipa Pupačića iz Omiša, Centar za kulturu Omiš, Narodna knjižnica Omiš, Mjesni odbor Slime i Društvo profesora hrvatskoga jezika upriličili su manifestaciju *Tjedan Josipa Pupačića*. Središnji dio događanja odvijao se u subotu, 22. svibnja, na pjesnikovu rodnom Slimenu, ispred župne crkve svetoga Ivana Krstitelja.

Opsežan program započeo je svetom misom zadušnicom za obitelj Pupačić koju je predvodio svećenik **don Ivan Sučić**. Misno slavlje započelo je u devet sati. U proljetnom jutru miješali su se zvuci zvona i cvrkut ptica koje su odgovarale kao najljepša pjesma kora. Svećenik je pozdravio mještane Slimena, uzvanike i goste, naglašavajući u svojoj propovijedi Pupačićevu vezanost uz tradiciju, obitelj i zavičaj. U okruženju stoljetnih stabala smjestila se i grobnica pjesnikove obitelji. Nju krase poznata skulptura akademskog kipara Stipe Sikirice, a prikazuje Josipa, Benku i Rašeljku. Uz nju su se toga dana recitirale pjesme i snimale fotografije za uspomenu.

Program je nastavljen stručnim skupom *Život i djelo Josipa Pupačića*, koji je otvorio omiški gradonačelnik **Ivo Tomasović**. Društvo profesora hrvatskoga jezika, na čijem je čelu profesor Branimir Romac,

Josip Pupačić

pripremio je prigodna stručna izlaganja. Deset profesora, raznolikim temama, govorilo je o Josipu Pupačiću i njegovu djelu. Čulo se puno toga već poznatog, ali i nekih podataka koji doprinose daljnjem proučavanju. Jer njegovo je pjesničko djelo po mnogočemu specifično i neiscrpno pa ostaje kao trajno nadahnuće pjesnicima i znanstvenicima.

U uvodnome dijelu skupa govorila je ravnateljica Osnovne škole Josipa Pupačića **Davorka Deur**, koja je navela čitav niz aktivnosti koje se godinama provode u školi, a s ciljem da se ukaže na vrijednost pjesnikova stvaranja. Profesori predavači obraćali su se nazočnima, a sve su to uživo mogli pratiti i kolege profesori diljem Hrvatske.

Predavači i njihove teme:

– **dr. sc. Nada Babić**, Zagreb, *Kršćansko izvorište Pupačićeve poezije*

– **Sanja Miloloža**, prof., Zagreb, *Poljički pjesnici u OŠ Jure Kaštela na u Zagrebu*

– **Neda Lelas**, prof., Split, *Zavičajni motivi u Pupačićevom stvaralaštvu*

– **Antonela Berić**, prof., Split, *S omiškog kamena*

– **Ivica Šušić**, prof., Split, *Pupačićeve pjesme kao trajno nadahnuće*

– **Sanda Cambj**, prof., Split, *Što je meni Pupačić?*

– **Divna Šušić**, prof., Split, *Poezija Josipa Pupačića između tradiciionalnog i modernog*

– **Silvija Krka**, prof., Split, *Motivi vode u Pupačićevom pjesništvu*

– **Siniša Vuković**, pjesnik i književni kritičar, *Motiv gorenja u pjesmama Josipa Pupačića*

– **prof. dr. sc. Zrinka Jelaska**, Zagreb, *Dijelci najpoznatijih pjesama Josipa Pupačića*.

U stankama između predavanja pjesnikove je stihove govorio književnik **Enes Kišević**. Osobitu pozornost nazočnih izazvao je kada se recitirajući pjesmu *Tri moja brata* zaletio prema pjesnikovu grobu i položio ruku na spomenik.

Stanke je za vrijeme predavanja neplanirano izazivalo i crkveno zvonjenje koje je otkucavalo sate. Kao da nas je opominjalo da pazimo što govorimo jer će i nama jednom odzvoniti. Najavljen je i Zbornik radova sa sadržajima današnjih izlaganja.

Društvo se puno dojmovima s predavanja u manjim grupicama, i dalje međusobno razgovarajući i raspravljajući, uputilo na uzvisinu prema Pupačićima. Pri odvajanju puta, na drvenom električnom stupu putokaz, izbljedio od vremena. U daljini jablani, nebo i oblaci, klisure i kanjoni. Opominju na važnost baštine, na divljenje prirodi i topljenost s njom.

Pred pjesnikovom rodnom kućom iznesen stol s pićem. Nazdravljamo domaćom lozom. Obilazimo prostoriju unutar koje je uređen muzej i autentična radna soba s pjesnikovim osobnim stvarima prenesenima iz Zagreba, iz stana na Trešnjevci. To je tipičan ambijent koji nas vraća u šezdesete godine prošloga stoljeća. Po zidovima rukopisi pjesama i fotografije. Svi bi htjeli razgovarati s Pupačićevim nećakom Antom. On je vrlo strpljiv i uljudan te odgovara na različita pitanja. Doznajemo da je ta spomen-kuća uređena i otvorena za javnost tek 1989. Sada se samo povremeno otvori u sličnim prigodama, uglavnom o godišnjicama kad dođu u posjet književnici, profesori i učenici. Primjećuje se da je krov ulegnut i da bi prostoriju trebalo zaštititi od propadanja. Razgledavanje se odužilo, a činilo se da je trajalo samo trenutak. Svi su se željeli fotografirati u tom ambijentu: uz pjesnikovu bistu na ulazu, za njegovim radnim stolom uz stari pisači stroj, pored njegovih fotografija...

Vraćajući se prema crkvi, gdje nas je čekao autobus, svi su htjeli objaviti svoje dojmove, ali nitko se nije prepirao. Ja sam u sebi prebirao stihove:

*Smišljam oko sebe živu tvrđavu
Bez nade u spas
Ali da tvrđavu sazdam
Ovdje gdje sam se dogodio*

Složili smo se da je dobro da Josip Pupačić i njegovo pjesništvo ostaju u školskim programima i čitankama, te da će se tim stihovima duhovno i umjetnički oplemeniti i novi naraštaji. Njegove teme i motivi te neobična gradnja stiha ostaju nadahnućem ne samo budućim pjesnicima, nego i drugim umjetnicima. Ta poezija odolijeva vremenu i pobuđuje zanimanje novih čitatelja i pjesnika. Uvijek djeluje novo i živo. Pjesnik kao da je to slutio pa u pjesmi *Moj grob*, posthumno objavljen, pjeva:

Pred Pupačićevom rodnom kućom Enes Kišević, Ante Pupačić i Ivica Šušić

*Rasut ću sebe u srca mnoga
I živjet ću u bezbroj života
Jer od sadanjeg mračnoga mene
Ostat će samo ljepota*
Stoga ga je i dalje potrebno izučavati, pronalaziti mu pravo mjesto

u povijesti hrvatskog pjesništva, kao i promicati ga u europskim i svjetskim okvirima.

I svakako dolaziti češće u njegovo Slime, odati mu poštovanje „ovdje gdje se dogodio“.

I DANAS, PEDESET GODINA POSLIJE! PUPAČIĆ U NAŠIM SRCIMA.

Josip Pupačić (Slime kraj Omiša, 19. rujna 1928. – Krk, 23. svibnja 1971.) bio je hrvatski književnik, književni kritičar i povjesničar književnosti. Spada među najcjenjenije suvremene hrvatske pjesnike, a osobito je zapamćen po antologijskim pjesmama *More* (po mnogima jednoj od najljepših pjesama u povijesti hrvatske književnosti) te *Tri moja brata*, pjesmi začudne ljepote u kojoj se iznimnom izražajnošću suočava s tragičnom smrću trojice braće. Obje ove pjesme objavio je 1954. godine.

POGIBIJA JOSIPA PUPAČIĆA

Dana 23. svibnja 1971. godine sa suprugom Benkom i kćeri Rašeljom, koja je bila operirana u Londonu zbog teške bolesti, poginuo je u zrakoplovu beogradskog Aviogenexa, koji se prevrnuo i zapalio pri slijetanju u zračnu luku Rijeka, koja se nalazi na Krku.

Putnički avion Tupoljev TU 134a, koji je letio iz Londona prema Omišlju, upao je u oluju kod Rijeke. Do piste je stigao velikom brzinom, a pri slijetanju je krilom udario o pistu te se zapalio. Od 76 putnika preživio je samo jedan, te četiri člana posade. Većina poginulih stradala je od trovanja ugljikovim monoksidom, a ne pri udaru zrakoplova o pistu.

Tog kobnog dana 23. svibnja 1971. godine obitelj Pupačić vraćala se kući, ali na aerodromu Gatwick više nije bilo karata za redovne letove u Hrvatsku. Kad su već mislili odustati, od puta je odustala britanska obitelj Fox, te su se Pupačići ukricali na njihova sjedala u Aviogenexovu čarteru. Usluga troje Londonaca pokazala se fatalnom za Pupačiće, troje njih, zadnjih ukranih na let smrti.

Josip Pupačić bio je zavolio Krk i osobito Omišalj, te je namjeravao ondje kupiti kuću za svoju obitelj, no ti su planovi prekinuti tragedijom u kojoj je stradala cijela obitelj.

SPOMEN NA JOSIPA PUPAČIĆA

U Slimenu kod Omiša svake se godine održavaju *Dani Josipa Pupačića*.

U Podstrani se svakoga kolovoza od 1997. godine održava književna i kulturna manifestacija *Dobrojutro more* u spomen na hrvatske književnike Josipa Pupačića, Dragu Ivaniševića, Juru Kaštelana i Nikolu Miličevića, kojima je poljički kraj bio zavičaj i kao takav se odrazio u njihovim književnim djelima. Književna i kulturna manifestacija u Podstrani nazvana je po istoimenoj Pupačićevoj pjesničkoj zbirci *Dobrojutro more*.

Inicijator ove manifestacije je Milan Vuković, a organiziraju je Ogranak Matice hrvatske u Podstrani i Društvo hrvatskih književnika, uz pokroviteljstvo Općine Podstrana. U sklopu ove manifestacije podupire se i umjetničko stvaranje mladih raspisivanjem javnih natječaja za književno i likovno stvaralaštvo mladih.

Ime Josipa Pupačića nose osnovna škola u Omišu, te ulice u Omišu, Zagrebu (u gradskoj četvrti Špansko), u Splitu (prije Ulica Georgija Dimitrova), Zadru, Varaždinu, Dubrovniku i Sisku.

Dražen Vlašić

Vera Marušić, Lopoči

Josip PUPAČIĆ

MOLITVA ZEMLJI

*S. S. Kranjčeviću
ili jadnicima moga naroda*

Hotio bih da se vratim
svome srcu – tvojoj mjeri
Volio bih da se vratim
svojoj tajni – tvojoj vjeri

Hotio bih da se vratim
svome kriku – tvojoj boli
Volio bih da se vratim
svojoj smrti – tvojoj kobi

Neka vatre što ih nosiš u svom dlanu
ko hridine k nebu mojom krvlju planu

Neka tmurne vode što ih bilom biju
proključaju ko vrulje iz mojih očiju

Neka gorko bilje što u tebi niče
ljekovitim cvatom iz mog grla kliče

MOJ BOG

Našao sam ga i On je našao mene
moj Bog koji me voli
Našli smo se tražeći jedan drugog

i našao sam ga u sebi
jer živi u meni za me
i ja se u njemu radujem

Od iskona bili smo skupa
i do konca bit će mi pratilac
moj Bog.

Gordana Mikačić - Na vezu

Milenka Šain, Na trpezi

Vladimir NAZOR

ŠTAP

Da imam sina, štap i torbu dao
jednom bih njemu, pa mu reko: - Idi!
Sav svijet obiđi. Što ti oko vidi,
nek nije duši ostaviti žao.

S dobrima dobar, a ni s kime zao.
Svog srca glasa nikad se ne stidi.
Pusti, nek vrcnu ko iz kremen-hridi
iskre, što prosut ja ih nisam znao.

Kud idah maštom, ti ćeš nogom proći.
Što dirah mišlju, ti ćeš taći rukom.
Što sanjah, ti ćeš i uradit moći.

A kad se vratiš iz daleka svijeta,
dok stablo moje jedva lista s mukom,
i štap će tvoj u ruci da ti cvjeta.

Jure KAŠTELAN

**SAN SAM USNIO,
JEDINI ZNAK
KOJI OSTAVLJAM**

Samo sunce, sunce, sunce
i galebovi svrate u letu
u tvoj san
na kamenoj kosi Mosora.
O vjetrovi, vjetrovi, vjetrovi,
samo vjetrovi znaju toplinu tvojih
obraza,
dah

i disanje trava u vrtačama.
Bure i kiše
pjevaju ti uspavanku
bure i kiše.

Samo sunce, sunce, sunce
i galebovi svrate u letu
u tvoj san
na kamenoj kosi Mosora.
(San u kamenu)

Duško Aničić, Zaseok

Spomenka MARČIĆ

• • •

Kada u životu jednom loše ti krene
Šetaš gradom, a ne vide te ljudi,
Okreni se sebi, ostavi probleme
I ne gledaj uvijek da budeš kao drugi

Ako ti se ikad misao javi
Da napišeš pjesmu, stih ili riječ
Sve iz glave ti na papir stavi
Možda s tim narasteš ako nisi već

Jer život je ovaj kratak za probleme
I sve što radiš brzo prođe vrijeme
Okreni se sebi, budi uvijek ti
I ako se svijet često oko tebe promijeni

Rasti u svojoj moći vladara svih oluja
Ne dozvoli nikad mržnji da te kuša
Budi jači od svih oseka i bura
Jer svi smo mi jedna obična mala duša

Hajdi Tabak Javorčić, Balerine

Zlatko TOMIČIĆ

**HRVATSKA,
LJUBAVI MOJA**

Hrvatska, ljubavi moja,
i ovdje sam tvoj sin,
i ovdje sam tvoje ime
i tvoj sjaj.

Hrvatska, djevojko moja,
svuda mislim na tebe,
u svakoj zemlji te sanjam,
u svaki te nosim kraj,

Hrvatska, gujo pod kamenom
s golim trokutima
i ilirskim mjesecom
- ko na te s mržnjom stane
past će mrtav od otrova tvoga.

Hrvatska, zvijezdo na nebu,
tvojom pomoću stekoh sile svijeta,
svjetlost jesi što pada na ruke
iz tijela i krvi raspetoga Boga.

Ohrid, 1966.

Silvana Lazarušić, Naranča

Aida Bijedić Vidošević, Regata

Napisao:

Janez MENART;
preveo na hrvatski:

Zvonimir GOLOB;

uglazbio:

Arsen DEDIĆ

interpretator:

Drago MLINAREC

DOMOVINA

Paris je tu
za šljemom Pantheona
sav blještav
ko more od planktona

No, sva ta svjetla
što sjaje u noći
obasjat' mrak
u srcu neće moći

Tu bolest
koju nosim još od kuće
što se za mnom
kao pseto vuče

I sad smo tu
u gradu davnih sanja
i ko dva slijepca
zurimo u zdanja

I sva ta svjetla
što sjaje u noći
obasjat' mrak
u srcu neće moći

Tek samo Mjesec
na nebu bez zvijezda
što vidi milijun
ptica ili gnijezda

Svim blagim zarom
nježne mjesečine
osvjetljavamo
bolan put te tmine

I zemlji gdje ih
same traka šalje
da sa nama pođe
i bol moja da je

Sve preko rijeka
šuma i planine
zelen otok
moje domovine

Da tamo klekne
tamo suze proli
kad boli svuda
neka doma boli

Obojena kreativnost

ŠKOLA SLIKANJA LU ANTE KAŠTELANČIĆ

.....
Piše: Duško ANIČIĆ, prof.
.....

Likovna kolonija u Pastoralnom centru crkve Gospe u Siti -Strožanac

Otkrivanje kreativnosti ugodan je doživljaj otkrivanja samog sebe. Tko krene u tu avanturu, iznenadit će samog sebe otkrivajući da može ono što je mislio da ne može. Rad na likovnom opismenjavanju je naporan, ali polaznici će lakše steći sposobnost čitanja likovnog teksta.

Slikarstvo je u osnovi likovna umjetnost kojoj je temelj izraz u svijetu crte, boje, plohe. Likovni govor temelji se na crtežu, a crtež pripada slikarstvu i temelj mu je dvodimenzionalnost.

Nastojanje čovjeka da shvati likovni govor, bilo da ga svlada kako bi njim stvarao likovne radove, bilo da kroz njega gleda likovna djela, kako smo naglasili – zahtijeva veliki napor. Petnaestak polaznika škole slikanja LU Ante Kaštelančić svakog petka svladava čaroliju i tajni svijet boja uz ugodno druženje. Interes za školu znatno je veći, ali zbog epidemiološke situacije i prostora

Duško Aničić i don Ante Vranković

više se ne može. Teorijski svladavamo osnovne elemente, a to su: crta, boja, ploha, svjetlo-sjena, ton, kolorizam, simetrija, proporcija, prostor, kompozicija, zlatni rez... Likovni su motivi raznoliki: pejzaž, mrtva priroda, primorski motivi... Školu sli-

kanja vodi profesor Duško Aničić, akademski slikar.

Likovno je djelo izraz slikara – umjetnika, dakle čovjeka, a time i svih elemenata koji komponiraju njegovu ljudsku i umjetničku osobnost.

Ksenija Kladar, Jorgovani

Izložbe o *Juditi* i sv. *Jeri*

Pola tisućljeća Judite

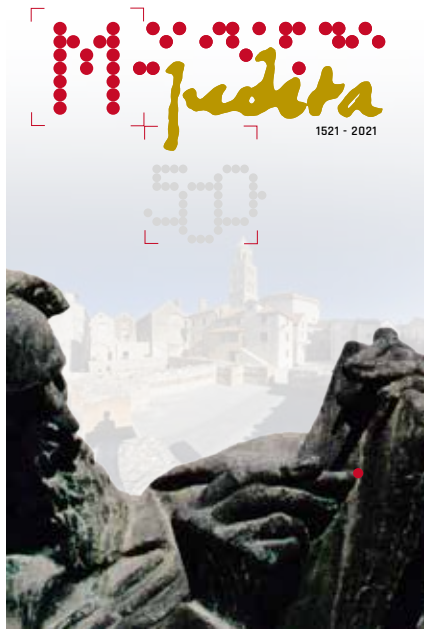
Piše: Mladen VUKOVIĆ

U Splitu su početkom svibnja, u sklopu Sudamje, otvorene dvije vrijedne izložbe o našoj kulturnoj i duhovnoj baštini, koje je poželjno posjetiti kako bismo upoznali manje znane stranice naše povjesnice i poklonili se službenim i knjižkim svecima.

U obnovljenoj Staroj gradskoj vijećnici na Pjaci (Narodnom trgu) otvorena je izložba *Judita 500* u povodu 500. obljetnice prvog tiskanja tog spjeva Marka Marulića. Izložba će biti otvorena do 4. listopada ove godine, kako bi je najesen vidjeli i svi učenici naših škola. Godina Marka Marulića traje do 22. travnja 2022. godine.

Izložbu su priredili Muzej grada Splita, Centar *Marulianum* pri Književnom krugu Split, Gradska knjižnica Marka Marulića i drugi suradnici, a autorice postava na tri kata vijećnice su Darka Perko Kerum i Marija Plazibat.

Prvotisk prvoga hrvatskoga i slavenskoga spjeva u dvostruko rimovanom dvanaestercu na hrvatskom jeziku objavljen je u Veneciji 1521. godine i na izložbi je faksimilno izdanje jedinog cjelovito sačuvanog prvotiska *Judite* iz dubrovačkoga Franjevačkog samostana Male braće, čiji digitalizirani original posjetitelji mogu listati na multimedijalnom zaslonu. Izloženo je i prvo izdanje, nešto oštećenije, iz Znanstvene knjižnice Zadar, te drugo iz 1522. g., četvrto (1586. g.) i peto (1627. g.) iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Tako se prvi put može istovremeno vidjeti četiri od prvih pet izdanja *Judite*, dok je treće izdanje iz 1523., koje se čuva u Državnoj knjižnici u Münchenu, prikazano reprintom naslovnice. Nakon više od 300 godina stanke, u 19. stoljeću *Judita* je iznova „otkrivena“ i do danas su otisnuta njezina brojna izdanja i na stranim jezicima: engleskom, francuskom, mađarskom, španjolskom, talijanskom, čak i na esperantu, i sva su ta djela dio postava.

Ulaskom u Vijećnicu s Pjace posjetitelj se upoznaje s kontekstom povijesnog razdoblja nastanka *Judite* kroz lentu vremena i zanimljivu petominutnu animaciju Dalibora Popovića, koji uz dozu humora prikazuje život autora. Postav na prvom katu naslovljen *Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi* u potpunosti je posvećen prvom izdanju *Judite*. Tu je i pismo koje Marulić šalje u Veneciju prijatelju Jerolimu de Cipcisu u kojem mu govori da je napisao djelo. Svih pet izdanja može se listati na ekranu osjetljivom na dodir. Na drugom katu postavljen je osvrt na djelo kroz pregled likovne, kazališne, glazbeno-scenske adaptacije pa se tu može pogledati predstava *Judita* u režiji Marina Carića i adaptaciji Tonka Maroevića iz 1979. godine, potom isječak glazbeno-scenske izvedbe *Judite* autorice Katarine Livljanić u suradnji s ansamblom *Dialogos* te dijelovi interpretacije *Judite* Josipa Gende. U produkciji Gradske knjižnice Marka Marulića snimljen je u povijesnim prostorima Splita i Muzeju grada i kratki igrani film s čitanim ulomcima iz Marulićeve *Judite*.

IZLOŽBA O SVETOM JERONIMU

U povodu (lanjske) 1600. obljetnice smrti sv. Jeronima (Stridon, oko 347. - Betlehem, 420.), u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika otvorena je izložba *Sveti Jere na Marjanu - Kultura renesanse u Dalmaciji u znaku svetog Jeronima*. Suorganizatori izložbe su Javna ustanova za upravljanje Park-šumom Marjan, Institut za

povijest umjetnosti i Bratovština svetog Križa iz Splita. Autor izložbe, monografije i likovnog postava je dr. sc. Josip Belamarić iz Instituta za povijest umjetnosti.

Sv. Jeronim jedan je od najznačajnijih svetaca Katoličke crkve, učenjak i isposnik najpoznatiji po prijevodu Biblije (tzv. Vulgata), a kod nas je i posebno popularan upravo zbog toga što je bio „naš“, kako on sam kaže ispričavajući se zbog toga („Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac“). Poznat je i po izreci: „Bojim se svega što je sigurno.“ Njegov život, rad i podrijetlo učinili su ga jednim od najomiljenijih svetaca u Dalmaciji. Nadahnjivao je mnoge naše crkvenjake, posebice one koji su se odlučili za isposnički i asketski život, ali i intelektualce i umjetnike. Jeronimov kult buja u razdoblju kasne gotike i renesanse. Posvećuju mu se osamljene crkvice, a poznati umjetnici poput Blaža Jurjeva, Andrije Alešija i Nikole Firentinca posvećuju mu svoja djela. Posvetu mu je napravio i otac hrvatske književnosti, Marko Marulić, napisavši svečev životopis, koji nije tiskan za Marulova života. Izložba je popraćena i fotografijama Zorana Alajbega. Uz skulpture i slike svetog Jere iz više dalmatinskih crkava i svetišta, najviše je prostora posvećeno njegovu svetištu na Marjanu, gotičko-renesansnoj jednobrodnoj crkvi s dvorištem i pustinjačkom eremitažom u procijepu visoke stijene iznad crkve iz druge polovine 15. stoljeća. Tijekom proljeća bit će organizirani i izleti otvorenim autobusom iz Muzeja HAS-a do crkvice na južnim padinama Marjana, sa stručnim vođenjima.

Radomir Dumičić

U MOME PRAHU

VRIJEME KAD NAM MAHNE POSLJEDNJIM POZDRAVOM
USRED BIJELA DANA, CRNE KOSE NOĆ RASPLETE,
VRATIMO SE TAMO GDJE SMO VAZDA BILI
GDJE SMO PILI NEKTAR, PELINOM NALITI.

U TOJ GUSTOJ TAMI, OKOVANI MRAKOM
SLOBODNO DIŠEMO, BEZ STRAHA I SLUTNJE,
JER NA OVIM STAZAMA ŠTO PO NJIMA GAZIŠ
I SAD GORI VATRA, NIKAD SE NE GASI.

I ZNAJ, DA KAP SUNCA, ŠTO PADA S NEBA
KAD BIH SVE I HTJELA, USPOMENO VJEČNA,
U DUBINI OVOJ GDJE TIŠINA SPAVA
UGASITI ĆE SUZE, ZABORAV NIKADA.

OČI KAD ZATVORIŠ, MISLI KAD RASPUSTIŠ
JA ĆU BITI TAMO GDJE ĆEŠ I TI BITI,
I ZATO NE TUGUJ KADA NA ISTOKU
SUNCE ZAĆI MORA, A TREBA ZAPADU.

NOĆ KAD PADNE GUSTA I SAMOTNA
GLEDAT ĆU TE TADA S OVOGA BRDA,
GDJE DANI I NOĆI JEDNAKO SE BROJE
A U MOME PRAHU KUCA SRCE TVOJE

Danica Bartulović

SNAGA NEBA

Da mi je znati
muke koje ljudska bića muče
progone li možda laste i gušterice
zazebe li i njih srce

znaju li kuda lete
kuda gmižu
žude li za vječnošću

i sve one zagonetke
koje su neizbježne

u Nebo pogled uprem
Nebo me do srži prožme

snaga Neba
goleme snažne zvijezde
u savršenoj harmoniji drži

topi se tuga
podilaze me srsi

svi smo mi izvazemaljci
čudesna stvorenja
počevši od prve žive stanice
do složene lepeze paunova perja

Katica Maslov Kety

“Ljubav ne teži zadovoljiti hir..
Sebičnost je nikad nije takla..
Samo drugom ona daje mir
I stvara nebo u okružju pakla”

Velimir Vrsalović

NEDOUMICA

Kakova mi je sudbina?
Da l' svijetla il' tmina
Da l' dolina il' visina
Oštra ili blaga zima?

Al' ja želim zdravlje svima
A i sreću u javi i snima
Ja sam sretan što stihove pišem
I stremim jednom cilju višem.

Za me proza nije prava poza
Već uvijek rima, da se sviđa svima.
Da l' otić u teatar il kako do kina
I da štimung bude prima!

Denis Jonjić

MOJA DALMACIJA

Kada svijetom putuješ
Diviš ti se čudima
A kada njoj vraćaš se
Ona ti pred očima...
Kao vrisak .. lavanda..
Puna jakog mirisa..
Kao zlatna jabuka
Blago sočnog okusa..
Kao lipa divojka
Biserima posuta
Mome srcu najdraža
Zemlja mojih didova..
Moja Dalmacija...
To je zemlja kamena.. mora..loze..
maslina
Tu su moji najdraži..
S menon pisme pivali..
Rane zore čekali..
U lipoj Dalmaciji
Ona mi je najdraža...
Dušu mi je hranila..
Moja Dalmacija...
Moja Dalmacija...

Duško Aničić

ZGAŽENE SU KATEDRALE

Plavi titraj beskraj u vječnosti
Oči moje upile su izmaglice mora,
Sveti Kuzma i Damjan na sprženu kamenu
U sjeni svetišta, deveti krug.
Zgažene su katedrale
Kao cvijet u besciljnost hoda,
U naviranju sjećanja otrova,
U virove rijeke izgubljene.
Kotrlja se kamenje, i ja s njima
Ostale su samo friži,
Plavi beskraj, izmaglice mora,
Zgažene su katedrale...

Vesna Dumičić, akvarel

Mario Tomasović

PODSTRANSKOM SOLARU

Iz dana u dan, žega na moru
Sol se sakupja za suhu koru
A dica gladna čekaju ćaću
I svi čekajuć od glada plaču.

Solar je tužan, kruva mu fali
Turci lukavi znoj bi prodali
Briga i nije ča koru kruva
Ta dica gladna nemaju suva.

Umoran solar promisli, znate
Lati se Ive mriže, žurnate
Sol neka vadi pak netko drugi
Od tog se posla ne tuku zubi.

Ka svi mornari i svi solari
Za koje Turčin stari ne mari
Teško dolazu do kore kruva
Pa da je makar i ona suv

Dubravko Marijanović

najbolje je ribu od ribara kupiti
prije nego svane u kamenom selu

najbolje je vodu na izvoru piti
prije nego sunce rosicu odnese

najbolje je hljebac od pekara kupiti
dok toplinu širi i miriše brašno

najbolje je vino u podrumu piti
kada mjesec prve zvijezde dostiže

najbolje je u kamin naložiti bukvu
osušenu suncem i sjevernim vjetrom

najbolje je ženu zagrliti noću
i sanjati snove i njene i svoje

Jasminka Božiković, Zarobljena u meji

Jakša Ercegović

RUŽE

To si ih donio za me?
Za tvoje dobro jutro
kada otidem. Tko će ti onda reći:
što si mi liepo snivala,
mala.

Ali one ne znaju za rieči...
Ne znaju one za rieči. Šute.
Gle, kako ti se smiju.

A ova mala biela
htjela bi da bude leptir,
a, vidi, ove druge
htjele bi da se svakog jutra
poput maslačka razplinu po tvojoj
sobi

i da se opet u čaški skupe
kada otvoriš prozor. Da ti se
zasmiju.

Pred zrcalom kada se češljaš
u tvoje kose htjele bi ući
da ih poljubi vjetar.

Vjetar u jutro, na cesti,
kad mene ne bude ovdje.
Kad mene ne bude ovdje,
za tvoje dobro jutro.
Za tvoje dobro jutro.

Divna Ban Bakota

PJESMA ZA ZRELO VOĆE

Znam da nas je povezalo
na nekoj drugoj razini
Moje poznavanje istoga
Odzvonili ste u meni na najbolji način
Te sam na trenutak pomislila
da ste vi ja

A da sam ja vi
u nekom budućem vremenu
Savjetovali ste me
kako da ne zaustavljam tok
Slijedeći srce

A ako mi se vrati s greškom
Da tek tada sve uredim drugačije
Crno vino su nam donijeli na stol
Dok ste vadili svoje plastične
male kutijice s lijekovima
Da unutarnje tokove stavite pod kontrolu
Jer u vama je bujica kojom raznosite
Mlake misli nekih pjesnika
Kako se uopće usude beljezovati u vaše uši
Nakon što ste stvorili novi psalam
Njegovom voljom

Nakon što ste pronikli u onostrano
Gdje smo u bezvremenu postali jedno

Nikša Krpetić

MOGU LI JOŠ BLIŽE

Mogu li još bliže i bliže
doveslati lađom gladnika,
u svojoj predvidljivoj sporosti,
do onih raskriljenih grozdova milosti
što nabrekli kaplju kao more s vesala
pa i zanemarujući pedantne postulate
oprez ostaviti na žalu ovostranosti
da ga galebi u dokolici ključaju
i vabe me ostrim preletima,
ali bez osvrtnja ja ću veslati
da budem još bliže i bliže.

Mogu li još bliže i bliže
upregnuti nesavršenstvo zjenica
u beskraj
i obremeniti gladnu dušu
na pašnjacima
u svim poznatim azimutima
i bliže još bliže
doći u vrijeme svih vremena,
gdje nema ni sjevera ni juga
ni danas ni sutra
već samo stupiti na tvoju cestu,
biti i biti na svojem mjestu.
Nemoj osekati more kad zaveslam.

Foto: Nenad Stanić,
Magla u Podstrani, Jurasova 1

S Kožarićevim Matošem u prolazu

ZNALI SMO GINUTI, ZNAT ĆEMO I ŽIVJETI

.....
Piše: Ivo KLARIĆ
.....

Dosta nas ubijaše Veleučeni
gospodin Glupan i dragi
njegov svemoćni kolega
Velmožni gospodin Hulja. Ali
pored tih i tolikih ima još jedan
Zagreb, hrvatski kao grička
tradicija, zanosan kao tornjevi
njegove katedrale... Zagreb
koji radi, trpi i ne očajava, a
ustreba li znat će i ginuti za
veliku stvar. U svakom slučaju,
znat će za nju i živjeti

.....
Sto me tako čudno gledate, gos-
podine? Koliko puta ste proš-
li pored ove klupe, a da se ni
osvrnuli niste! Pardon, jednom prilič-
no davno, nakon što su me u alumi-
niju instalirali ovdje, naklonili ste se,
uz gestu kao da skidate šešir... Kako
vidite, nije tako loše ovo moje pam-
ćenje u formatu u kojem živim život
koji mi je gospon Kožarić, s kojim
sad drugujem, namijenio. Zbilja, što
vas to nagoni na smijeh?... Zašto se
smijete?

**Zašto se smijem? Pa čini se da
vi, gospodine Matoš, ni u aluminijs-
skom formatu niste imuni na ovu
aktualnu boleštinu. Netko vas je
maskirao, netko je smatrao da vas
i u metalnom izdanju treba zaštititi.
Možda neki pripiti kasni šaljivac
u prolazu ili neki mlatitelj prazne
slame na noćnim seansama s obje
strane Markova trga. Da vam ski-
nem masku?**

– Ne, ne smeta mi. Bitno je da mi
ne zaklanja pogled na grad. Premda
bi bolje bilo da su mi nečim začepili
uši i tako me obranili od onoga što mi
dopire iza leđa.

**Usprkos tome, djelujete opušte-
no, smiruje vas ovaj pogled na vaš
grad...**

– Netko je, gospodine, rekao da je
Zagreb ugodan samo kao zabranjeno
voće, kao limunada Stendhalove Na-
puljke. To je živa istina. Kad ne mo-
gah boraviti u njemu, čeznuo sam za
Zagrebom kao Hrvat za Hrvatskom,
kao vojnik za civilom, kao uznik za
slobodom. Zagreb nije selo, a nije ni
velegrad, pa je dosadan, silno dosa-
dan.

I tužan, gospodine Matoš...

– Zagreb je prekrasno, pitomo
mjesto, ali ljudi, moralna atmosf-
era ne da disati čovjeku naviknutu na
slobodni zrak inozemstva. Na žalost,
Hrvatska je simpatičnija od Hrvata...
Glava me boli... Malo te me upropa-
stiše. Da nijesam počudan kritičar!?
Naš svijet, i to onaj najgrlatiji, najaro-
gantniji i najpretenciozniji, nema još
ni pojma o toleranciji, o lojalnoj pole-
mici, o novinarskom moralu...

**Kako smo stigli dotle, gospodi-
ne?**

– Prošli sistem pokušavaše stvoriti
iz svakog hrvatskog činovnika douš-
nika, špijuna, hulju i odatle u današ-
njem našem društvu otrov najodvrat-
nijeg nepouzdanja, neiskrenosti i ma-
skirane anonimnosti. A taj otrov izbija
na javu, na žalost, najviše u štampi.

**Danas bismo rekli u medijima,
sredstvima takozvanog javnog ko-
municiranja...**

– A samo lojalni, iskreni, slobodni
ljudi mogu imati slobodnu štampu. Ili
medije, kako vi kažete. Ovako, kako
počesmo, možemo pored najpoštenij-
jih zakona o štampi imati najnepošte-
niju štampu i doživljavati da će nam
svakog javnog radnika protivnička
štampa nazivati najmanje propalicom
i izmećarom...

**Malo previše pesimizma, gospo-
dine...**

– Hrvatska, Hrvatska! Otkud to da
te najviše ljube oni kojima si maće-
ha!? Oni koji traže hljeba po pučini
ovog svijeta, zašto baš oni nose tvoju
svetu zastavu?...

Sramota je, gospodine, da naš do-
maći čovjek, koji zna u tuđini izdržati

svaku konkurenciju, od najgrubljih
do najkomplikovanijih poslova, od
prostog američanskog nadničara do
Milke Trnine, sramota je da Hrvat ne
može podnijeti najprimitivnije kon-
kurencije na vlastitom zemljištu, da
smo mi Hrvati u Hrvatskoj, od svih
nehrvatskih elemenata najnesolidniji
i najslabije organizovani. Da su i Ci-
gani, čini mi se, složniji od nas.

**Pripazite, premda vam u aktu-
alnom formatu to ne može nauditi,
vrli globalo-kozmpoliti kojih su
puni mediji mogli bi i vas proglasiti
rasistom...**

– Nadam se, gospodine, da tako
neće ostat. A krivce će narod linčo-
vati...

**Napokon tračak optimizma iz
vaših usta...**

– Ovaj grad preda mnom sad nije
čisti hrvatski grad. Grič je hrvatski tek
prošlošću, Kaptol vjerom, a u Donjem
gradu hrvatsvo je spalo tek na nov-
čane zavode, školstvo i malograđane.
Zagreb je nekakvo središte tek kultur-
no i politički. I da nije to, bio bi veliko
selo. Taj grad nema stališa, aristokra-
cije, koji bi kao slobodna narodna eli-
ta davali ton i iz središta vodili narod.
Zbog toga danas narodnu borbu i hr-
vatsku misao ne reprezentira Zagreb,
već selo i provincija. Zato dodir s hr-
vatskim ladanjem povećava, a život u
Zagrebu umanjuje naše individualne
energije.

Nije dobro kad to vi kažete...

– Da, to priznanje je žalosno iz
usta i pera zagrebačkog pripadnika
što se zagrebačkim prirodnim i hi-
storijskim ljepotama tješi u užasnoj
razrovanosti i anarhiji ovdašnjeg jav-
nog i socijalnog života.

**Ne samo da je žalosno, već i obe-
shrabruje...**

– Ja i mnogi moji vrlo inteligentni
znanci smatramo se tuđincima u tom
gradu tuđinskih utjecaja u kojem Hr-
vati tek služe kao činovnici, popovi,
vojnici i radnici. U Zagrebu ne vlada
danas ni tradicija ni moderni hrvatski
demokratski nacionalizam. Nema ni
jedne velike zajedničke misli koja bi
sve Zagrepčane stvarala ćelijama jed-
nog jedinstvenog organizma, već sva
ta pojedina tkanja vegetiraju posebnim
životom, kao posebne anarhijske
ćelije u tijelu što trune, što se raspada.
Ta disharmonija i oskudica moralnog

TOMISLAV KLARIĆ - Matoš pod maskom, Zagreb, Gornji grad

jedinstva otrovala je i duše pa mnogi postadoše ili očajnici ili cinici, te vidimo u ovom polukulturnom, žalosnom gnijezdu pojave ludosti i samoubojstva, životne iznemoglosti što nas užasavaju pod ovim blijedim, vječno zamagljenim i očajnim nebom neuropata i samoubilaca...

Trenutak ranije probudiste u meni tračak nade, da biste me odmah potom poklopili crnim mrazom... Bolje bi bilo da se nisam zaustavljao, da sam vas bez riječi oslobodio maske i otišao...

– Očajna nemoć polugrada, prijatelju, polukulture, poluljudi, poludruštva koje se u nekim svojim pojavama zove polusvijet... Antisocijalni nagon, beskrajni egoizam, posljedica su prilika u kojima se slabije dobre duše razočaravaju, a zanos i polet se guše u sveopćem sitničarstvu. Da sam statističar, vrlo lasno bih dokazao da sve krize socijalnog života idu paralelno s našim nacionalnim krizama. Zakračunajte zdrava čovjeka u luđačku ćeliju i on će svisnuti, sići s uma...

Može li to malo konkretnije, opipljivije...?

– Kako je hrvatstvo jedina misao što može ujediniti u ideji rada i sloge ovu našu anarhiju, njezini glavni krivci su svi oni koji se ogrešuju proti tome načelu. S tog vidika mi, kao osvjedočeni i tolerantni liberalci, nikad ne bijasmo antisemiti kako nas krivo prikazuju, već smo protiv svih

onih koji naš narod znaju tek eksploatirati i od naše zemlje živjeti radeći istodobno protiv te zemlje i tog naroda.

A cjepiva za tu bolest ni na vidiku? Barem za one koji će se uskoro naći u vašem sadašnjem formatu...

– U našem društvu nema osnovnoga društvenoga načela prema kojemu se u drugim narodima prosuđuje vrijednost rada i pojedinaca pa smo tako lišeni socijalne etike. Kod općeg prosuđivanja vrijednosti pitat će Francuz, Nijemac ili Englez prije svega: u kojem je odnošaju izvjestan čovjek ili djelo s nacionalnim ili demokratskim idealom i korišću Engleske, Njemačke, Francuske? Lišeni takvog kolektivnog načela i idealnog mjericla živimo bez osjećaja za vrijednost djela i osoba u nekakvoj amoralnoj, nekritičnoj i anarhijskoj atmosferi, u kojoj se tek novac prizna kao vrijednost, u kojoj se ne poznaju sile kao što su dostojanstvo duha, srca i značaja...

Ako sam dobro shvatio: Francuz je globalist i kozmopolit kad se globalni interes podudara s njegovim interesom, a Hrvat je globalist kad se njegov interes, zajedno s imenom, utopi i nestane u globalizmu. Oprostite na glupoj upadici...

– Prekinuli ste me... Ne može se zamisliti nezgodnija sredina za razvitak višeg čovjeka! U takvim nesrećnim, polutanskim prilikama osposo-

bljava i preporučuje se za život samo očajni, u nebo vapijući mediokritet, dok svaka etička i intelektualna superiornost predstavlja nešto suvišno, abnormalno i neprirodno. Naša je kultura, prijatelju, kult nekompetencije i najobičnije običnosti. Ovdješnji smijeh nije smijeh superiornosti, već smijeh glupana Turgenjevljeve Rusije. Otud tragika odabranih duša među hrvatskim krasnicima. Otuda dolazi te se finiji dusi povlače u ironijski, sarkastični zakutak...

Vidim da se i u aluminijskom izdanju možete rasrditi...

– Dopustite da završim. Razvitak viših individua od kojih žive kultura i narod, jedini je cilj svakog pravog društvenog uređenja. Kod nas je obratno, ali novo pokoljenje neće se dati utući i premlatiti. Dosta nas ubijaše Veleučeni gospodin Glupan i dragi njegov svemoćni kolega Velmožni gospodin Hulja. Jer pored tih i tolikih Zagreba ima još jedan Zagreb, hrvatski kao grička tradicija, zanosan kao tornjevi njegove katedrale, domaći i narodan kao krasni zagrebački pejzaž... To je Zagreb koji radi, muči se i trpi i ne očajava. A ustreba li, znat će i ginuti za veliku stvar. U svakom slučaju, znat će za nju i živjeti.

Potpuno ste me zbnili, gospodine. Sanjam li ja to? Je li to možda posljedica toga što sam negdje pročitao da je kuća u kojoj ste se rodili dospjela na dražbu? Jesmo li zbilja razgovarali ili tek u snu s naivnim novinarskim upadicama prepričavam ono što ste još 1912. godine napisali u *Obzoru*? U svakom slučaju, hvala na susretljivosti, uz iskrenu želju da oči i dalje odmarate pogledom na zagrebačke krovove i da vam uši ne pate toliko od graktanja što vam dopire iza leđa.

P.S. Zove me prijatelj koji je pročitao priču *Milijunjenas* pa mi kaže: „Sram te bilo. Nisam znao da si toliki egoist. Komentiraš reklamu DOM JE TAMO GDJE JE HTV pa kažeš ‘ako je to točno, ja sam beskućnik’. A šta je s još dva-tri milijuna preostalih Hrvata!

Koji za taj isti dom redovito plaćaju stanarinu!“

U pravu je.

Pogovor knjizi Miljenka Jukića

DVANAEST SEKUNDA KOLOVOZA

POST(POST)MODERNE ZBIRKE
MILJENKA JUKIĆA – STIHOVIMA
OSLABLJENE SILABIČNOSTI K
NOVIM POETSKIM IZRIČAJIMA
I NJIHOVIM VRATOLOMIJAMA,
NOVOM ISKUSTVU ČITANJA,
NOVOJ SENZIBILNOSTI TE
IMAGINACIJI

(Miljenko Jukić, *O krugovima i drugom*. Podstrana: Ogranak Matice hrvatske Podstrana, 2018, *Dvanaest sekunda kolovoza*. Biblioteka Vlati. Split: Naklada Bošković, 2021)

Piše: Miljenko BULJAC

Uz pouzdanu obaviještenost i čitateljsko iskustvo za razumijevanje poezije Miljenka Jukića (Sinj, 1959.) neophodna je i senzibilnost za postmodernističku poeziju, također i psihološka priprema te odabrani trenutak približavanja. Svi ljubitelji „lirike s oduškom“ koji od pjesnika očekuju nježna očitovanja srca i duše, bogati rimarij i čvrste, vezane stihove, osjetit će se iznevjerenima, kao i svi oni koji nisu skloni erupcijama i vratolomijama poetskih izričaja i prijelomima sintakse, koji ne prepoznaju slojevitost imaginaciju i raznolike strofe oslabljene silabičnošću, također i poetsko znakovlje u kojem označitelj trga u vezi s predmetom, odnosno s izvanjezičnom zbiljom. Ključne sastavnice zbirke *O krugovima i drugom* te *Dvanaest sekunda kolovoza* upućuju prvo na izraziti, kruti pjesnikov hermetizam, kubističke nimbuse, postmodernističke izričaje, kontemplaciju i intelektualna razmatranja u koja treba znati ući, ali se iz njih i izvući. Svako traganje za istinom, smislom i logikom predstavlja izazov pred recipijentima koji osjete zov i potrebu za istraživanjem i razumijevanjem Jukićeva poetskoga govora.

Jukić nije pjesnik čije stihove bismo htjeli zapamtiti i javno govoriti jer su oni sažete, usitnjene studije o svijetu znatno većem i drukčijem od našega, s drukčijim viđenjima, rakursima i mnoštvom uporišnih točaka iz kojih lirski subjekt motri i govori. Pjesme su kraćega daha, oslabljene silabike, uobličene u distihe, trostihove, kadšto u veće strofe, ali i u ra-

sute, nevezane stihove raznolikih dužina i trajanja. Samo uvodna pjesma iz zbirke *O krugovima i drugom* čvrste je strukture stoga što su svi stihovi istodobno i čvrste sintaktične jedinice. Rime nema ni za lijek ili samo u tragovima, rime na daljinu u vrlo kratkim tercetima pjesme *Osjeti: srca, zavrca, krca, kvrca, svjetlomrca, drvca, grca*. Navedimo također i rimu u zadnjoj od tri strofe pjesme *Meditacija*: „// Ničemu jezik. / Nikome usta. // Ničega buket. / Nikoga ruža. // Niokom iskim. / Niočem. Niskim. //“ Gomilanjem i zgrusnutim nizanem niječnih zamjenica i zamjeničnih izraza Jukić je potvrdio stvaralačku darovitost u jeziku, ali i misaonu britkost.

U pjesmi *O nogama* nanizane su anafore: „/ Ne vježbaju strogi korak regimente. / Ne vuku tijelo po korzu. / Ne zalaze po kućama. / Ne raznose poštu. / Ne vraćaju se nikad istim putem. / Ne brzaju. / Ne podnose mjere, što je bliže ili dalje. / Ne svjedoče tko je sustao. / O sebi sam sve doznao / od njih dvije. / Moje noge: smjerovi radijusa / na okupu. //“ Ovećem nizu u kojem je nabrojeno osam negativnih svojstava, negacija ustoličenih u zasebnim stihovima, sučeljeno je novo svojstvo, potvrda, afirmacija, u nastavku, dovršetku pjesme.

Već u naslovima zbirke *O krugovima i drugom* naziremo nove nizove i preokupacije: *Koncept, Dvorište, Izvan kruga, Ruke, Ruđer, Kvadratura kruga, Kamenolom, Ti svjetlo, Gređice tmine, Medvjed, Utopija, Riječi, Mjerilo zemljovida, Sačekuša, Osjeti (Matematičar u vrtu zagledan u vrh lista božikovine), Znameniti život, Večer u splitskoj luci, Pijavica nad Splitom, Plovidba, Brod bez katrana, Nepoznate vode, Drvored čamaca za spašavanje, More, Brodovi, Argonauti u salonitanskoj luci, salonitanski noćurno, Termos boca, Vino pjesnika, Sijalica, Iz zalagajnice, Rastanak, Čavke, Košnica, proljeće, Krošnja, O nogama, Ulaz – izlaz, Ulice, Svjetiljka, Prva obitelj i Meditacija*.

Postmodernistička svojstva utkana su u novoj metaforici: *kupina trnove krune, lokva svijeta, svjetlo – glas bez težine, raskopane ceste, glas zakucan u zidove, jesen svjetlomrca, čokoti očiju, grozdovi riba, grane palme – poludjeli prsti, brbljava ruža vjetрова, otoci od platna, valovi potopljeno kopno, valovi – zvijezde plivarice, brodovi – sandale, pristaništa – police za knjige, Sunce – nož horizonta, rat za prijestolje...*

Također, izričajna i frazeološka slojevitost obogaćena je kubističkim nimbusi, koji su razigrani, omlagoljeni i često se uobličuju u metonimije, vrlo bliske paraniološkim oblicima, a oni u poredbe ili pak u sinagoge. Otvaramo kratki tečaj Jukićeva izričajnoga sloga: *tišina kaplje, brade cvokoću, vjetru opada lišće, mrak je na dnu lonca, mjehurići su riječi i rečenice zubima nalik, fasete kiše tone u*

kubistički pejzaž, stol dočekuje večer kao krošnja lišće, poglele trave ime su vjetru, požnjati besplatni srpanj, trupci natopljeni smolom, naoštrenim sjekirama more teše trupce za brodove, grozdovi riba repovima tuku o stol kao šakama, oblaci su rašivene krpe, neiskusna vesla uče ribarski zanat, tri noći Salona spavala nije, grad Salona se sklonila, zavukla pod zemlju, more svačije ničija zemlja, naopako kopno tone u dubinu, otopi se i izjednači s nebom u koje sve uvire, uzbibana večer pali se i gasi u potopljenim prozorima, riječi plove s oblacima, svjetlost silazi grančicama, vrućina gnječi asfalt, s izgubljenim klasjem mećave trunu pod stablima ili s oblacima plove naopakim nebom u lokvama – tvojim suznim očima (rastanak), vjetri svlače duge rukavice, svi prostori oko mene guraju se na ulaz – moj izlaz, ulice – neprekidno im ržu kopita, u njega (svjetlo) se usele glasovi, zapiju se, reže u skupini...

U figurativnom smislu sintaksa je razlomljena ili pak s čestim rasjedima i podsjećanja na voćnjak s odrezanim granama, ali to je cijena kojom se pjesništvo unosi u nove misaone oaze, u prostore duha, u intelektualne sfere. Jukićeve preokupacije pratimo nizom naslova druge pjesničke zbirke *Dvanaest sekunda kolovoza*: *Dan, Pristanište koje ne odgovara svom opisu, Posljednji zvižduk, Staze kojima se daljina uspinje u snove, Vidik, Kocke šećera, Odmorno poslijepodne, Studija ulice, Mali format, Nikad nisi bila, Tako sve počinje, Nebo u vodi, Vrt kako ga vidi zid oko njega obzidan, Obljetnice, Splitska sfiga, Ovo je Ramzes rekao sfigi a ona na Peristilu izravno meni, Kolaž, Oblaci, Nekoć brijeg danas d. o. o., Brodovi na suhom vezu, Nerazvrstane ceste, Boje, Boje iz tube, Mjesto, Šuma, Zapis o vodi, Nastanak pjesme, Crnogorična mrtva priroda, Suhozidi, Na privezištu, Silogizam, Kraj ljeta, Rubovi, Rešetke rubova, Apstraktni pejzaž, Brijeg, Plast sijena, Noć, Znameniti život smokvina stabla, Odasvud, Zastava, Crna noć crnu kabanicu svlači, Riječ more, Nikad prije nisam tako upotrijebio oči, Kavana Zenta, Vrtinja, Za stolom, Nastojim biti subjektivan, Sepija i Planine*.

Pjesma *Dvanaest sekunda kolovoza* ne samo što otvara drugu zbirku nego joj je posudila i naziv. Znakovita je i ne samo autoru važna jer oživljava uspomena na poseban dan, prvu, a samo ponekad drugu nedjelju u mjesecu kolovozu, dan Sinjske alke, ali i trenutak u kojem alkar kopljanik trkom na konju mora svladati stazu u dvanaest sekunda tako što „u jednoj ruci drži koplje, / a u drugoj uzde ljeta“. Topot kopita zaglušni mnoštvo koje oduševljeno izgovara alkarovo ime: „Na tribinama mogu biti svoj glas, slijediti ga u sedlu / s kraja na kraj trkališta...“ Bitke, one najslavnije i sad bi bile bitke za počasno mjesto, za ovaj dan, slavodobitni. I tako preko tri stoljeća: hajduci bi s

Prologa sišli u grad, s plijenom se vratili na nebo i o čitavi horizont ovjesili kolut, alku. Nanizala su se stoljeća: jedno podupire drugo. Biti, naći se na trkalištu, vrijeme te i samog svrstava u povorku. Mirne su gradske ulice i kuće dok se bude na istom mjestu, bude se, dodiruju i dane provode, samo nedjelja ostaje nedjelja zauvijek.

Pjesma nije za pamćenje, ali je uzorak, primjerak hermetičnoga pjesništva u kojem nema eksploikacije, nema suvišnih objašnjenja, nulti je stupanj obavijesti, redundancije, svedene samo na vanjske poteze. Biti tu, znakovito je, tijelom smo izmjerili prostor, duhom zagrabili čitavu vječnost utkanu u dvanaest sekunda, kada u sjeni slavodobitnika protrčimo svoju Alku, svoj život. Stiješnjeno vrijeme novo je iskustvo pjesme. Vremenske kategorije i doživljaj vremena važne su poetske odrednice Jukićeve poezije i u širokom su rasponu: od svevremenskoga i vremenitog do vječnoga, onoga davnog (Salona, splitska sfinga, Ramzes, Bartolomej, Odisej, Jelačić ban) i višestoljetnoga što traje uz davno svršenu sadašnjost, „ulice dane provode“, ono dnevno, trenutno, nedjelja početkom kolovoza, dvanaest sekunda kao vječnost, „Nedjelja, ta davno svršena sadašnjost“ i sl. Izrazita konativna funkcija povezuje dvije Jukićeve pjesme: *Splitsku sfingu* i *Ovo je Ramzes rekao sfingi, a ona na Peristilu izravno meni*. Robinja ima svojega roba, s nekim se iz Egipta morala družiti, vezana je uz čudesnu tajnu o Ramzesu, njegove ministrante, povijest Zemlje i Neba, podjelu koju ljudi nikad ne će doznati. Znalca takvih tajni najčešće zovemo *potom vates*.

I u drugoj zbirci pisanje pjesama primilo je poteze slikanja, nanose dubokih impasta, slikanje oblaka i oblačića, lišća, dječjih prstića, kapljica kiše, slikanje male planine koja je iza platna beskrajna, barem je takva u našoj svijesti. Važni su i odabiri boja za obrađene i neobrađene vrtove čak ako su posve blizu paspartua. Također, ima pjesama u kojima lirski subjekt analizira morfološku strukturu dovršene slike: neizmerno more ustvari je Monetovo jezerce, kuće, „usne“ šume, oblak u gradelama škure (prozorske rebrnice), gat koji se spušta u nebo, „kolotur s namotanim lancem na brodicama koje se s oblacima / zalijeću među otoke“, „ribe vjetra“ koje s brodice „izmigolje u mokre rečenice“, a one više sličje kitovima (koji su opisani postupkom ponavljanja s obrnutom reduplikacijom: „samo jedu i plivaju, plivaju i jedu plivajući“), „zlatno oko vrata“ (metafora, sinegdoha). U videnjima lirskog subjekta promjene uporišnih točaka poprime kadšto obrazloženje sintagmom „umnožim oči“, „staze kojima se daljina uspinje u snove“, „uže horizonta“, „Dan se oprezno spušta u tijelo“, „Tako sam iz velike daljine razmišljao o Sinjskom polju“, „motor je negdje

Miljenko JUKIĆ

DVANAEST SEKUNDI KOLOVOZA

Godina je svake godine ista, pa tako i prva nedjelja kolovoza, davno svršena sadašnjost: vječnost danas ne smije trajati duže od dvanaest sekundi, takav je protokol.

Trk kopljonoše na konju je kinetičko remek-djelo, lirski prizor za gledatelje: u jednoj ruci drže koplje, u drugoj uzde ljeta.

Na tribinama mogu biti svoj glas, slijediti ga u sedlu s kraja na kraj trkališta premda između toliko ljudi na nogama ostanu na mjestu.

Dvanaest i ni sekundu duže. Inače, svih bi zaglušio topot kopita. Bitke bi ponovo vodile bitku za ovo mjesto. Ili ovaj dan, svejedno.

S Prologa uzdignutog nad ravnicom hajduci bi sišli u grad, a onda, s plijenom, vratili se na nebo o uže horizonta objesiti alku.

Jedno stoljeće drugo podupire oslanjajući se na bilo koju povlaštenu kotu. Nađu se na trkalištu ili ih trkalište pronađe i svrsta s alkarima u povorku.

Gradske ulice, mirne dok se s kućama bude na istom mjestu, dane prisvoje dodirujući ih sve odjednom.

Jedino je nedjelja i dalje nedjelja.

odmotavao pejzaž“, „rijeke iznad zemlje (...) prelijevaju pejzaž u jezero“. Iskustvo plovidbe lirskom je subjektu donijelo vizure izobličene zbilje, odsjaje i odzreaje planine u valovima, u moru: „trnu čestica zbilje: bos hodam po mokroj travi“, „tada sam najsličniji planini koja uz obalu pliva / malo ledno, malo leptir“ (antropološki opis motiva iz prirode), „u čamcu mjesta ima za čitavo nebo“, „Valovi udaraju u potopljeno kopno: još se nisu priviknuli / na nebo u vodi“, „suhozidi mogu biti istodobno svugdje“...

O krugovima i drugom (2018.) te *Dvanaest sekunda kolovoza* (2021.), zbirke Miljenka Jukića, pisane nevezanim stihovima oslabljene silabičnosti, poetski su hit i intelektualni izazov budućim recipijentima sklonim erupcijama i vratolomijama poetskih misli i izričaja koji upućuju na kruti hermetizam koji se uveliko udaljio od začahurena svijeta Viktora Vide, kadšto i na poetiku kubizma i na futurističke vizije te mnoštvo uporišnih točaka kojima se lirski subjekt povlašteno izdiže iznad ljudi, događaja i pojava. I kad desnom rukom na ljudski način ukucava čavle u lijevu ruku pribodenu na križ, pjesnik Miljenko Jukić najavljuje snagu svjetlosti u našem životu, daljinama odvodi recipijenta u snove, otvara vidike čak i kad je Dan umrlj, penje ga na planine kojima su noge „u moru / među ježincima zvijezda razbacanih po dnu“. Sklonost matematici i

planimetriji, krugovima i kružnicama, radijusima, smjerovima, rubovima, vrtjni i kretanjima, planetarnim prostranstvima, kubističkom pejzažu, plovidbi, odsjajima i odzrcaljenim svjetovima, Jukiću je bilo poticajno u razvijanju smisla za kolorizam i likovnost, za pisanje pjesme poput slikanja uljem na platnu, percepcijom likovnjaka koji poput Ruđera biva zagledan u vrh lista božikovine koji crta krivulje među osima. Ima pjesama s adresom, posvećenih nimalo slučajno Ivanu Kožariću (*Plast sijena*), Antunu Branku Šimiću (*Brijeg*), ali i onom što je obilježilo naše doba (*Nekoć brijeg, danas društvo ograničenom odgovornošću*).

Jukićeva pjesnička riječ u svojem označitelju često raskida veze s označenikom, odnosno s izvanjezičnom zbiljom, i donosi još plodniju višeznačnost i postmodernističku izražajnost koju prati darovita pjesnička imaginacija. Njegove pjesme moderne su vokacije, ne razvijaju rime, oblike i vrste potvrđene u dugoj tradiciji silabičnog i izosilabičnog hrvatskoga pjesništva. Čak i kad su utkane u distihe i tercete, svojom proizvoljnom strukturom, predstavljaju novi, sasvim osobni poetski govor koji ne smije ostati samo na onom što se dosad otrgnulo od autora. Stoga ostajemo zapitani u kojim će se smjerovima pjesništvo Miljenka Jukića dalje razvijati.

IZ FILMSKE POVIJESTI

MARILYN MONROE

Piše: RADOMIR DUMIČIĆ

U vojnoj terminologiji postoje nazivi klasična, atomska, termonuklearna bomba, no u pedesetim godinama tom trojstvu opasnih, smrtonosnih naprava dodana je još jedna, za koju su se otimali i prijatelji i neprijatelji sa željom da eksplodira baš u njihovim rukama dok je drže. Nova bomba koju su krstili kao „seks-bomba“ zvala se po nekima Norma Jean Morteson, a drugima se predstavljala kao Norma Jean Baker. Ipak, većina boraca u svojim je ratnim dnevnicima uz šifru i broj telefona zapisala i njezino ime kao **Marilyn Monroe**. Kada je Gladis Pearl Morteson 1. lipnja 1925. godine rodila djevojčicu davši joj ime Norma Jean, ni u snu nije pomislila da je rodila simbol i kult mnogih u pedesetim godinama i legendu koja će vjerojatno ostati trajati koliko i sedma umjetnost. No u početku nije izgledalo tako. Zbog majčinih nervnih kriza mala je Norma postala najčešća stanovnica sirotišta ili obitelji kojima ju je na čuvanje davala socijalna služba. Uz majku je bila kad ona nije bila na psihijatrijskom odjelu, a to je bilo vrlo rijetko.

Kad je navršila 15 godina, bilo je očito da se radi o posebnoj vatrenoj napravi i pojavilo se više kandidata koji su željeli isprobati ovaj izvanseksijski model. Njezina skrbnica, izvješna Graces MacKay, grozničavo je tražila stručnjaka koji će ispitati ovaj projektil. Povjerenje je dobio dvadesetogodišnji Jimmy Dugarty, zaposlen u tvornici aviona, koji je i sam već dulje vrijeme želio mladu Normu prizemljiti na sletnu stazu. Dvadesetog lipnja 1942. godine mladi par je nakon svadbene svečanosti gotovo u brišućem letu napustio uzvanike odletjevši na svoju prvu službenu vožnju, u sobu hotela *The Memories*. Nakon dvije godine Jimmy napušta bračnu luku, a Norma odlazi u hotel *Ambasador* u Hollywoodu na *casting* za manekenu. Posao nije dobila, ali je upoznala fotografa Davida Conovara, kojemu nije promaknula njezina figura, te je ustvrdio da ni čuveni Michelangelo ne bi imao što raditi na Normi. Barem

ne dlijetom i čekićem. Uskoro se pojavila na kalendaru *Zlatni snovi*, koji su odrasli skrivali od svoje djece. Dok je filmski magnat Howard Hughes ležeci u svojoj vili listao modne časopise, oko mu je zapelo za nago tijelo gospođe Dugarty. Angažirani agent pronašao ju je i doveo je na probno snimanje i potpisivanje ugovora. Dobila je i novo ime – Marilyn Monroe. Uz male uloge, i dalje je radila kao fotomodel, usputno uzimajući satove glume. Konačno 1949. godine počinje njezin vrtoglavi uspon stepenicama velikog filmskog ekrana. Prvi korak ka popularnosti napravila je u kompaniji MGM s filmom *Džungla na asfaltu*, redatelja Johna Houstona. Mijenja kompanije, redatelje i muškarce, da bi se 1954. godine zaustavila „na nacionalnom američkom heroju bejzbola“ – Joeu DiMaggiju. No, u tom braku Joe je znao često poentirati šakom po njezinu licu. Iako je bio dosta grub, na kraju se pokazalo da je on bio jedini muškarac koji ju je iskreno volio. Neuspjeh u braku nadoknađuje uspjehom na filmskom platnu. Filmovi *Rijeka*

bez povratka i *Muškarci vole plavuše* izbacuju je ne samo kao glumicu, nego i kao pjevačicu. Slijedi novi brak s „intelektualnim herojem Amerike“ Arthurom Millerom, brak ljepote i pameti, u kojem Miller nije mogao zadovoljiti ljepotu, a ljepota dosegnuti Arthurove intelektualne visine. Rastanak od Millera teško joj je pao pa se pokušala osloniti na Yvesa Montanea. Konačno su svoje prste, ali i još ponešto, s njome uplela i braća Kennedy. No već tada je psihički status plavokose ljepotice bio uvelike osakaćen. Krize su bile sve češće, sve su dulje trajale, a odnos prema poslu bio je sve neozbiljniji. Bilo je samo pitanje vremena kad će se u novinama pojaviti ona najgora i najtužnija vijest. Dogodilo se to u noći s 4. na 5. kolovoza 1962. godine. Imala je 37 godina. Pogrebne troškove platio je Joe DiMaggio, Arthur Miller nije ni došao na pogreb, a tajna njezine smrti još i danas mnoge golica. Je li bila slučajna, neki kažu samoubojstvo, a rijetki misle možda i ubojstvo? Gdje je istina?

Zbirka Studia mythologica Slavica, Ljubljana 2011.

Perunovo koplje

Piše: Radoslav KATIČIĆ

Osobito mi je drago što ovaj prigodni referat držim baš u Žrnovnici, na ovom drugom, žrnovskom dijelu našega skupa, jer premda u njem ne će biti ni jedne riječi o konjaničkom reljefu s pročelja Gospine crkve u Žrnovnici ipak se sav u velikoj mjeri dotiče pitanja vezanih uz njegovo tumačenje. A to tumačenje bit će nam danas možda i glavna tema. Jer tu nam je ploča, a i kolege Milošević i Fisković imaju nam o njoj reći i bitnoga i novoga.

Najprvo bih napomenuo da se ovim izlaganjem predmetu, koji nas je, zahvaljujući nadasve uspješnim organizatorima i njihovim vrijednim suradnicima, ovdje tako lijepo okupio, a to su tragovi pretkršćanske slavenske vjere na hrvatskom ozemlju i u njegovu južnoslavenskom susjedstvu, pristupa s novoga gledišta, drugoga od onog s kojega smu mu pristupali do sada, a nezaobilazno važnoga.

Do sada smo se usredotočivali na natprirodna bića stare slavenske vjere, na bogove kao što su Perun, Veles, Mokoš, Jarovit i Mara/Morana. Trudili smo se pomniti prebiranjem po podrobnostima raspoloživih podataka saznati što više o njima. Autor ovih redaka nastojao je najviše oko rekonstrukcije ulomaka svetoga obrednog pjeva što su se dali raspoznati u usmenoj književnosti svih naroda slavenskoga jezika i oko uspostavljanja, koliko je to moguće, njegova izvornoga teksta. Takvi tekstovi govorili su o tim bogovima, o njihovim odnosima među sobom i sa svijetom i o njihovom položaju u njegovu najskrovitijem mitskom ustrojstvu. Saznavali smo tako o tome što smo mogli. No pri tome smo brzo i neizostavno nailazili na kršćanske svetačke kultove. Oni su u ulomcima svetoga pjeva stare vjere uglavnom bili zamijenili imena starih bogova jer su u narodnom vjerovanju njihovi kultovi došli na mjesto njihovih. Imena bogova stare vjere valjalo je potiskivati i prikrivati, a imenima kršćanskih svetača nije bilo prigovora. Pjesme koje su se pjevale u okviru narodnih običaja tako više nisu bile očito poganske, mogle su se pjevati i pred župnikom. Bez takve ispomoći svetačkim imenima slabo bismo što saznali o slavenskim bogovima i o predaji što se čuvala o njima. Izravne

su vijesti vrlo rijetke i većinom upravo posno mršave.

Ovdje se pak sada mijenja, upravo obrće pristup. Usredotočujemo se na kršćanske svetačke kultove, promatramo ih kao takve, i nastojimo doprijeti do slavenskih božanskih likova koji se u njima zrcale jer su u dušama naroda ti svetački kultovi sjeli na mjesto onih pretkršćanskih. Odnosi između kršćanskih svetačkih kultova i kultovi starih bogova na kojih su mjesto došli nisu obostrano jednoznačni. Oni se ne mogu naprosto izjednačivati. Stoga i jest potrebno na taj splet gledati s obje strane, i s poganske, kako smo gledali dosada, ali i sa strane kršćanske svetačke. To ćemo učiniti, u ovoj prilici makar samo naznačiti, u nekoliko riječi prigodnoga izlaganja.

Već u naslovu to je jasno rečeno. Natprirodna je osoba o kojoj se tu govori Juraj, dakako sveti Juraj, kršćanski svetac i titular mnogih crkava na hrvatskom ozemlju. To je Georgije (rewpyioc, *Georgios*), rimski vojnik, mučenik Dioklecijanovih progona godine 303. Mučeništvo je prema predaji pretrpio u maloazijskoj Kapadociji. Njegov je kult posvjedočen još u antičko doba u Palestini i Egiptu, a onda se proširio do Carigrada. U 7. stoljeću dobio je crkvu u Rimu, a do 12. stoljeća proširio se po srednjoj Europi. Na Zapadu je novu važnost dobio za križarskih ratova, kad postaje uzorni lik kršćanskoga viteza, svojevrsno utjelovljenje viteštva latinske Europe, simbolični zaštitnik mnogih gradova, pokrajina i država. Zastavu svetoga Jurja uzela je Engleska kao svoj. Njegova u legendi od starine spominjana pobjednička borba sa zmajem, od samoga novozavjetnog početka kršćanstva shvaćenim kao pojavni lik sotone (Otkrivenje, 12, 7-9), postaje sada, od 12. stoljeća, glavni sadržaj legende i kulta, dominira predodžbama o svetome Jurju. Apokaliptička pojava protivnika Božjeg kao zmaja nadovezuje se na starozavjetno kazivanje o prvom, istočnom grijehu (Knjiga Postanka, 3, 1-19), u kojem se taj protivnik prikazuje kao zmija. A zmaj i nije nego velika, navalna i osobito strahotna zmija. On je, jednom riječju, muška zmija. Zmaj i zmija su tako par. Tu stojimo dakle u glavnoj struji objave Abrahamove, Mojsijeve i Isusove, u jezgrenoju kršćanskoju predaji. Legenda o svetome Jurju i zmaju dobila je na Zapadu svoju mjerodavnu, za nas

Zlatko Juras - Praska

konačnu verziju u 13. stoljeću. Dao ju je izvanredno uspješni pisac Iacobus de Voragine u svojem zborniku *Legenda aurea*, u kasnom srednjem vijeku najčitanijem hagiografskom štivu.

Sveti se Juraj poštivao i vjerni mu se puk obraćao kao jednomu od četrnaest svetih pomoćnika. To je posebna skupina svetaca koji su se osobito zazivali u pojedinim životnim nevoljama. Pomagao je oko bolesne stoke. No njegova je zaštita sezala mnogo šire. Štitio je i pomagao, kako se vjerovalo, u kužnim bolestima, u pogibeljima na moru, u ratu, pred sudom, u svim životnim opasnostima. U agrarnim i stočarskim sredinama postao je glavni zaštitnik zemlje, usjeva, zelenila i stoke. Osobito su ga vitezovi križari smatrali svojim zaštitnikom, a tako i svi vojnici i svi obrti vezani uz ratovanje. Osobito se smatrao zaštitnikom konja, ratara i pastira.

Taj kult svetoga Jurja, ponikao iz čisto kršćanske tradicije, proširio se i čvrsto ukorijenio i u Hrvata. Ali on je u njih, kao i u drugih naroda slavenskoga jezika, naslijedio i kulne tradicije stare vjere. Tako ovdje, drago mi je što stojeći za govornicom našega skupa mogu rukom pokazati u tom smjeru, na gori koja je do dana današnjega zadržala ime Peruna, slavenskoga boga gromovnika, stoji crkva svetog Jure. I to baš na mjestu za koje don Ante Škobalj s dobrim razlogom, iako bez konačnoga čvrsta dokaza, drži da je bilo kultno. To više što je oko te crkvice zid prapovijesne gradine. Da je takva upravo sam saznao od Radoslava Bužančića, arheološkog eksperta i konzervatora koji ju je posjetio. A Perunov grad na gori dobro je poznat iz istočnoslavenske predaje. Nema, doista, razumna razloga da se ta crkva svetoga Jure ne smatra kontinuitetom kulta na svetom mjestu, kontinuitetom preko praga pokrštenja. Sveti Juraj tu je dakle naslijedio Perunovo svetište. On

je zamijenio Peruna, moglo bi se upravo reći da ga je u novom kršćanskom kontekstu mimikrijom prikrio.

Na to se nailazi i u drugih naroda slavenskoga jezika. Sveti je Juraj tako pokazuje kao kršćanska zamjena Perunu. Ali to ne znači da će mu kršćanska zamjena uvijek biti sveti Juraj. Mnogo češće je to sveti Ilija, ognjeni prorok. On se osobito prikladno nudio da dođe na Perunovo mjesto jer starozavjetna predaja kazuje da je na kraju života na ognjenim kolima uzdignut na nebo. Čita se tako (Druga knjiga o Kraljevima, 2, 11) o tome ovo: *I dok su tako išli i razgovarali se, gle: ognjena kola i ognjeni konji stadoše među njih, i Ilija u vihoru uzide na nebo*. Ne može se pouzdano reći jesu li Slaveni, kao pravi arhaiski Indoeuropljani, vjerovali da se Perun vozi po nebu, kao što se voze bogovi vedskih Indijaca, poput arijskih ratnika na svojim bojnim kolima (*ratha*). Nebeska kola proroka Ilije, gromovnika, koja se susreću u istočnoslavenskoj i južnoslavenskoj predaji mogu potjecati i samo iz Biblije. (Katičić 2008:263)

Nije bez značenja tu i još jedna okolnost. Kult starozavjetnih likova kao kršćanskih svetaca vrlo je uobičajen i raširen u istočnoj crkvi. Tako i štovanje proroka Ilije. Tamo se, ne samo u naroda slavenskoga jezika, susreće na mnogo mjesta i u mnogim običajima. Ne tako u zapadnoj. Štovanje svetoga Ilije tu se susreće vrlo rijetko osim u redu karmelićana. Oni ga, naime, drže svojim simboličkim utemeljiteljem. (Badurina 1979:256-261) Vrlo izrazitu iznimku predstavljaju tu Slovenci i Hrvati. U njih je kult svetoga Ilije vrlo prisutan i čvrsto ukorijenjen. On je čak uzet da bude zaštitnik Bosne. Hrvati i Slovenci su, dakako, bili u užem dodiru s istočnom crkvom nego drugi zapadnjaci, i na graničnim područjima prema jugoistoku balkanskoga prostora i preko Mletaka

i Oglaja (Akvileje). (Kuret 1989:507-508) No teško se je oteti pomisli da je to i zato jer im je trebala besprijeekorna kršćanska zamjena za njihova Peruna.

Peruna zamjenjuje kao kršćanski lik i arkanđeo Mihovil, vojskovođa vojske nebeske, kako ga zazivaju u litanijama. I toj zamjeni daje povod i poticaj biblijski tekst (Otkrivenje 12, 7). Tu se pripovijeda o velikoj borbi na nebu: *I nastat će rat na nebu: Mihael i njegovi anđeli zarate se sa Zmajem. Zmaj uđe u rat i anđeli njegovi, ali ne nadvlada. I ne bijaše im više mjesta na nebu. Zbačen je Zmaj veliki, Stara zmija - imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta. Bačen je na zemlju, a s njime su bačeni i anđeli njegovi* (prijevod Duda - Fućak). Arkandžeo Mihovil pobijedio je zmaja, bacio ga s neba gore na zemlju dolje. Doista, ima li kršćanski lik prikladniji da zamijeni u pokrštenih Slavena njihova boga Peruna, kojega se nisu lako ostavljali.

Predaja ulomaka slavenskih pretkršćanskih obrednih pjesama kakva je došla do nas uže je sljubljena s biblijskom predajom nego smo od prve skloni misliti. U nekom se smislu nerazdvojno pro- žimlju. Tako je to što se Perunov protivnik javlja i kao zmaj i kao zvijer posve sukladno s tim što se u istom viđenju Otkrivenja (12-13) uz zmaja (SpaKMv) javlja i zvijer (Orlpk>v) kao od njega neodvojiva pojava Sotone. To je ona čuvena "apokaliptička zvijer" kojoj je broj 666. Moglo bi se dakle pomišljati da je to što je protivnik gromovnika ujedno i zmaj i zvijer biblijski motiv, dakle kršćanska baština. Tek folklorna predaja koja izriče ili implicira taj identitet, izričito govori o zmijurini s medvjedom glavom i daleko je šira, razgranatija i dublje ukorijenjena, a da bi mogla doista potjecati isključivo odatle i nema razložite sumnje da je srodnija, najvjerojatnije u doslovnom smislu prasrodnosti, s homerskom predodž-

bom o Himeri, nemani koja je zmija s lavljom glavom, nego biblijskoj apokalipsi i njezinu zmaju i zvijeri. (Katičić 2008:140-142) Jedno je tako isprepletano s drugim, i u samoj se očuvanoj pretkršćanskoj predaji susrećemo s dvojevjerjem.

Kao kršćanski lik na mjestu poganskoga Peruna često se javlja i sveti Vid. On se naslanja na njegovu hipostazu, osamostaljeni obredni zaziv, epiklezu, Sventovit (praslavenski Sv[^]tovitb). (Katičić 2010a). U kršćanskom kontekstu Perun se dakle susreće i kao sveti Juraj, i kao sveti Ilija, i kao sveti Mihovil, i kao sveti Vid, ili kao koji drugi svetac. Doista izbor nije malen. Nije baš ni lako tu se snaći.

Nije dakle da će se kao kršćanski iskazana zamjena za boga Peruna uvijek javljati sveti Juraj. Ali i kad sveti Juraj u kršćanskom kontekstu stoji za slavenskoga boga, ne će to uvijek biti Perun. Odnosi su tu mnogo zapleteniji. Nema obostrano jednoznačnih odnosa između kršćanskih svetačkih kultova i bogova stare slavenske vjere. Ne može se tu ići nepromišljeno grlom u jagode, nego valja oprezno i pomno napipavati prave veze i identifikacije.

Svugdje na sjeverozapadu Hrvatske i u susjednim dijelovima Slovenije do naših se dana obdržavaju običaji ophoda na Jurjev dan, 23. travnja. Pri tome se pjevaju vrlo arhajske ophodne pjesme kojima je motivika jasno prepoznatljiva kao pretkršćanska mitska. (Huzjak 1957; Katičić 2010:7-208) U znatnom dijelu tih pjesama mitska se osoba naziva naprosto *Jura* ili *Đuro*. Nema govora o svetcu. Ipak nema dvojbe da se tu radi o svetom Jurju. To se razabire već odatle što ophodi u kojima se pjevaju te pjesme kreću o njegovu danu.

Sveti je Juraj tu došao na mjesto slavenskoga boga Jarovita, ili, opuštenije i od mila, Jarila, Perunova sina, koji mlad

Procesija na "Križnom putu" od sela Podstrana do kapelice Sv. Jure na Perunu.

i neoženjen svakoga proljeća trudnim hodom dolazi iz daleka na svadbu, ljubavni susret u zelenom lugu, na zelenoj travi, visokoj i mekoj, susret sa svojom sestrom Marom, čime pokreće vegetacijski ciklus i donosi rodnost godini. Da bi došlo do svadbe u zelenom lugu mora Jarilo ubiti zmaja, tek onda počinje slavlje u lugu. Kako god se ta epizoda u jurjaškim ophodničkim pjesmama dojmljivo predstavlja kao srednjovjekovna viteška legenda u njoj su nedvojbeno prepoznatljivi tragovi pretkršćanske slavenske obredne pjesme od koje potječe u čisto usmenoj predaji. (Katičić 2010:74-88) U nekim bjeloruskim varijantama te epizode nema ni spomena o svetome Jurju. Junak koji ubija zmiju tu je *biel-malojczyk* "bijel mladac", što je dojmljiv opis poganskoga božanskog lika, ili pak *CHMHMH naHMU* "naočit gospodičić". (Katičić 2010:83-87) Čisto sirovo poganstvo u tom je posljednjem slučaju premazano udvornom gospodstvenošću poljskoga feudalizma. No kako bilo, nema tu traga kršćanskomu svetačkom kultu niti titularu ikoje crkvice.

Nema dakle dvojbe da se tu radi o drevnoj slavenskoj poganskoj predaji i da je tu kao pobjednik nad zmajem sveti Juraj zamijenio "bijelog mladca", slavenskoga mladoga boga Jarila. Sveti Juraj kad stoji u kontekstu stare slavenske vjere može dakle stajati na mjestu boga gromovnika Peruna, a može i na mjestu njegova sina Jarila, koji je, dakako, i sam perunovit. Kako u pojedinačnom slučaju znati o kojem se radi? Kad je kontekst razlikovan to nije teško. Teže je kad nije. Zoran primjer slabo razlikovnoga konteksta jesu bjeloruski zagovori protiv zmijskoga ujeda. Njih je mnogo skupio osobito vrijedni skupljač usmene književnosti Romanov. U svojim predgovorima on opisuje kako je bilo strahovito teško skupljati te zagovore od seoskih vračeva (PoMaHOB 1891). Vjerojatno zbog toga u nas nema takve zbirke, a ne za to što bi takvih vračarija u našem južnoslavenskom narodu bilo mnogo manje nego u Bjelorusa i drugih istočnih Slavena. Uostalom, kolegica Ukrajinka iz gradske kuće rekla mi je da kod nje i danas ljudi u svakoj prilici idu vraču po savjet i pomoć. Toliko je to tamo još živo, i ne samo na selu.

Ti zagovori, i uz mnogo kršćanskih naplavina koje svjedoče o silnom utjecaju i autoritetu crkvene liturgije, izvršno čuvaju izvornu strukturu i sadržaj pradavne poganske obrednosti. One iste indoeuropske koja je do skrajnjega savršenstva razrađena, pomno očuvana i rigorozno se primjenjuje u indijskom brahmanizmu. Obred je zasnovan na mitu, iz njegove skrovite istinitosti dobiva

Crkvica Sv. Jure na Perunu iznad sela Podstrana.

snagu i djelotvornost. Mit o ubijanju zmaja primjenjuje se u brojnim zagovorima protiv ujeda zmije. Vrač, stojeći u stopama drevnoga žreca, oslovljuje svetim čvrsto utvrđenim riječima Zmiju, majku sviju zmija, i zapovijeda joj da od one koja je ujela zahtijeva da žrtvi izvuče iz mesa svoj žalac, svoj otrovni zub. Pri tome jako pazi da zagovorom obuhvati sve moguće vrste zmija kako ona koja je doista ujela ne bi izmaknula moći njegovih riječi. Susreću se tako čitave istočnoslavenske sistematike zmija i sljepića. Poziva, dakle, da se izvuče zub i time poništi ujed jer inače ... Slijedi užasna prijetnja: Ako tvoja zmija ne izvuče žalac, ne izvuče zub, pozvat ću ti strašnoga protivnika i on će te satrti: ubiti kamenjem, spaliti ognjem, vihorom raspršiti pepeo, otplaviti vodom, posjeći te mačem, željeznom knutom. Vrač, baš kao nekada žrec, prijeti onim mitskim porazom kojim božanski protivnik u mitskoj zbilji opet i opet ubija zmaja. Pobjedonosni protivnik kojim je žrec prijatio bog je Perun ili njegov sin Jarilo. A u zagovoru seoskoga vrača to je kršćanski preruseno. Bespogovorno nadmoćni protivnik kojim on prijati je Bog, pa se tako zaziva najviši autoritet, a čuva se i tekstualna uspomena na to da je protivnik kojim se prijati bio bog i da su ga stari tako zvali, a uz boga je taj protivnik i prorok Ilija, i arhanđeo Mihail (pučki iskvareno *MnxaM.aapxanaa*), i sveti Juraj (pučki iskvareno *ropM-EropM*). (Katičić 2008:198-214)

Kod tih zagovora nedvojbeno se radi o uvelike preoblikovanim, ali ipak u neprekinutom kontinuitetu od naraštaja naraštaju predanim pretkršćanskim obrednim tekstovima. Kada se u njima pobjedonosni, neodoljivo nadmoćni protivnik u *interpretatio christiana* javlja kao sveti Juraj, ne zna se je li taj u tom obrednom kazivanju zamjenjuje prvotnoga Peruna ili njegova sina Ja-

mila, strašnoga gromovnika ili "bijelog mladca". Obojica svladavaju zmiju. Juraj pak u zagovorima svladava zmiju ili tako da ju ubija kopljem, ili tako da ju siječe mačem. Siječe joj glavu. I po tom atributu svetoga Jurja, po njegovu oružju, jasno se razaznaje tko je on, prerusen kršćanski: Perun ili Jarilo.

Kopljem ubija zmaja Perun. On ga, dakako, ubija svojim iskonskim oružjem, kamenim trijeskom. A taj se ne zamišlja samo kao kamen koji pada s neba kao krhotina nebeskoga kamenja, nego i kao istesan, oštar kamen pričvršćen na vrhu drvene batine, vjerojatno najstarije oružje čovjekovo: najprimitivnija kijača, ako je kratka i njome se udara iz blizine, ili prvotno koplje, ako je dulja i ako se njome bode ili se čak baca na veću udaljenost. Perunov trijesak može biti i zaoštren kameni vršak strijele jer Perun je strijelac, što je vrlo dobro potvrđeno u usmenoj predaji pretkršćanskih obrednih tekstova. Mačem siječe zmaja Jarilo, bijel mladac, mačem mu odsijeca glavu. To je drukčije, koliko god usporedno, mitsko zbivanje. U toj razlici čak kao da se zrcali povijesno sjećanje na dvije epohe: na kameno i na metalno doba. Takvo je to oružje.

Sveti Juraj s kopljem u kršćanskoj je ikonografiji mnogo češći. Kao rimskom vojniku, što je mučenik Juraj bio, to mu je bilo glavno naoružanje. Lik svetoga vojnika-mučenika i lik zamjenika slavenskoga gromovnika u tome su sukladni. I jedan i drugi bore se kopljem, tek se kod rimskog vojnika i ne pomišlja na to da bi mu vrh mogao biti od zaoštrena kamena. To se onda preoblikovalo dalje sve do gotički stiliziranog viteza, konjanika i kopljanika. Dakako, u kršćanskoj ikonografiji.

Kako se u bjeloruskim zagovorima odnos svetoga Jurja prema Perunu i Jarilu daje uvelike raščistiti po atributu, po oružju kojim svladava zmaja, tako

treba u tradiciji svih naroda slavenskih jezika dobro i potanko proučiti predodžbe koje se vežu za kult svetoga Jurja, njegovo oružje i druge atribute, jer će se tako potpunije i točnije odrediti odnos toga kulta prema poganskim predodžbama koje se u njem nastavljaju. Pred istraživanje pretkršćanske slavenske vjere i njezinih ostataka u Hrvata postavlja se tako i nešto širi zadatak da se pomno istraže svetački kultovi i raspodjela titulara crkava za koje ima razloga pomišljati da nastavljaju pretkršćanske vjerske sadržaje i da su poprimili neka njihova obilježja. To, dakako, uključuje i proučavanje arhitekture i osobito ikonografije.

Žmovski reljef, kojim se danas ovdje intenzivno bavimo, samo je primjer ikonografije koja bi mogla stajati pod

utjecajem stare slavenske vjere. Lako je razumljivo i potpuno opravdano što se oko toga vodila i još vodi živa rasprava. Oni pak koji u konjaničkom liku što asocira na svetoga Jurja prepoznaju Peruna mogu se pozivati i na to da kopljem ubija zvijer. Da se bori mačem, predstavljao bi se kao Jarilo, bijel mladac, koji zmiji glavu siječe.

Potrebno je dobro upoznati svetačke kultove i s gledišta tragova stare vjere proučiti ikonografiju. Takvo su istraživanje već načeli Rusi, ne bez uspjeha. Ono do čega se došlo obogaćuje nas i obećava još bogate rezultate. (MBA-HOB 1976: ycneHCKMM: 1982) S ruskih ikona odčitao se mnogo o bogovima Perunu, Volosu, Mokoši i Jarilu. No o položaju u kojem se još nalze naši studiji mnogo kazuje činjenica da

ta istraživanja nisu izvršili niti su do tih rezultata došli povjesničari umjetnosti, stručnjaci za ikonografiju, nego filolozi, vrhunski stručnjaci za rekonstrukciju obrednih tekstova i kazivanja mitskih zbivanja što su u njima sadržana. Obzorje tih vrhunskih ruskih filologa bilo je dovoljno široko i njihova naobrazba dovoljno obuhvatna da su i na području ikonografije mogli obaviti bitan posao i tako nadpuniti prinos svojih tekstualnih istraživanja. Povjesničarima umjetnosti nedostajao je kontekst, pa tako nisu bili motivirani da zakorače na to područje. U tom svjetlu moramo osobito cijeniti što su na ovom skupu pod Perunom s nama i izvrsni povjesničari umjetnosti i sjajni predstavnici ranosrednjovjekovne arheologije.

Drago Štambuk

DAMAVAND

Damavand, staronova planino, vulkanski vrući stožeru, okovan ledom i snijegom, smrzuta jezera u krateru; kralju Alborza – obzore Zaratustrinih junaka. Pjesmo isprekidana urlicima, ljepoto nastanjena sumnjama, mirnoćo otkinuta od rojeva i naleta oluja. Zasniježen glêd prati ždralove i panteru brdsku slijedi u rasjedima. Ja čeznem za Tobom, Damavand, spoju zemaljske i nebeske ljubavi. U sjećanju se vrte stogovi sijena, kano u novoj domovini; rječice bistre svladavaju kamene prepreke prema Zagrosu, k Perzijskom hitaju zaljevu i dostižu Hormuz; imaju ga na glinenom, naftnom dlanu i predmnijevaju pripremu nasilja; zatvaranje tjesnaca kano krvotoka, zabran prolaza tankerima uljenih utroba i garavih izdaha; početak je to sukoba međ' svjetovima: jednoga koji se širi i drugoga koji bi da zadrži svoje ozemlje onakvim i onolikim kakvo jest. Surova je i pohlepna Zemlja; gospodari užurbano traže načine da je sapnu konopima i verigama. Plamti svijet, guta rijetke pravедnike i crta pustoš na obroncima. Zahakova kob opčinjava arijsku rasu.

Teheran, 17. svibnja 2019.

Drago Štambuk

KANDAHAR

Kada se isprazni prijesto i zacni duša naroda, a ništavnost teška zasjedne na lice tužna puka, doći će lude koje će reći: *Tron je naš! Zauvek!* Da li ćemo ustati i odbiti lažne proroke, zadržati svoju grimiz-bjelinu i prigušeno svjetlo s Istoka od kojega izroni Gašpata od Helmanda, hrvatski kraljić što betlehemsku zvijezdu svoju slijediše?

Zmaj azijski prema Zapadu krenu, stigne do rodnog mjesta Kristova, preda zlato i pokloni se Gospodinu. Vratu praznih se ruku, ali prepuna srca. Obilje ga pratilo do konca njegova roda i poroda, do kraja svijeta i jadranske njegove Harwathije. Gašpata, boje nejasne, podrijetla slavna, kraljevine blagoslovljene predajom koju upi nebeska tikovina.

Drago Štambuk

PLANALTO

Izabirem svoje neprijatelje, uprežem u borna kola niže demone, dok više postavljam na izvidnicama. Pješadijom čvrstim bokove, a vrijeme početka bojne određujem prema zvijezdama. Zrcala ne rabim u pripremanju, u duše drugova se zagledam, hrabreć ih svojom slabošću. Ništa me ne može odvratiti od smrti koja oslobađa i stoga bez straha stojim pred svojim, grudima okrenut neprijatelju, spreman za bezbrojne strijele. Ništavnost i ništavnost moj su jedini put. Ne sudim druge po njihovim snovima, nit odlukama. Svijet je izmišljeni prostor u kojem živi, i biva se, nepostojeće more. Snaga moja tavori u nestajanju, odustaje svednevno od nutarnjih implozija što donose bezrazložni sjaj. Cilj rijeke koju zovemo životom bezimeno je more; niti najsvjetliji mač ne može naškoditi vodi, razdijeliti dvoglavi svijet, okruniti orlovim ga snom.

Brasilia, 31. listopada 2011.

*Planalto, brazilska ravan

Prva stoljetnica IVANA RAOSA

Piše: Mladen VUKOVIĆ

Zlatni jubilej hrvatske književnosti, stoti rođendan Ivana Raosa (Medov Dolac, 1. siječnja 1921. – Split, 7. srpnja 1987.), jednoga od naših najplodnijih pisaca, proslavili smo na Novu godinu 2021. godine tiho, gotovo nezapaženo. Valjda nije tome kriva pandemija koronavirusa i epidemiološki naputci o ostajanju doma; naprotiv, baš tada je HRT mogao emitirati koju prigodnu emisiju o Raosu, ima ih u arhivu, a gotovo svakog ljeta ponovno se reprizira, uz *Malo misto* i *Gruntovčane*, naša najpopularnija TV serija *Prosjaci & sinovi*, snimljena po romanu koji je prvi put tiskan prije točno pola stoljeća, dok je snimljena TV serija čekala u „socijalističkom bunkeru“ na prvo prikazivanje sve do 1984. godine. Tih je olovnih godina i Raos morao pisati pod pseudonimom fra Ivan Glagoljaš, pa je na stranicama katoličkog *Glasa Koncila* objavio dva pučko-popularna i povijesna romana *Župnik na kamenu* i *Kraljičin vitez*.

I nakon piščeve smrti o njemu se relativno malo pisalo, još mu nisu tiskana sabrana djela, još nije predstavljen izbor iz Raosova djela u novom nizu

Ivan Raos, Stipe Sikirica

Stoljeća hrvatske književnosti, tek je Ana Lederer objavila biografsku monografiju *Ivan Raos* (Zagreb, 1998.) te je održan jedan stručno-znanstveni skup o njegovu djelu (zbornik *8. Kijevski književni susreti*, Kijevo, 2009.), kad mu je otkriven i jedini javni spomenik – bista pred osnovnom školom u tome mjestu pokraj Knina, rad akademskoga kipara Stipe Sikirice. Osim njega, nekoliko malih skulptura Raosa u glini izradio je kipar Kruno Bošnjak, a portretiralo ga

je desetak likovnih umjetnika. Većina tih crteža i slika objavljena je u knjižici stihova *Ivanu Raosu u spomen*, koje su hrvatski književnici posvetili tom rapsodu s kamena. PDF te knjige može se skinuti s članka <https://radio.hrt.hr/radio-split/clanak/24-raosovi-dani-u-medovu-docu/148558/>. Spomenimo da je pučki kipar Ljubomir Žužul 2013. isklesao kameni kip dida Ikaša pred trgovačkim centrom u Glavini Donjoj.

Kao što je razvidno iz tog članka, Raosu u čast od 1994. u njegovu rodnom mjestu početkom srpnja održavaju se *Raosovi dani*, na kojima je početkom ovog tisućljeća desetak puta dodjeljivana i nagrada *Ivan Raos* za najbolji novi monodramski tekst, jer je Raos napisao najviše monodrama u hrvatskoj književnosti. Ove će godine na 28. *Raosovim danima*, uz tradicionalno odigravanje neke gostujuće kazališne predstave (nažalost, u našem se glumištu malo izvode njegovi dramski tekstovi i monodrame), biti riječi i o Raosovu djelu te će biti predstavljena knjiga *Lirika Ivana Raosa*, u kojoj će biti pretiskani njegovi prvi poetski radovi, manje poznate pjesme koje je objavio u knjizi *Utjeha noći* zajedno s preminulim prijateljem Petrom Meštrovićem (Zagreb, 1942.), te trodijelna *Knjiga o Taquartima* (Zagreb, 1956.), u kojoj su pretiskane prve dvije pjesničke proze *Grold Taquart* i *Pjesan Nikodemova*, u vlastitoj nakladi objavljene također ratne 1943., bile zabranjene od ustaške vlasti. Kasnije se Raos nije vraćao mladenačkoj prvoljubavnoj poeziji.

GROM

(Ivan Raos, *Medov Dolac*, 1. siječnja 1921., - Split, 8. srpnja 1987)

Vrleti Bijakove sa sjeverne strane
sred ljeta i zime
oštrom britvom žestoka bura brije
u jamama kriju se vile
zavijaju noću vuci
vukodlaci u mješine nabijeni

tu rađaju se izdržljivi ljudi
među njima na svijet iz majčine utrobe
prvi od sedmero braće i sestra
isplivao Ivan Raos gorostas duha
gromovit i jasan
plancajući plamenom uma i oka

ubijalo ga siromaštvo
sakatile nepravde
na lomaču bacale ga duše mračne
mrvili mu kosti
lešinari u stopu pratili
kruh oduzimali
ponos ranjavali

ljudske drame pretočio u romane
pjesme i monologe
tragedije i humorske

svoje remek djelo „Prosjaci i sinovi“
uzidao u suhozide pradjedovske

nalio vodom pojilišta i bunare
čatrnje i kamenice
dahom posvetio grobove
uzvisio oltare
svjetlom obasjao kuće i solare

materinju riječ posijao u zemlju
crljenicu
zalio suzama
sveto sjeme svoga roda
izraslo u golemo drvo
neprestano ljekovite plodove rađa
pustilo duboki ilirsko – hrvatski korijen
uraslo u srce kamena
miriši mirisom prosena i ražena kruha

pjesnikova duša
na prag se očinski vraća
nad ugaslim ognjištem upaliti svijeću
napiti se kišnice
namirisati cmilja

leći
u svoju kamenu kolijevku

Danica Bartulović
(*prvotisak*)

MEDOVA DUBA PISMICA

Ivanu Raosu

Nebon vično nasmijanin
di did brazdu plugon potegnu
sa' oru jal sinci, jal prosjaci
u Gospinu vrtu žalostivu zasta vitar
konji vranici, konji razigranci
razgone bile oblake, bile ka runo
janjeće,
usta puna medovine, smilja, varenike
usta zemlje puna, riči ćaćine, plača
materina
krvi plemenite, riči vikovite
dobrom dobra uzorane, ditinjstvon
procvitale
u kamen pisma uklesana
iz živa vrutka potekla
nika' ne pristala.

11. 2006.

Zoran Jurišić

(Iz knjige *Pjesni od suza skovani*,
OMH Podstrana, 2010.)

U POVODU 150. GODIŠNJICE ROĐENJA STJEPANA RADIĆA (11. 6. 1871. - 11. 6. 2021.)

Zagovornik ljudskih prava, prava žena, mirotvorstva i republikanizma u hrvatskoj politici!

Priredio: Dražen VLAŠIĆ

Inicijatora i jednog od suosnivača Hrvatske pučke seljačke stranke Stjepana Radića u današnjoj se Hrvatskoj najčešće sagledava kroz prizmu njegove mučeničke smrti, koja je u drugi plan potisnula svijest da je zapravo riječ o svestranom hrvatskom političaru, jednom od najvažnijih u prvoj polovici 20. stoljeća, ali i prosvjetitelju i organizatoru hrvatskog naroda. Stjepan Radić je također među prvima u hrvatsku politiku unio temu ljudskih prava, ali i bio među prvima koji su govorili o pravima žena, mirotvorstvu i republikanizmu. Kao školovani politolog s pariškom diplomom, vjerojatno prvi iz Hrvatske, napisao je brojne radove s temama iz politike, gospodarstva, povijesti i kulture. Bio je i žestoki protivnik korupcije.

Stjepan Radić rođen je uza samu obalu rijeke Save, u selu Trebarjevo Desno, 11. lipnja 1871. Bansku Hrvatsku u vrijeme Radićeva gimnazijskog školovanja obilježila je vladavina bana Dragutina Khuen-Héderváryja, čija se politika očitovala nasilnim nametanjem mađarizacije u Hrvatskoj. Procesu mađarizacije Hrvatske se odlučno suprotstavio i mladi Stjepan Radić, koji je 1889. zbog izvikivanja parola protiv bana Khuena bio izbačen iz zagrebačke klasične gimnazije pa je morao privatno maturirati u Rakovcu (Karlovcu) 1891.

Na proslavi 300. obljetnice bitke kod Siska u lipnju 1893. protestirao je protiv nazdravljanja banu Khuen-Héderváryju rekavši da su se nazočnici okupili slaviti junaštvo Tome Bakača (Erdődyja), zbog čega je osuđen na prvu višemjesečnu kaznu te je bio isključen sa studija u Zagrebu. Nastavio se školovati na Sveučilištu u Pragu, no i tamo su ga već 1894. isključili te mu zabranili studiranje u austrijskom dijelu Monarhije. Studirati je nastavio u ugarskom dijelu Monarhije, i to u Budimpešti (1895). U Zagrebu je 1895. bio među vođama pri spaljivanju mađarske zastave te osuđen na šest mjeseci zatvora.

Kaznu je izdržavao u Bjelovaru. U međuvremenu je bio još nekoliko puta uhićivan zbog političkih prijestupa ili kažnjavan izgonima.

Neko vrijeme boravio je u Rusiji i Pragu, gdje je 1897. pokrenuo glasilo hrvatske napredne omladine *Hrvatska misao* te list *Novo doba*. Radić se 1897. preselio u Pariz i tamo 1899. završio studij političkih znanosti na znamenitoj Slobodnoj školi političkih znanosti diplomiravši s temom *Suvremena Hrvatska i Južni Slaveni*. Po završetku školovanja Radić se odlučio posvetiti politici, o čemu je sam zapisao: „... kako se to u našoj kući govorilo, da ću učiti i braniti narod. Otac je na to pristao šuteći, ali majka je bila oduševljena, premda je prorekla da ću biti mnogo po zatvorima.“

SUSTAVNA BRIGA ZA PRAVA SELJAKA

Trajno se nastanio u Zagrebu 1902, gdje je među pokretačima novog časopisa *Hrvatska misao* (presta je izlaziti 1906), u kojem je iznio zamisao o potrebi političkog organiziranja seljaštva kao najbrojnijega dijela hrvatskog naroda te to predstavio i u političkoj brošuri *Najjača stranka u Hrvatskoj* (1902). U Zagrebu je djelovao na povezivanju

tadašnje oporbe u Hrvatsku ujedinjenu opoziciju, kojoj je postao tajnik 1903. Smatra se idejnim vođom narodnog pokreta 1903, ali u njemu praktično nije mogao sudjelovati jer se od travnja do kolovoza 1903. nalazio u zatvoru.

Stjepan Radić je napisao i objavio više vrijednih stručnih djela u izdanju Matice hrvatske te se kandidirao i za profesora na Zagrebačkom sveučilištu.

S bratom Antunom zalagao se za uvođenje općega prava glasa te za rješavanje agrarnog, socijalnog i nacionalnog pitanja Hrvata i Hrvatske u Austro-Ugarskoj Monarhiji. U sklopu rješavanja tih problema potkraj 1904. osnovao je Hrvatsku pučku seljačku stranku, kojoj je izabran za prvog predsjednika, a tu je dužnost obnašao do smrti.

Seljaštvo nije imalo pravo glasa, čime su bili posve isključeni iz političkog života i mogućnosti rješavanja svojih problema. Zbog toga su se braća Radić založila za uvođenje općega prava glasa, koje bi i seljacima omogućilo glasanje i izbor zastupnika u Sabor.

SELJAČKI POKRET BRAĆE RADIĆ

Općenito se smatra da je Antun osmislio agrarni aspekt s kulturno-povijesnim okvirom, dok je Stjepan zaslužniji za razradu dijela koji se odnosi na demokratizaciju i afirmaciju hrvatskoga naroda. Ideološki sustav seljačkog pokreta braće Radić građen je na trima temeljnim vrijednosnim postavkama: borbi za

Polaganje vijenca kod spomenika Stjepanu Radiću u Solinu na Širini.
Dražen Vlašić, Ante Bočina, Damir Amičić, Siniša Marin.

hrvatska nacionalna prava; demokraciji društva; socijalnoj pravdi za sve.

Stjepan Radić je s bratom Antunom 1907. osnovao posebnu tiskaru što mu olakšava objavljivanje stranačkog glasila *Dom* i drugih izdanja vezanih uz djelatnosti Hrvatske pučke seljačke stranke.

Nakon proširenja izbornog prava 1908. Stjepan Radić postao je zastupnikom u Hrvatskom saboru. Radić se, kao zastupnik u Hrvatskom saboru, zalagao za preustroj Austro-Ugarske u Podunavsku konfederaciju država i naroda, u kojoj bi jedna od političkih jedinica bila i Hrvatska.

BORBA ZA HRVATSKO PITANJE

Pri raspadu Austro-Ugarske Monarhije 1918. Stjepan Radić bio je aktivan u osnivanju Narodnog vijeća i kratkotrajne Države Slovenaca, Hrvata i Srba kojoj je glavni grad bio Zagreb, no nije bio sklon ujedinjenju s Kraljevinom Srbijom bez prethodnoga dogovora o budućem položaju Hrvatske. Na sjednici Središnjeg odbora Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, kojega je bio član, održanoj u Zagrebu u noći 24. na 25.11.1918. donesena je odluka da se u Beograd odmah pošalje izaslanstvo koje bi tamo s predstavnicima Kraljevine Srbije potpisalo bezuvjetni akt o ujedinjenju južnoslavenskih naroda i stvaranju nove države, što je uskoro bilo i ostvareno. Stjepan Radić tome se odlučno usprotivio riječima koje vrijedi ponoviti: „**Još nije prekasno! Ne srljajte kao guske u maglu!**“.

Unutar Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) Radić se protivio unitarističko-centralističkom i monarhističkom režimu ne priznajući kraljevsku dinastiju Karađorđevića ni čin ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom u novu državu. Stjepan Radić stalno je isticao pravo hrvatskog naroda na samoodređenje i potrebu stvaranja Hrvatske neutralne seljačke republike. Zbog takvih političkih pogleda i izjava da je Kraljevstvo SHS nastala bez mandata hrvatskog naroda i bez odluke Hrvatskog sabora, vlasti su ga uhitile i zatvorile.

Na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. njegova je stranka osvojila pedeset mandata u skupštini, a potkraj iste godine i u skladu s Radićevim republikanskim shvaćanjima promijenila ime u Hrvatska republikanska seljačka stranka (HRSS). Nezadovoljan tadašnjom

*Darijo Radović, Ante Markičević,
Željana Krželj, Željko Karaman*

povjerenice Ogranka. Na istoj sjednici izabrani su i predstavnici za Poljički stol, **Dražen Vlašić** i **Mario Tomić**. Nadalje, **Slavko Ružić**, **Marin Marić Banje** i **Ivica Karaman** našli su izaslanici za Sabor, a isti će sudjelovati i u izboru velikog kneza te tri mala kneza. Za male knezove i ovaj put predložimo gospodina **Željka Karamana** i gospodina **Darija Radovića** koji tu časnu funkciju obnašaju godinama. Za članove Časnog suda predložimo bivšeg dugogodišnjeg malog kneza gospodina **Luku Marića Banju**, a za rizničara Društva gospodina **Dražena Vlašića**.

Ponukani podatkom iz povijesti da se davne 1662. godine, na Ravnim Gajinama na području Podstrane, održao Opći zbor Poljičana i biranje knezova, podstranski ogranak ove godine predlaže da se i Sabor i biranje knezova održi u Podstrani. Ovim prijedlogom želimo svima približiti našu poljičku kulturu i povijest.

Zadatkom smatramo našu dičnu tradiciju prenijeti generacijama koje ostaju za nama, na čast i slavu svim hrabrim i časnim poljičkim precima.

Željana Krželj, povjerenica Ogranka Podstrana

državnom politikom vođenom iz Beograda, Stjepan Radić je 1924. odlučio otići u inozemstvo i zainteresirati međunarodnu zajednicu za hrvatsko pitanje. Boravio je u Londonu, Beču i Moskvi, zbog čega je po povratku u zemlju protiv njegove stranke primijenjen Zakon o zaštiti države, a on bio ponovo uhićen.

BOGATO POLITIČKO NASLJEĐE

Iako je bio u zatvoru, Hrvatska republikanska seljačka stranka je na izborima 1925. osvojila 67 zastupničkih mjesta i ušla s radikalima predvođenim Nikolom Pašićem u tzv. vladu Narodnog sporazuma. Radić je bio pušten iz zatvora te je neko vrijeme bio ministar prosvjete. Stranka je priznala ustav i monarhiju te promijenila naziv u Hrvatska seljačka stranka (HSS).

Kada je 1927. HSS istupio iz vladе zbog neslaganja s politikom koju su zastupali radikali, Radić je počeo surađivati sa Samostalnom demokratskom strankom, s kojom je u studenome iste godine osnovao Seljačko-demokratsku koaliciju koja se zauzimala za preustroj države u federaciju, reviziju ustava i decentralizaciju.

DRUŠTVO POLJIČANA - OGRAK NAK PODSTRANA USUSRET POLJIČKOM SABORU

Zbog pandemije i važećih epidemioloških mjera, naše Društvo Poljičana kasni sa Saborom i novim odbirom velikog poljičkog kneza te tri mala poljička kneza.

Podstranski ogranak Društva Poljičana *Sv. Jure – Priko* 29. 5. 2021. godine održao je redovnu sjednicu prije Sabora na kojoj je odlučeno da **Željana Krželj** i dalje obnaša dužnost

Stjepan Radić za života je postao najuglednija i najpopularnija osoba hrvatske političke scene. Radić je, nadovezujući se na mirotvorstvo Lava Nikolajeviča Tolstoja, koji je uz Henryja Davida Thoreaua najviše utjecao na Mahatmu Gandhija, prigrlio nenasilje kao metodu političkog djelovanja.

Nažalost, kada je Seljačko-demokratska koalicija na čelu sa Stjepanom Radićem i Svetozarom Pribičevićem ojačala do mjere da je mogla početi mijenjati državu i društvo, radikalni zastupnik Puniša Radić u beogradskoj Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928. počinio je atentat na Stjepana Radića. Radić je teško ranjen, dok su zastupnici HSS-a Pavle Radić i Đuro Basariček ubijeni. Stjepan Radić umro je 08.08.1928. od posljedica ranjavanja. Pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Radićeva smrt pokolebala je vjeru u demokratske metode političke borbe. Slijedila je represija državnog režima uvođenjem krute diktature te radikalizacijom dijela oporbe.

Originalni članak se može pročitati u Vijencu 711, autor: Hrvoje Petrić!

Vesna Dumičić, akvarel

.....
Dragan VUČETIĆ

PROLAZNO

V eć sad osjećaš, plačeš, kako će to proći, kako će sve proći, i ova pandemija i ovo podrhtavanje zemlje, sve će proći jer pandemija mora proći, pa će isto tako sve proći, ovo je vrijeme dokaz te činjenice, o prolaznome u prolaznosti. O kako bi bilo dobro i opet biti manje svjestan svoga puta u nepovrat. To se dobro osjeća u deficitu događanja, u uvjetima mjera koje uvjetuju i sudbinu cjelokupne populacije. Ni metaforika ni unazadne usporedbe ne pomažu u iscjeljivanju osjećaja apsolutne zatvorenosti, svijet je u zatvoru i zato je apsolutno prolazan mimo prolaznosti dneva i noćiju. Ali što da kažem na te sve probleme nego ono moje, pomalo gnjavatorsko: i prije korone bila je korona, i poslije korone bit će korona.

Ipak, osjećaj se pokazao i stradao. Što je postao? Dobrota? Zlo? Da, jednoga dana vidjet će se kada to ne bude uopće važno. A tako mora biti, tako kažu iako se ja s time ne slažem. Moja su iskustva ispred tuđih. Zapažaji su vraška stvar, a kamoli ne ovo vrijeme što teče brže od svijesti.

Ivan BAŠIĆ

MUDRAC

Čovjeka koji bijaše na glasu mudrosti upita radoznala žena:

- Što ćeš danas činiti?
- Ne znam – odgovori on slegnuvši ramenima.
- Nemaš nikakav plan?
- Ne. Bog planira, kao i ovaj susret s vama.
- Živeći tako, čini se da imate dosta slobodnog vremena?
- Ne. Bog je savršen. Planira svaku moju sekundu. Moje vrijeme je njegovo, pa u skladu s tim mogu reći da sam slobodan od vremena.
- Osjećaš li potrebu za odmorom u toj silnoj Božjoj zahtjevnosti?
- Odmor je jedino u Bogu. Umaram se samo udaljavanjem od njega – pouči je mudrac.

IZBORNALIJE:

- Na izborima nikad ne pobijede birači.
- Igrao je pošteno, pa je izigran.
- Dao mu je riječ. On njemu glas.
- I kad su izbori namješteni, narod dobije ono što zaslužuje.
- Svi žele promjene. Nitko se ne želi mijenjati.
- Što se na vlasti uzdizao na više, ljudi su mu dolje izgledali sve manji.
- Situacija u državi je kaotična. Sve je pod kontrolom.
- Drugima se vlada kontrolom vlastitih postupaka.

Ana Marija Kahlić, Ocvali tulipani

Nahranilo te tvoje nebo, napojila tvoja Cetina

Piše: Danica BARTULOVIĆ

Sve mi nešto dolazi u san i pamet moj kameni zavičaj, moji pokojnici. Reklo bi se: „Ako ti se javljaju mrtvi u sanu, triba njim molitva.“ Nisu željni moje molitve, ma nečega jesu. Čega? Zar ubogoga života kojim su živjeli? Trudili, orali, kopali, molitve vazda molili, postili. Što im je život zapravo bio? Malo tko odjeven i obuven, malo tko sit. Malo tko je imao dinar, mogao kupiti štogod mimo onoga što bi se našlo na polju i njivi, što bi dala krava, ovca, kokoš. Bilo je žena koje nisu vidjele kako izgleda kovanica, kamoli papirnati novac. Jednom mi jedna rekla: „Bože moj, da je meni vidit kakve su pare, da iman koji dinar pa oden u zadrugu.“ Bila sam tada mlada, upitala je: „Pa zar ti čaća i braća nikad nisu pružili dinar?“ Odgovorila je: „Nikad. Manjka i njiman.“ Jesu li im duše zapele negdje gdje su željni onoga što nisu okusili, popili, obukli?

Sa sinovima i grupom ljudi koji će nam pomoći da se obrežu masline i pokosi trava, eto nas na putu prema zavičaju. Prošli Žrnovnicu, Srinjine, Tugare, Gata, Zvečanje, Zvečanjsku ljut, Glavice, Seoca. Stigli u Blatu na Cetini, otkud po ocu potječe obitelj mojeg pokojnog supruga Ivana. Sjeli u kafić popiti kavu. Susrećemo Cetinu, našu kršku ljepoticu, slavnu i opjevanu. Izvire iz jedanaest vrila na sjeverozapadnim obroncima najvišeg vrha Dinarida, na nadmorskoj visini od 385 metara, u blizini sela Cetine. Glavni izvor joj je Glavaš, ili Milasovo. Udaljena je od Vrlike sedam kilometara. Duž njezina toka izbija preko 360 vrila. Cetina je razgranata rijeka. Ima dosta pritoka, neki su potopljeni kad se punilo jezero Peruća. Desni prtok je Vojskava, u koju utječe Karakašica. Lijevi pritoci su Rumin, Kosinac,

Ruda, Dragović i Dabar, koji je također potopljen. U nju se slijeva i iz nje se grana još niz rječica i potoka. Računa se, samo na području sela Hrvaca ima oko 60 vrila. Njezin je glavni izvor u obliku jezera. Držalo se da izvire na dubini od 105 metara. Međutim, neki su istraživači uz dobru ronilačku opremu, uz pomoć moderne tehnologije ronili dokle se moglo. Oni tvrde, među njima i znameniti Stipe Božić, da je vrilo Cetine na znatno dubljoj razini. Između 130 i 135 metara. Hidrospeleolozi pretpostavljaju da se dio njezinih voda slijeva u dubinu zemlje, te je Cetina ujedno i rijeka ponornica, koja se grana u više vodenih žila, čiji se ponorni tijek izliva negdje u more. Duga je 105 kilometara. Plovna je tek na 24. kilometru od izvora. Najprije ulazi u jezero Peruća, puni ga, zatim se spušta u sinjsku ravnicu. Od Trilja ulazi u kanjon omeđen klisurama, dug sedam kilometara, 50 metara dubok. Kroz kanjon je nekad mirna, nekad brza i hirovita. Kod Biska se sudara s Mosorom i teče dalje prema Blatu na Cetini. Čim prođe ispod mosta u Blatu na Cetini, opet ulazi u kanjon. Dođe pred vrata Bikova, zaokreće oko Mosora i kreće kroz kanjon prema jugu do Omiša, gdje se ulijeva u Jadransko more. Uz nju su bogata plodna polja. Paško polje, Cetinjsko polje, Vrličko polje, Hrvatačko polje, Sinjsko polje... Također, na brdima uz Cetinu su mnoge tvrđave iz antičkog i srednjovjekovnog doba, koje svjedoče koliko je Cetina bila dragocjena osvajačima i domaćim ljudima. Poznatije su utvrde Glavaš, Prozor, Travnik, Stari grad (Sinj), Čačvina. Nutjak, Zadvarje, Kunjak, Mirabela, Fortica... Žila je kucavica mnogih sela i gradova, posebno joj gradovi Sinj, Trilj i Omiš duguju svoj nastanak i razvoj. Nekad je okretala mnoge mlinove gdje se mli-

Izvor Cetine

lo žito. Danas pokreće hidroelektrane. U našem elektroenergetskom sustavu hidroelektrane proizvode više od polovine sveukupne struje. Duž njezina toka su HE Peruća, HE Orlovac, HE Đale, HE Kraljevac, HE Zakućac. Brojni vodotoci, plodna i rodna zemlja, obilje iznimno zdrave, pitke vode. Prirodni je resurs koji je premalo iskorišten, kako u gospodarstvenom smislu, tako i u turističkom. U novije vrijeme na njoj su kajakaši, kanuisti, vozi se rafting u čamcima, ali sve je to sitnica s obzirom na ono što bi bilo iskoristivo kad bi bilo dobre volje. Nažalost, na mnogim mjestima baca se u nju svakojaki otpad, što ugrožava pitkost vode, i ozbiljno zabrinjava. Visoki uspravni jablani i povinute vrbe, bujno raslinje i šaš uljepšavaju krajolik kojim protječe. U Blatu na Cetini, kad se pogleda ispod mosta, oko uroni u njenu smaragdno zelenu boju, zapilji se u njezinu ljepotu. Prava impresionistička slika koja aktivira čovjekove osjećaje, budi, oživljava, osvježava.

Tu je još uvijek stara mlinica, u koju sam kao djevojčica išla s djeđom, na magaretu bismo gonili pšenicu da je sameljemo. Mogla bi biti otvorena i stavljena na kartu turističkih destinacija. Zatvoren je i nekadašnji dućan i mesnica, kao i Šarića mlinica, koja nam je bila puno dalje. Otvorena je pošta, dućan Tommy i još jedna gostionica. Plodno blatsko polje nije obrađeno ni zasađeno kao nekad. Prema zapadu vodi cesta za Trnbuse, Srijane, Nova Sela... Prema istoku, za Kreševo Polje i Kreševo Brdo, Katune, Šestanovac... Skrećemo prema istoku. Put je tjesan. Kad se gradio, nije bilo napredne tehnologije pa se nekako *uverao*

u Kreševnicu. S donje strane, niz strmoglave litice gledam u korito Cetine. Čujem dobro poznati žubor. Svaka rijeka ima svoj specifičan glas, svoju osobnost. Vijuga Cetina prema Podgrađu, Slimenu, Zadvarju. Stižemo u Kreševo Polje. S lijeve strane puta, iz Kreševnice *vriju* izvori. Ima ih nekoliko i ne presušuju za najvećih suša. Razmenica, gdje smo dolazili po vodu kad bismo radili u vinogradima, i drugi izvor pedesetak metara unazad, kojim smo se manje služili. Uvijek sam se čudila otkud ta vodena žila. Ima po polju i dosta bunara sa živom vodom. Jedan od poznatijih je Tovo, u donjim Kovačevićima. Taj je bunar bio spasonosan za cijeli naš kraj. Dolazili bi ljudi iz Ciste, Sviba, Tijarice, kad bi u njih ljeti presušile lokve i bunari. Dotjerali žednu stoku da se napije. Na sebi, u vučijama, nosili bi vodu, u *sićima* u obje ruke, za kućnu čeljad i sitnije životinje koje nisu mogle prijeći toliki put. Ako bi bilo puno stoke, spuštali bi se ispod Kovačevića kuća k Cetini. Iznad spomenutih *vriila* je brdo, sami kamen, a Cetina duboko u kanjonu. Vječni je misterij otkud *vriila* u kamenu? Gotovo sve rijeke izviru iz planina. U samom brdu je naše Potkreševlje, gdje smo imali nekoliko parcela zemlje. Zemlja je sama *prljužina*. Tu su bile smokve koje su se u toj *prljužini* dobro osjećale. Kad bismo ih brali, morali smo dobro paziti da se ne okliznemo jer bismo se strmoglavili niz brdo. Koliko sam *krkola* nabrala i iznijela na brdo gdje nam je bila kuća? Blizu *vriila* Razmenice su Obložine. Zemlja je tu tupinava, neplodna. Tu su obično rasle oskoruše i kruške. Sijala se djetelina, koja se kosila, kojom se zimi prehranjivalo blago. Zatim Vodice. Zemlja sama gnjila. Stara maslina prkosi vremenu. Ne rađa već dugo, jedva diše opletena dračom. Malo naviše je Crkovno, gdje su nam bili vinogradi i masline. Jeluša i Mala međa. Dolje naniže, Zgoni. Kreševo Polje je podno Kreševnice. Naše poljske kućice malo naviše, u *prančijoku*, ispod uzbrditog kamenja, iznad kojeg je na zaravni Kreševo Brdo, gdje sam se rodila. Poljske kućice posve su urušene. Tu smo u bačvama držali

vino, rakiju, ulje, suhe smokve, suhe oskoruše. Težaci bi se tu odmarali tijekom dnevne žege ili nevremena. U podne im se donosio ručak. Po polju rijetko koja obrađena parcela, uglavnom zasađene masline i pokoja trešnja. Samo pet obitelji žive u Donjim Kovačevićima. Dolazi se vikendom, ali sve manje. Na Buči i Babinoj međi uređujemo masline.

Maknula sam se, krenula put Cetine. Vuče me. Poteže. Spuštam se niz uzak put kojim se ne bi moglo proći da netko nije trimerom pokosio travu i kosirom sasjekao draču. Miris zemlje je kao miris ljudskog tijela. Prepoznaš svoju zemlju po njezinu mirisu, i ona prepoznaje tebe. Cvijeće koje je Bog posijao, zemlja odano uzgaja, zadivljuje ljepotom, vedrim bojama i ekstatičnim mirisom. Ptice šušnu, prolete, pjevaju, cvrkuću. Šmugne pokoja gušterica. Pčele zuje u potrazi za polenom i nektarom. Ima raznobojnih leptira kakvih nigdje nisam vidala. Titravi, bijeli, žuti, plavi, čine se nestvarnima, prave male duhovne pričine. Hrastovi pupaju. Oni su znamen moga kraja. Svaki korak je kao na zavjetu. Zastanem, udahnem, osvrnem se. U Skračama, gdje se nekad sijalo žito, koje je donosilo jedar klas, sve zadivljalo. Suhozidi se urušili, *bušina*, trava, divlja šparoga, smrič, ne dopuštaju prolaz. Što bliže dolazim Cetini, sjećanja su življa. Majka me kao djevojčicu vodila sa sobom preko Cetine, prelazile smo preko starog, klimavog drvenog mosta koji se ljuljao, neprestano se krsteći da ne stanemo na trulu dasku, da ne upadnemo u rijeku. Tu je voda bučna, grlata, prijeteća. Možda stoga što u kanjonu odzvanja snažnije njen glogot, pojačava na mnogo pojačala. Plašio me mračni kanjon kroz koji Cetina teče. Asociraju na neki podzemni svijet. Dok bismo prelazile most, nikad nisam gledala u dubinu, u strahu da me voda svojom magičnom silom ne povuče dolje. Ujesen ispod golemih hrastova skupljali smo željud, donosile u vrećama hrastov šušanj. Ako bismo gonili magare, ono ne bi htjelo preko mosta, zaprlo bi nogama i rzalo. Onda bismo magare vezali za grab i mi smo preko mosta prenosile željud, šušanj, drva. Rekla

bi *mater*: „Danica, ideš s materon. Kupit ćemo željud za užirit svinje.“ Ili: „Ajmo, Danica, na Onu stranu, kupiti ‘rastov šušanj.’“ Ona strana, tako smo zvali taj kraj kad bismo prešli most. Na Onoj strani nekad su živjeli preci sadašnjih sela koja su iznad Cetine, tu su se doselili iz Bosne, bježeći pred Turcima. Moje pleme, Delić, došlo je iz Kreševa, mjesta u srednjoj Bosni, koje se nalazi zapadno od Sarajeva na udaljenosti od 183 kilometra. To je bio poznati kraljevski grad u kojem se nalazio znameniti franjevački samostan izgrađen u 14. stoljeću. Bilo je razvijeno rudarstvo i trgovina, nad čime su monopol držali lukavi Dubrovčani. Iz razvijenog grada doći na krš, gdje se umiralo od gladi, bilo je zaista nezamislivo. Moje pleme nije htjelo prijeći na islam. U plemenu je po tradiciji uvijek bio jedan vitez, koji je izazivao Turke na megdan. U Kačićevoj pjesmarici opjevan je Pavao Delić, pa smo to rado čitali u zimске večeri uz ognjište. Međutim, Turci su doprli i do tog kamenjara uz Cetinu, pa se narod opet dao u bijeg preko Cetine. Postoje ostaci njihovih nekadašnjih staništa. Moj pokojni otac znao je gdje je bio vanjski kameni oltar. Sumnjam da postoji više itko živ tko bi to znao. Tuda se više ne može proći. Ima još koji hrast star nekoliko stotina godina. Pričao mi djed, bilo je takvih hrastova da sedam ljudi ne bi rukama objumili deblo. Prije nekih 400 godina, u srednjoj Dalmaciji je posječena hrastova šuma, radilo je šest talijanskih pilana. Prerađeno drvo odvozilo se u Italiju. Venecija je napravljena od tog drva, mnogi mostovi i zdanja. Uvijek nas je tuđin pljačkao i pustošio našu lijepu zemlju. Tako je opustjelo cijelo Dinarsko gorje. Uništeno je stočarstvo, narod je rastjeran. Samo je mali dio hrastova ostao s donje strane Cetine. Poslije Drugog svjetskog rata pomahnitali skojevci okupili su mladiće i djevojke u radne akcije. Ti silni hrastovi posječeni su, a da tuga bude još veća, drvo nije iskorišteno, ostalo je tu gnjiti. Narod ga nije smio uzimati za loženje, tek bi netko tražio dopuštenje da se može koristiti tim drvom da loži klačinu, odnosno proizvede živi kreč. Rijetko bi se kome i to dopustilo. Mene je ta golema šuma u djetinj-

Kanjon Cetine

stvu plašila. Stalno sam strepjela hoće li odnekud doći vuk. Plašili su nas i jamarima, kamišarima, to jest ljudima koji su za vrijeme Drugog svjetskog rata bili u domobranima i ustašama, pa kad je rat završio, ako su uspjeli umaknuti špijama, metku i nožu, krili su se po jamama kojih je pun naš krški kraj. Uz to, opasno je bilo prijeći kreševsku i katunjsku granicu, slučajno zaći u dio šume koji je pripadao Podgrađima i Slimeanu. Ako bi se to dogodilo i uhvati lugar nekoga u tom prekršaju, znali su neki žene napadati, uzeli bi im sjekiru, užu, vreću. Plakale bi da im se

to vrati, no uzalud, lugar bi napisao tužbu, tužio ih i plaćala se globa. Tu smo majka i ja ostajale dok se sunce ne bi duboko nagelo zapadu, cio dan prigruvane, ni vode se napile ne bismo. Ukočile bismo se od gladi i studeni. Od slane koja bi padala, ruke bi nam bile ledene kao u mrtvacu. *Mater* bi rekla: "Ne treba mislit na iće, nego na posa. Kad dođeš kući, ima kruva i mlika pa će te to ugrijati." Još bismo na leđima uprtile *arare* pune mokrog šušnja. Sam Bog zna kako nam se kralježnica nije raspala. Bog joj dao pokoj, *mater* je štedjela preko mjere. Pred drugima bi se voljela iskazati da netko ne pomisli da oskudije-

vamo. Kad bi se *vrlo* žito ili kakav drugi posao radio, svi bi željeli doći pomoći zbog obilja ukusne hrane i pića. Napravila bi i liker.

U takvom razmišljanju došla sam nadomak Cetine. Prepoznala joj glas. Slušala što mi zbori. Gledala uokolo. Gledala nebo. Pogledom zaokružila čitav zavičaj. Unijela u srce, u dušu. Šteta što su na brdu postavili ona strašila, vjetroelektrane (vjetrenjače), kojima su unakazili tu ljepotu. Bože moj, kako se nebo modrilo, ljepše nego dragi kamen safir. Činilo se da me nebo grli. Nahranilo me nebeskim kruhom. Moje nebo. Moj kamen. Moja Cetina. Moja zemlja. Iz zemlje molitva mojih predaka. Ne poznaje čovjek riječi kojima bi to izrekao. To zna rastužiti, ali i preporoditi. Kamenjar, zemlja škrtu, ali Bog joj dao nešto mitsko, čvrsto, slatko. Trebalo bi mi puno više vremena da obidem zaseoke, crkve, groblja, lokve, bunare, doce... Prijetim se povijesti stare župe Radobilje, mitova, legendi.

Kad ste zadnji put bili u Mostaru?

Piše: doc. dr. sc. Zorana Ivanković Buljan, dr. dent med.

Mostar je jedan od najsunčanijih gradova, gospodarski je i kulturni centar Hercegovine, a ujedno je i najveći grad u njoj. Smješten je na obalama rijeke Neretve, zelenooke ljepotice, kako smo joj mi Mostarci često tepali. Mostar je ljeti toliko vruć da bismo mi, dok smo bili djeca, pisali prstom po rastopljenom asfaltu. Istovremeno je Neretva najhladnija rijeka na svijetu.

Ime je dobio po čuvarima mostova koji su se zvali „mostari“. **Stari most** pod zaštitom je UNESCO-a i nedvojbeno je glavno obilježje grada. U obliku je luka širokog četiri metra i dugog 30 metara, a ovisno o vodostaju, visok je od 24 do 30 metara. Na oba kraja završava dvjema obrambenim kulama, Tarom i Hellebijom, u kojima su bili carinici ili mostari. Gradnju mosta naručio je

osmanski sultan Sulejman Veličanstveni 1557. godine kako bi zamijenio stari drveni viseći most koji je spajao desnu i lijevu obalu Neretve. Izgradnju mosta, koja je trajala devet godina, vodio je graditelj Hajrudin. On je morao izgraditi ovaj most pod prijetnjom smrću u slučaju neuspjeha. Legenda kaže da je Hajrudin pobjegao iz Mostara dan prije dizanja skele, plašeći se prijetnji sultana da će biti osuđen na smrt ako se most sruši. Nikad nije vidio svoje djelo. A most ga je nadživio i stajao je tako skoro pola stoljeća, sve dok nije srušen u hrvatsko-bošnjačkom ratu 1993. godine. Obnovljen je 2004. godine, a dobrim je dijelom korišteno i originalno kamenje, koje su domaći i strani ronionci godinama skupljali po Neretvi. Sam oblik mosta ima svoju priču, kaže se da on predstavlja život... Da most pred-

Dijana Čavar i Zorana Ivanković Buljan

stavlja jednu polovinu kruga, a njegov odraz u vodi drugu polovinu, te ta cjelokupna slika predstavlja život.

Mostar možete pješice istražiti i obići sve glavne znamenitosti. S mosta se silazi u **Kujundžiluk**, to je ulica iz 16. stoljeća popločana kamenim oblucima iz rijeke Neretve koje su izbrusili milijuni koraka, pa je kamen i po suhom vremenu vrlo sklizak. Puna je kujundžijskih radnji, gdje vješti majstori obrađuju limove i od bakra prave mala umjetnička djela koja prodaju turistima. **Kriva ćuprija** nalazi se pokraj Starog mosta, izgrađena je 1558. godine i smatra se da je njegov prototip.

Franjevačka crkva sv. Petra i Pavla originalno je sagrađena 1866. godine, ali je tijekom rata, 1992. godine, srušena. Na postojećim temeljima sagrađena je nova crkva, s najvišim zvonikom u BiH, koji se vidi s bilo koje točke u gradu. Ostavština i utjecaj franjevacu u Hercegovini su nemjerljivi, tu se nalazi knjižnica koja sadrži više od 50.000 zapisa i bogatu zbirku slika talijanskih majstora iz 16. i 17. stoljeća.

Karadžobegova džamija najstarija je džamija, iz 1558. godine. Izgrađena je prema nacrtima slavnog osmanlijskog arhitekta Sinana, a pod nadzorom Mehmed-bega Karadžoza, brata osmanlijskog vezira Rustem-paše Opukovića. Srušena je u Drugom svjetskom ratu, a i u onom poslije, ali je obnovljena 2004. godine. Povezana je s islamskom školom (medresom), knjižnicom i fontanom za pranje ruku (šadrvan) koji se tu nalaze.

Saborna crkva u Mostaru sagrađena je 1873. godine, ali je bila uništena za vrijeme rata. Poslije je obnovljena i smatra se jednom od najljepših pravoslavnih crkava.

Stara gimnazija, sagrađena 1893. godine u pseudomaurskom stilu, jedna je od najljepših zgrada u Mostaru koja je sagrađena u doba kad je BiH bila dio Austro-Ugarske, i moja je bivša škola. Nalazi se na Španjolskom trgu, spomen-obilježju u sjećanje na 21 poginulog vojnika za vrijeme mirovne misije u BiH.

Nakon šetnje gradom kušajte tradicionalnu hercegovačku kuhinju, svratite na kavu i ručak u neki od tradicionalnih ili modernih restorana kojima Mostar obiluje. Osjeti se utjecaj srednjoeuropske, bliskoiistočne, turske i mediteranske kuhinje. Ovisno o tome za što ste raspoloženi, nađite sebi prikladno jelo. Čevapi se jedu u čevabdžinicama, ne u restoranima. Jedu se uz luk, kajmak i ajvar. Burek je tijesto punjeno sirom, mesom, špinatom ili krumpirom i najbolji je izbor za doručak, a jede se u buregdžinicama.

Stariji ljudi iz Hercegovine znaju reći da su ih othranile raštika i pura. Raštika je prava vitaminska delikatesa, to je gusta juha, jede se žlicom, a priprema se sa suhim mesom i s ječmom ili krumpirima. U

Mostar

Hercegovini čak postoje natjecanja u pripremi raštike, a sudjelovati na njima pitanje je časti. Japrak je hercegovačka sarma, to je mljeveno meso zamotano u listove raštike. Svaka dobra meza počinje ušticipima, koji su tanki i hrskavi, ne smiju biti napuhani, a služe se uz pršut, sir iz mijeha i kajmak. Pura je jelo koje se priprema dugotrajnim kuhanjem kukuruznog brašna u slanoj vodi u loncu s dubokim dnom, uz stalno miješanje. Njegovatelj kulta prošlih vremena dodali bi i na otvorenoj vatri ili u bakrenom loncu. U prijašnja vremena pura se jela iz drvene zdjele ili čanjka, uz lučnicu od kiselog mlijeka, maslaca i češnjaka, najmanje jednom tjedno. Legenda kaže da su se njome čistili zubi. Musaka je tradicionalno jelo od slojeva krumpira i mljevenog mesa, začinjeno umakom od mlijeka ili jogurta s jajima. Sve to zalijte odličnom žilavkom ili blatinom, koje su proizvod brojnih vinograda i vinarija po Hercegovini.

Za desert probajte baklavu, slasticu napravljenu od slojeva tijesta i sjeckanih oraha, zalivenu slatkim sirupom. Krem pita je kremasti desert napravljen od lisnatog tijesta i debelog sloja kreme od jaja i šećera. Tufahije su kuhane jabuke napunjene kremom od oraha, badema i šećera, a služe se uz šlag i trešnjicu na vrhu.

Rakija je alkoholno piće koja se dobiva destilacijom fermentiranog voća, bezbojna je i snažnog mirisa, a najčešće su lozovača i travarica.

Ako poželite kupiti nešto dok ste tamo, možete posjetiti *Mepas Mall*, trenutno najveći i najmoderniji šoping-centar, Prodajni centar Mostar ili *Piramidu*, gdje ćete naći mnoštvo modernih dućana s kvalitetnom ponudom. Za suvenire posjetite mo-

starsku pijacu ili tepu, gdje možete kupiti stvari poput tepiha i ručno rađenih predmeta od bakra.

Mostar je i studentski grad, pa je noćni život jako živ s obzirom na ponudu noćnih klubova, kafića i barova. Možete se dobro zabaviti uz domaću ili stranu glazbu. Često mladi iz Dalmacije dođu u Mostar samo na provod.

Mostar ima i bogat kulturno-umjetnički život. U njemu se svake godine održava *Mostarsko proljeće*, kazališna, muzička, filmska i umjetnička događanja pod pokroviteljstvom Matice hrvatske, čiji je cilj očuvanje opstojnosti i identiteta hrvatskog naroda koji tu živi. Mostar je i grad brojnih festivala: *Mostar Blues and Rock festivala*, *Mostar summer* i *Mostar film festivala*, koji se odvijaju u ljetnim mjesecima. Ovo sve su događanja od kojih svatko može izabrati nešto za sebe. Mostarski sajam je promocija hercegovačke privrede koja se održava jednom godišnje.

Skokovi sa Starog mosta natjecanje je u atraktivnim skokovima sa Starog mosta, a poznati su skakači koji skaču „laste“ s visine od 30 metara. Nemojte to niti pokušati! Djeca u dobi od 10-ak godina počnu skakati s obližnjih stijena, svake godine sa sve veće visine, sve dok ne budu spremni za skok s mosta u kristalnu vodu ledene Neretve. Smatra se da mladići tako dokazuju svoju zrelost. Iskusni skakači skaču u svako doba godine kao turistička atrakcija za turiste voljne platiti za takve ekshibicije. Tradicija skokova stara je 452 godine. Kajakarenje i rafting na Neretvi zanimljive su opcije za one avanturističkog duha.

Imate veliki izbor različitih aktivnosti, pa zašto ne biste posjetili Mostar?

PRVI DOŽIVLJAJI JEDNOG DALMATINSKOG STUDENTA U JAPANU

Piše: Nikola BARIĆ

Kad sam krajem svibnja 2016. s tek ponešto entuzijazma pregledavao sveukupnu ponudu studijskih programa na internetu, posve neočekivano naišao sam na smjer japanologije u Puli. Osjećaj da je to jedini pravi odabir bio je tim veći što sam proteklih nekoliko mjeseci proveo u svesrdnoj zanimaciji za japansku kulturu i jezik, a koja je uspjela nadvladati namjeru da upišem sociologiju ili psihologiju. Izabrao sam dvopredmetni studij japanologije i povijesti, kombinaciju koja će mi zadati dosta frustracije, ali i daleko više zadovoljstva. Jedan od glavnih ciljeva s početka studija bio je, naravno, odlazak u Japan nakon svladavanja jezika.

Tako dolazimo do kraja 2018. godine. Bila je tek počela treća godina studija kad je profesorica nakon jednog jutarnjeg predavanja izrazila želju da se prijavim na program razmjene na sveučilištu u gradu Tsukubi. Odmah moram priznati da u to vrijeme,

pod vlastitim dojmom nespremnosti zbog još uvijek nedovoljnog poznavanja jezika, takvu mogućnost nisam shvaćao dovoljno ozbiljno. No, zahvaljujući spomenutom poticaju profesorice, odlučio sam pokušati. Skoro punu godinu kasnije našao sam se na zagrebačkom aerodromu s gromadom od kufera i avionskom kartom za Tokio u ruci.

Prva situacija koja me je podsjetila na to da ipak nisam više u Hrvatskoj dogodila se nedugo nakon slijetanja u tokijsku zračnu luku. Naime, budući da nisam bio navikao na zračne luke takve veličine, imao sam problema s pronalaženjem terminala na kojemu me je trebao pokupiti autobus za Tsukubu. Za pomoć sam odlučio upitati jednog djeda dobronamjernog lica. S obzirom na to da sam očekivao objašnjenje uz blagi podsmijeh prikladan za susret s izgubljenim strancem, poprilično sam se iznenadio kada je djed, s najozbiljnijim izrazom lica,

izvadio najnoviji pametni telefon te krenuo tražiti lokaciju terminala na GPS-u. Budući da sam tijekom iduće godine imao priliku vidjeti na stotine starijih Japanaca kako igraju videogre na svojim mobilima, danas takav prizor ne bi bio pretjerano neobičan. No tada sam još uvijek bio naivan.

Uz pomoć još jednog velikodušnog gospodina pristigao sam na željeni terminal. Tamo me je, na vlastito zaprepaštenje, jedna lokalna studentska televizija odabrala za intervju. Držeći ogromnu kameru ispred mojeg jedva budnog lica, upitali su me ponešto o razlogu dolaska u Japan, o najdražim japanskim riječima i mnogim drugim stvarima koje su jednostavno otišle u zaborav zbog umora. Nadam se da taj intervju nije završio na malim ekranima.

Privikavajući se polako na studentski život u Japanu uz tutorstvo hrvatske kolegice Melani, odlučio sam upustiti se u nešto posve nepoznato. Radilo se o *mikoshiju*, šintoističkom ritualu prenošenja minijaturnog svetišta, doma lokalnog božanstva, od hrama do hrama. S mogućnošću sudjelovanja u nečemu takvome upoznala me je Melani, koja se time bavila već neko vrijeme. Budući da se, osim upoznavanja autohtone japanske kulture, pružila i prilika za jeftino putovanje u druge krajeve države, bez većeg razmišljanja odlučio sam se pridružiti. Naime, zbog ozbiljnog nedostatka zainteresiranih mjesnih „nosača“, or-

Nad Tokijem s djevojkom

Nakon mikoshija u Kanazawi
(ja sam prvi zdesna, iza nas je svetište koje smo prenosili)

Mikoshi

ganizatori takvih rituala često su pozivali mnogobrojne gostujuće skupine. Kako je ona iz Tsukube jedna od najslavnijih u svijetu *mikoshija* zahvaljujući svjetski poznatom vođi Nobuyi (zvanom *Mikoshi guy*), naše je sudjelovanje uvijek bilo poželjno. Ritual se sastojao od dugotrajnog zajedničkog prenošenja ručno napravljenog svetišta na ramenima. Svetište, teško barem jednu tonu, bilo je položeno na tri ili šest greda, uz koje bi se sudionici pravilno rasporedili i izmjenjivali u slučaju umora ili pretjerane boli. Jedna nimalo olakotna okolnost u svemu tome bila je moja visina. Iako nisam pretjerano visok za naše standarde, za vrijeme *mikoshija* često se znalo događati da budem jedan od najviših. Rezultat toga bio je veliki udio težine na mojem ramenu. Premda je bol na početku bila snažna, jednom kad se rame naviknulo, preostalo mi je samo uživati. Zahvaljujući *mikoshiju*, uspio sam putovati u daleku i prekrasnu Naru, Yokohamu i Kanazawu, ali i doživjeti mnoge nezaboravne trenutke kojih se i dandanas prisjećam s osjećajem izuzetnog ponosa i ispunjenosti.

Paralelno s *mikoshijem* i pohađanjem raznovrsnih kolegija na sveučilištu u gradu udaljenom tek šezdesetak kilometara od Tokija, krenuo sam u potragu za poslom. Naime, stipendija ipak nije bila dovoljna za posve lagan život i željene posjete glavnom gradu, zbog čega je dodatni prinos novca bio više nego dobrodošao. Prilikom sam dobio u izuzetno popularnom lancu restorana s talijanskom hranom, gdje sam kao poslužitelj radio više od deset mjeseci. Možda i najnadre-

alnije iskustvo iz Japana dogodilo se na putu za prijestolnicu prefekture radi izdavanja radne dozvole. Kako su me kolege upozorili da je prijevoz do tamo poprilično skup, odlučio sam barem polovinu puta prijeći na biciklu uz pomoć mobilne navigacije. Put do željeznice, koja se trebala pobrinuti za drugu polovinu putovanja, bio je sunčan i bogat prekrasnim prizorima. Prva nezgodna situacija tijekom puta dogodila se kada sam sjeo u pogrešan vlak i završio u selu s tek nekoliko kuća. To samo po sebi i nije bio preveliki problem jer sam brzo uvidio vlastitu pogrešku i izišao, a i selo je bilo vrlo simpatično. Ona prava posljedica tog gubitka vremena bila su mi pred nosom zatvorena vrata biroa za strance u prijestolnici. Izrada radne

dozvole morala je pričekati neki drugi dan. Ipak, daleko najveći problem predstavljao je povratak kući. Nasuprot sunčanom putu do željeznice, sada me je od doma dijelilo više od sat vremena vožnje biciklom u potpunome mraku, bez pomoći već odavno ispražnjenog mobitela. Mislim da sam zaboravio napomenuti kako je najveći dio puta zauzimala neosvijetljena stazica skrivena među nepreglednim poljima riže. Nakon što sam u blagom stanju šoka napokon stigao u studentski dom, zahvalio sam nebesima što su gume na biciklu bile japanske izrade, ali i pomislio kako to iskustvo neću nikada zaboraviti. Ima nešto romantično u lutanju mračnim rižinim poljima na drugom kraju svijeta.

Bilo je tu još štošta lijepoga u Japanu, no ljubav koju sam pronašao učinila je drugu polovinu vremena provedenog u Japanu, bez obzira na izbijanje pandemije, možda i najljepšim razdobljem mogega života. U Japanu sam također shvatio koliko volim svoju obitelj i svoj rodni kraj. Koliko god prekrasan, poseban i razvijen u odnosu na nas, Japan nikada neće moći zamijeniti ono što za mene znače melodije dalmatinske pisme, boja Jadranskoga mora i najluđi mentalitet na svijetu. Djevojka jedva čeka doći živjeti u Hrvatsku, a Japan će, u obliku sjećanja na predivna iskustva i nastavka bavljenjem japanskim jezikom i kulturom kroz cijelu karijeru, zauvijek zauzimati važno mjesto u mom srcu.

Pogled na Tokio

U čast svetom Juri

Piše: Danica BARTULOVIĆ

Vrijeme teče, ljudska se civilizacija razvija. Ne ide to baš jednostavno. Ako nas zanima povijest, iz onoga zapisanoga ili prenesenoga usmenom predajom, često ostanemo zatečeni, zgranuti, zbunjeni. Upitamo se, koji je razlog da je bilo toliko zla i okrutnosti, kako smo uopće uspjeli stići u ovo doba, održati se na ovom planetu? Uvijek su postojali čestiti i hrabri ljudi, koji su se žrtvovali za ideale. Upravo zahvaljujući njima, nastavljamo svoju ljudsku odiseju.

U drugoj polovini 3. st. i početkom 4. st. kršćanstvo se počelo naglo širiti, te je postajalo ozbiljna prijetnja onodobnim poganskim religijama. Iz toga vremena imamo veliki broj kršćanskih mučenika i mučenica, koje i danas štujuemo. Jedan između njih je i sveti Jure (Juraj, Đuro, Đorde, Georgius...) čiji je trag neizbrisiv. Što o njemu govori predaja i mnogobrojni mitovi? Pretpostavlja se da je rođen između 275. i 281. po Kristu, u bogatoj plemićkoj obitelji. Otac mu je bio Perzijanac, imenom Geroncije, visoki vojni dužnosnik, majka iz Kapadocije, u Maloj Aziji. Poslije očeve smrti s majkom odlazi u Palestinu, gdje prihvaćaju kršćanstvo. U ono doba nasljeđivalo se očevo zvanje, pa je Jure postao vojnik. Obrazovao se, u ranoj mladosti istaknuo se vojnim umijećem, brzo je napredovao. Postao je zapovjednik satnije, potom zapovjednik bojišta. Bio je član Vojnog vijeća. Car Dioklecijan sazvaio je Vijeće da razmotre kako iskorijeniti kršćanstvo. Jure je bio iznimno nadaren govornik i nastojao je nazočne uvjeriti kako je to okrutno, govoreći da ti ljudi nisu nikome ništa skrivili. Članovi Vijeća bili su zadivljeni njegovim izlaganjem i razlaganjem, njegovim govorničkim darom, što se u ono doba iznimno cijnilo. No car to nije uzeo u obzir, izdao je zapovijed da se sve kršćane bez milosti iskorijeni, bilo gdje se nalazili na

području Rimskog Carstva. Jure dolazi u sukob s carem i zapovjednim strukturama. Car ga je iznimno cijenio i dao mu je priliku da se pokaje, nastojao ga je potkupiti, što je Jure odbio. Kad je car vidio koliko je u svom uvjerenju i stavu dosljedan, predao ga je gradskom sucu Dacijanu. Sudac je protiv Jure podignuo optužnicu, uhićen je, bačen u tamnicu. Kad ni mračna tamnica nije utjecala na Jurinu vjeru, izdana je naredba da se započne stravičan postupak mučenja. Jure je svoju golemu imovinu razdao siromasima, robovima dao slobodu. Neizbrojiv je broj legendi i mitova koji su zapisani o svetom Juri. Najčuvenija je legenda o zmaju koji je živio u jezeru blizu grada Lida (Lydda) u Palestini. Zmaju se svakog jutra dovodilo jedno dijete koje bi on proždrio. Zmaj je također imao smrdljiv zadah, te su ljudi od njegova zadaha obolijevali i umirali. Kad je ponestalo djece, red je došao na kraljevu kćer jedinicu. Dok je djevojčica stajala uplakana kraj jezera, zmaj je izišao da je pojede. Tada se ukazao sveti Jure na konju, zario zmaju koplje u čeljust, prignječivši ga, i zmaj je ostao mrtav ležati na zemlji. Kralj i cijeli puk iz njegova kraljevstva prihvatili su kršćanstvo.

Ljudska mašta ili ne, no navest ćemo još nekoliko mitova vezanih uz mučeništvo sv. Jure. Neka od navodnih čuda koja su se dogodila tijekom njegova mučenja zapisana su u onodobnoj carskoj kronici. Juru su privezali za kotač s usađenim čavlima, i dok se kotač okretao, čavli su mu kidali komade mesa. Pri mučenju se smijao, a rane su mu čudom zacijeljele. Narod je u tome vidio znak Božji i priklonio se Isusu Kristu. Potom mu je vrač dao vrč zmijskog otrova. Jure ga je ispio i ostao živ. I vrač, koji mu je dao otrov, ostao je impresioniran, te je i on prešao na kršćanstvo, čak je umro mučeničkom smrću. Potom su Juru mu-

čili na kotaču, ali su anđeli polomili noževu, pa je Jure ostao neozlijeđen. Ubacili su ga u kotao u kojem je bilo rastaljeno kipuće olovo. Ni olovo mu nije naškodilo. Naređeno je da ga odvedu u Apolonov hram (Apolon je štovan kao bog muške ljepote, umjetnosti, znanja, medicine, proštva, streličarstva...) i natjeraju ga da mu se pokloni. Jure se pomolio Bogu, s neba se spustio oganj, hram je do temelja izgorio, Apolonov kip sasuo se u krhotine, izgorjeli su i poganski svećenici, zemlja se otvorila i progutala pogane. Jure je ostao netaknut. Car je potom naredio sucu Dacijanu da Juru svežu za konje i vuku ga po gradu naočigled puka, dok ne bude rastrgan na četiri komada. Na kraju Dacijan izdaje zapovijed da se Juri odsiječe glava, tijelo raskomada i baci u bunar. To se dogodilo 23. travnja 303. u gradu Lidu. Sam car Dioklecijan nazočio je tom strašnom činu da se uvjeri da je Jure konačno usmrćen. Mnogi ljudi, te careva žena Aleksandra i tri njezina roba, prešli su na kršćanstvo. Jurinu glavu iz bunara su iznijeli anđeli. Grob, u kojem su sahranjeni njegovi posmrtni ostaci, nalazio se u Palestini, gdje je sagrađena crkva u njegovu čast, a mnoštvo svijeta hodočastilo je da mu iskažu poštovanje. U 12. st., u vrijeme križarskih ratova, sultan Saladin tijekom rata s križarima razorio je crkvu i uništio grob sv. Jure. Svečeva glava čudom je sačuvana i pronađena u Lateranu. Poslije premještanja s mjesta na mjesto, njegova glavna relikvija u srebrnom poprsju čuva se u bazilici sv. Jure u Rimu, a po nekim autorima u gradu Valebru. Poslije mučeništva svetoga Jure, glas o njemu širio se nevjerojatnom brzinom. Diljem Istočne i Zapadne crkve njemu u čast gradile su se crkve. U današnjoj Siriji, gdje se u ovo naše vrijeme kršćani progone i istrebljuju, nikle su prve crkve u svečevu čast. U ondašnjem Egiptu sagrađeno je 40 crkava i tri samostana, na Cipru 60 svetišta, diljem Europe i cijeloga ondašnjeg poznatog svijeta. U Carigradu, crkvu u njegovu čast podigao je car Konstantin I. Veliki, za čijega je carevanja izdan

Blagoslov polja 2021. godine

Milanski edikt 313. u kojemu Konstantin i Licinije dopuštaju slobodu vjeroispovijesti i zaustavljaju progon kršćana. Sv. Jure zaštitnik je Engleske, Portugala, Armenije, Katalonije, Litve, Kanade, Bavorske, Malte, Etiopije, Bugarske, te još mnogih država i gradova. U Hrvatskoj su mnogi toponimi dobili ime po njemu, mnogi gradovi i naselja. Đurđevo, Suđurad, Sveti Juraj na Bregu, Sveti Jure (Senj), Sveti Đurad (Donji Miholjac), Sveti Đurad (Virovitica). Stoljetni je zaštitnik Poljičke knežije. Čak i Romi slave Đurđevdan, a ponegdje i muslimani. Mnoga umjetnička djela prikazuju ga u odori rimskog vojnika, s mačem u ruci, na bijelom konju. Drži se jednim od 14 Božjih pomoćnika u borbi protiv svakoga zla. Veoma je moćan svetac.

U Podstrani, na hrptu Peruna, dvije su crkvice u čast svetog Jure. Na Perunskom (441 metar nadmorske visine), u koju hodočastimo, koja se spominje u popisu dobara Splitske nadbiskupije 1397. No, nema sumnje da je crkvice starija nekoliko stoljeća. Izgrađena je na mjestu gdje se nekad štovalo hrvatskog boga Peruna, a postoje naznake da su tu bila drevna svetišta gdje su se štovala poganska božanstva. Brdo inače simbolizira viši svijet, povezano je s objavama. Na brdu su se prinisile žrtve. Brdo se izdiže iznad taloga, nije okaljano, a blagoslov koji se daje na brdu, koje je ujedno

i svetište, približava nas svetom. Na mnogim brdima i planinama događala su se ukazanja. Mojsije je na brdu Sinaj (Horebu) ugledao gorući grm i dobio Objavu. Na brdu Karmel molio je prorok Ilija za kišu. Jedna od najljepših Isusovih propovijedi dogodila se na Gori. Sveti Ivan od Križa opisuje etape mističnog života kao uspon na brdo. Sv. Terezija Avilska opisuje uspon na Karmel kao mjesto boravišta duša. Grčki Olimp je brdo na kojem obitavaju bogovi. Meru u Indiji. Kunlun u Kini. Također, utvrde za obranu, kao i dvorci i svetišta izgrađeni su na mnogim brdima, kako kod nas tako i po cijelom svijetu. Najstarije građevine nestalih ljudskih civilizacija, zigrati, hramovi, zvjezdarnice, gradovi, također se nalaze na brdima i planinama. Nije nimalo čudo da je na ovom dijelu Peruna ostao trag naših prapredaka. Mnogi koji dođu gore znaju reći da se osjećaju duhovno jači, povezani s Bogom. Simbolika planine, brda, stijene, neiscrpn su.

Stoljećima na blagdan sv. Jure, 23. travnja, osim ako je kiša i nevrjeme pa se datum odgodi, iz župe Gospe u Siti, sa svećenikom, hodočasnici hodočaste iz Strožanca, iz Podstrane dolaze preko brda Peruna, a dolaze i vjernici iz Žrnovnice, Dubrave i okolnih naselja. Uz svetu misu, poseban je obred blagoslov polja. Ove godine, 2021., na spomendan sv. Jure vrijeme je bilo idealno. Dan prije padala je kiša, sve je

ozelenjelo, procvalo, mirisi bilja i vlažne zemlje punili su nosnice. Posvuda ptice, leptiri, pčele. Proljeće u punom jeku. Hodočasnika, koji smo hodočastili sv. Juri, bilo je možda tridesetak. Don Ante Vranković, ljubitelj prirode, posebno planina, uložio je trud da bi obred bio što ljepši, upečatljiviji. Donio je na leđima pun ruksak liturgijskog posuđa potrebnog za misni obred i blagoslov. Revnošću i predanošću, prvo je održao misni obred, potom je molitvama i blagoslovima, uz miris tamjana, s Raspećem, svijećom trojicom i uskrsnom svijećom, te škropljenjem blagoslovljenom vodom, uz prigodna čitanja iz Evandelja, molitvene zazive, uz sudjelovanje vjernika, upriličen dojmljiv obred. Svi smo bili radosni, nadahnuti, osjećajući da nas je bogoslužje očistilo, ojačalo, nadahnulo, te da smo primili poseban blagoslov.

Budući da nam je ova kapelica blizu, možemo hodočastiti sv. Juri kad god imamo volju, priliku ili potrebu da to učinimo. Ako se u mislima osvrnemo na ono što je on podnio za svjedočenje vjere, može nam to biti poticaj. Naše malo hodočašće zaista je neznatan napor. Svi imamo želja, ambicija, moramo se aktivno uključiti u društvene procese, no vrlo je bitno da sačuvamo svoje vjerničko poslanje, nastavimo putem koji nam je Krist trasirao. Utisnemo svijetao trag, kojim će koracati naši potomci. Ako nema vjernika, na koga će se Bog osloniti, što bi s bezbošćima koji ga preziru i niječu? Ljudski je rod izabran da Božjom pomoći nadvladamo sile paklene. Pobožanstvenimo se. U vječnoj borbi između dobra i zla zauzmemo nedvojbenu stav, opredijelimo se. Pasivnost, očekivanje da će sve učiniti oni dosljedni i hrabri, kojih je sve manje, zamke su u koje se lako upada. Odgovornost je pojedinačna. Svatko će biti tretiran prema onome što učini, koliko doprinese Božjem planu spašavanja čovjeka, osvještenu, usponu na Božju Svetu goru. Sveti Jure, bio si, i budi nam putokaz, ohrabri nas, da ne ustuknemo pred „zmajevima“ našeg vremena, pred poganstvom našeg vremena.

STRAH

Piše: Ivan BAŠIĆ

Zivimo u vrijeme straha većega nego ikad prije, kad je bilo manje znanja. Plaši nas nepoznato i neizvjesno. Bojimo se promjena, svega novog. Bježimo od žrtve i rada. Djeca su nam sve manje poželjna. Njih, najveću zemaljsku radost, doživljavamo kao opasnost, ugrožavanje vlastite egzistencije, pod kojom krivo podrazumijevamo uživanje i ugodnosti. Bojimo se materijalne neimaštine i neizvjesne budućnosti, što nas tjera u ludu trku za pohlepnim stjecanjem materijalnih dobara. Bojimo se ljudi i susreta sa sobom. Bojimo se istine. I, iako je paradoksalno, usuđujem se reći da naš najveći strah nije strah od smrti, nego strah od života.

Bojimo se svega jer ne želimo živjeti. Tko se s vjerom u život vječni i svemogućeg Boga, stvoritelja svega, nesebično daje i žrtvuje, ničega ga nije strah. On se boji samo grijeha koji ga udaljuje od Boga. Stoga opravdano možemo reći da strah izvire iz egoizma, da mu je otac sotona.

Strah je samo iluzija. Nelagodan osjećaj povezan s očekivanom opasnošću. On je umišljaj, opasnost koja nam ne prijete izvana, nego iznutra. Strah postoji samo dok nam je pažnja usmjerena na njega.

Suprotnost strahu je radost, a ona izvire iz ljubavi, optimizma i činjenja dobrih djela. Svaki događaj je prilika

za život, a hoće li nas on prestrašiti ili usrećiti, ovisi o našem odnosu prema njemu. Baš kao na ovoj slici; ovi su ljudi mogli ustuknuti pred hladnoćom bojeći se smrzavanja i prehlade, prevrtanja i lomova, ali oni su izabrali uživanje u zimskim radostima.

CITATI IZ BIBLIJE:

„Straha u ljubavi nema, nego savršena ljubav izgoni strah; jer strah je muka, i tko se boji, nije savršen u ljubavi.“ (1 Iv 4,18)

„Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji. Ta ne primiste duha robovanja da se opet bojite, nego primiste duha posinstva u kojemu kličemo: ‘Abba! Oče!’“ (Rim 8, 14-15)

„Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, ali duše ne mogu ubiti. Bojte se više onoga koji može i dušu i tijelo pogubiti u paklu.“

„Ne prodaju li se dva vrapca za novčić? Pa ipak ni jedan od njih ne pada na zemlju bez Oca vašega. A vama su i vlasi na glavi sve izbrojene. Ne bojte se dakle! Vredniji ste nego mnogo vrabaca.“ (Mt 10, 28-31)

„Od koljena do koljena dobrota je njegova nad onima što se Njega boje.“

(Lk 1, 50)

AFORIZMI: IVAN BAŠIĆ

- Tko se boji Boga, strah ga nije ničega drugoga.
- Iako je život s Bogom nepredvidiv, sto posto je siguran.
- Smrt se pobjeđuje hvatanjem ukoštac sa životom.
- Život je uvijek nesiguran. Stoga uzde života prepusti Bogu, da si tako barem u sigurnim rukama.
- Izveslaj na pučinu. Sigurnost i mir ne pruža luka.

Pogled na Strožanac i Perun iz Stobreča.

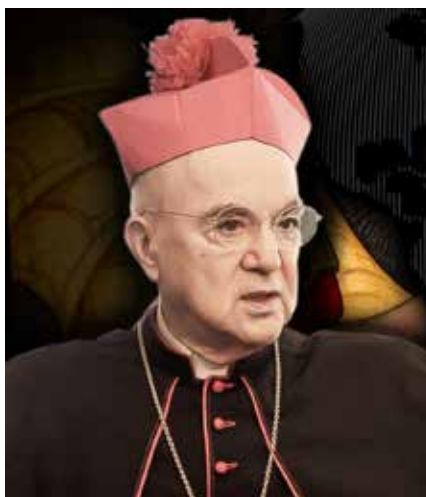
VELIKI RESET JE ZLOČIN PROTIV ČOVJEKA

Izvodi iz govora nadbiskupa Carla Marie Viganu na konferenciji koju je organizirao prof. Massimo Viglione kao predsjednik Konfederacije Triarija.

Od srca zahvaljujem dragom profesoru Massimu Viglioneu, koji me je pozvao na sudjelovanje na konferenciji koju je organizirao kao predsjednik Konfederacije Triarija. Također srdačno pozdravljam svakog istaknutog sudionika ovog događaja. Dopusnite mi zahvaliti od sveg srca na vašem hrabrom svjedočenju, prosvjetiteljskom doprinosu i neumornom zalaganju koje ste na brz i pronicljivi način neprestano pokazivali od početka veljače prošle godine. Potičem vas da se ne povlačite i razoružate u ovoj smrtonosnoj bitci u kojoj smo pozvani na borbu u ovom fatalnom povijesnom trenutku kao nikada do sada. „Budite jaki u Gospodinu i u Njegovoj silnoj moći. Navucite svu Božju vojnu opremu da se možete suprotstaviti đavolskim lukavštinama. Jer ne borimo se protiv ljudi od krvi i mesa, nego protiv nevidljivih zlih vladara i vlasti koje vladaju ovim našim mračnim svijetom, protiv zloduha koji borave u nebeskim prostorima. Zato stavite na sebe svu Božju opremu da se u zlo vrijeme uspijete oduprijeti neprijatelju i održati se kad sve nadvladate“ (Efežanima 6:10 – 13).

Nemoguće je pronaći bilo kakvu logiku u onome što nam nameću *mainstream* mediji, vladini dužnosnici, virolozi i tzv. stručnjaci, ali ova će fascinirajuća nerazumnost nestati i pretvoriti će se u najciničniju razumnost samo ako promijenimo naš stav. Odnosno, moramo prestati razmišljati da naši vladari djeluju za naše dobro i općenito moramo prestati vjerovati da su oni koji nam se obraćaju poštenu, iskreni i motivirani dobrim principima.

Laž je zavela mnoge, čak i konzervativce i tradicionaliste. I mi ponekad teško možemo povjerovati da su trgovci nemoralna tako dobro organizirani da su uspjeli manipulirati informacijama, ucjenjujući političare, potkupljujući liječnike i zastrašujući poslovne ljude kako bi prisilili milijarde ljudi da nose maske i smatraju cjepivo jedinim načinom da se izbjegne smrt. Pa ipak, potrebno je samo jedanput pročitati smjernice koje je Svjetska zdravstvena organizacija napisala 2019. godine u vezi s COVID-om 19, koji je tek trebao

doći, kako bi se razumjelo da postoji jedan zapis s jednom uputom, s akterima koji se drže zadanog dijela, i pljeskači – plaćenici novinari koji besramno uništavaju realnost.

Proučimo cijelu operaciju izvana pokušavajući identificirati elemente koji se ponavljaju: neuvjerljivost kriminalnog plana elite, potreba za njegovim prikrivanjem prihvatljivim idealima, stvaranje krizne situacije za koju je elita već isplanirala rješenje koje inače ne bi bilo prihvatljivo. To bi bio porast u financiranju oružja ili povećanju kontrole, što se dogodilo neposredno nakon napada na Blizance (Twin Towers), iskorištavanje izvora energije u Iraku s isprikom da Saddam Hussein posjeduje kemijsko i biološko oružje, ili transformacija društva i rada nakon pandemije. Uvijek postoji isprika za ovakva djelovanja, prividni uzrok, nešto lažno što skriva stvarnost, laž, kratko: prijevara.

Laganje je zaštitni znak arhitekata „velikog reseta“ posljednjih nekoliko stoljeća: protestantska pseudoreformacija, Francuska revolucija, talijanski preporod, ruska revolucija, dva svjetska rata, industrijska revolucija, revolucija 1968. godine i pad Berlinskog zida. Svaki put, ako primjećujete, prividni razlozi ovih revolucija nikada nisu odgovali pravima.

Kao i sve prijevarne, one koje su davao i njegovi slugi skovali temelje se na lažnim obećanjima koja se nikada neće održati, u zamjenu za njih odričemo se dobra koje nikada nećemo vratiti

S pandemijom, malo-pomalo rekli su nam da će nam izolacija, *lockdowni*, maske, policijski satovi, mise preko interneta, učenje na daljinu, *smart working*, fondovi za obnovu, cjeviva i „zelene putovnice“ omogućiti izlazak iz krize i, vjerujući u tu laž, odrekli smo se prava i načina života na koji su nas upozorili da se nikada neće vratiti. „Ništa više neće biti isto.“

Naša je dužnost otkriti prijevaru „velikog reseta“ jer ista prijevara mogla bi

biti povezana sa svim ostalim napadima koji su tijekom povijesti ustrajali u poništenju djela otkupljenja i uspostavljanjem tiranije antikrista. U stvarnosti je to cilj arhitekata „velikog reseta“. Novi svjetski poredak – ime koje značajno oponaša koncilski *Novus Ordo* – pretvara božanski svemir u poredak koji širi pakleni kaos, u kojemu je sve što su civilizacije inspirirane milošću mukotrpo izgradile tijekom milenija preokrenuto i izopačeno, korumpirano i poništeno.

Svatko od nas mora razumjeti da ono što se događa nije plod nesretnog spleta okolnosti, nego odgovara na đavolski plan – u smislu da je zlo u pozadini svega – koji stoljećima ima samo jedan cilj: uništiti djelo stvaranja, poništiti otkupljenje i ukloniti svaki trag dobra na zemlji. A da bi se to postiglo, završni korak je uspostavljanje sinarhije u kojoj zapovijeda nekoliko tiranina bez lica koji žedaju za vlašću i koji su se prepuštali obožavanju smrti i grijeha i mržnji prema životu, vrlinama, ljepoti, jer u njima sjaji Božja veličina, kome oni još uzvikuju svoj pakleni *Non serviam*. Članovi ove sekte nisu samo **Bill Gates**, **George Soros** ili **Klaus Schwab**, nego i oni koji stoljećima kuju zavjere u sjeni kako bi srušili kraljevstvo Božje: obitelji **Rotschild**, **Rockefeller**, **Wartburg** i oni koji danas sklapaju savez s najvišim razinama u Crkvi koristeći moralni autoritet Pape i biskupa kako bi vjernike uvjerali da se cijepi.

Znamo da je laž amblem vraga, karakterističan znak njegovih slugu, obilježje neprijatelja Boga i Crkve. Bog je istina; Božja riječ je istina, On je Bog. Govoriti istinu, izvikivati je, razotkrivati laž i njezine tvorce sveti je posao i nijedan katolik – nijedan koji je sačuvalao doličnost i čast – ne smije odstupiti od ove dužnosti.

Ova će farsa doživjeti slom; neizbježno će doživjeti slom! Obvežimo se s obnovljenom revnošću da ćemo našem Kralju vratiti krunu koju su mu Njegovi neprijatelji otieli. Potičem vas da dopustite našem Gospodinu da kraljuje u našim dušama, obiteljima, zajednicama, u državi, na poslu, u školama, u zakonima i sudovima, u umjetnosti, u medijima, u svim područjima privatnog i javnog života.

Carlo Maria Viganò, nadbiskup

15. svibnja 2021.

Sabbato post Ascensionem

Prenešeno s portala <https://www.logicno.com/politika/nadbiskup-vigano-o-velikom-resetu-fatalnom-povijesnom-trenutku-ovavrstademonamozese-pobijediti-samo-molitvom-matej-1721.html>

LAUDATO SI'

Piše: Maja Duspara

Ovaj je tekst priprema (predstavljanje) za konferenciju *CRO Laudato si'*, koja se održava 4. i 5. lipnja u organizaciji Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Projekt se temelji na enciklici pape Franje *Laudato si' - O brizi za naš dom*, a cilj je ukazati na važnost te enciklike i poticanje njezine primjene. Konferencija je svojevrsna kruna projekta koji traje od rujna 2019. godine.

Dana 24. svibnja 2015. godine svjetlo dana ugledala je enciklika pape Franje *Laudato si'*. Tom enciklikom Papa se obraća katolicima i svim ljudima dobre volje da se zauzmu za očuvanje okoliša. Tema je bliska svim stanovnicima majke Zemlje (kako je sv. Franjo naziva), pa je primjena enciklike dobila i evangelizacijski karakter. Tri su obilježja koja karakteriziraju encikliku, a to su: znanstvenoistraživačko, povezanost svih stvorenja na svijetu koja proizlaze iz Božjeg čina stvaranja, te nerazdvojiva povezanost ekonomije, ekologije i siromaštva.

Kršćanstvo nas uči da je Bog stvorio svijet i čovjeka. Isto tako, Bog je sve što je stvorio dao čovjeku na upravljanje, ali nije mu dao upute za korištenje i upravljanje. Čovjeku je dao razum i slobodnu volju da se sam snalazi i slijedi prirodne zakone. Bog želi čovjeka kao sustvoritelja ovoga svijeta. Tako je čovjek dio svijeta, u njemu se otkriva i razvija, a svijet postaje „njegova kuća“.

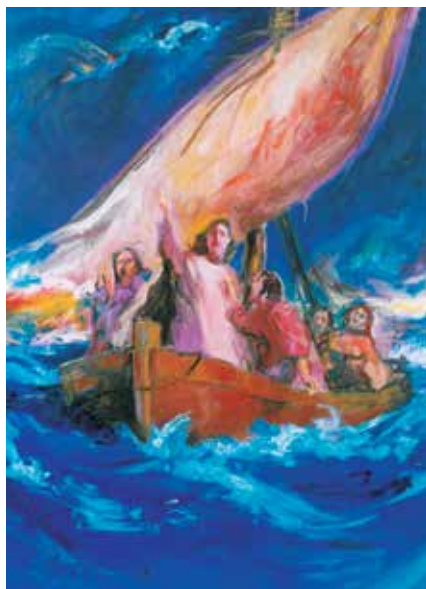
U svojoj enciklici papa Franjo nudi i neka rješenja, kao što je etika tehnologije i život po uzoru na sv. Franju i Isusa Krista.

Primjer potpunog sklada s prirodom i zahvaljivanja Bogu što ju je stvorio je sv. Franjo Asiški, koji se, kako tvrdi sv. Bonaventura, sveopćim pomirenjem sa svim stvorenjima na neki način vratio u stanje prvobitne nevinnosti. On je hvalio Boga za sva stvorenja i učio je svoju braću ljubiti sve stvoreno. Budući da je sve stvoreno od Boga, čovjek ništa ne smije sebi držati u vlasništvu, jer je i on sam Božjeg stvo-

renje. Sve nas je isti Otac stvorio i sva bića ovoga svijeta povezana su u neku vrstu sveopće obitelji, ali to ne znači izjednačavati sva bića i oduzeti ljudskom biću jedinstvenu vrijednost, koja ujedno za sobom povlači beskrajnu odgovornost. Ljudsko biće nije tek jedno u nizu stvorova, nego je kruna Božjeg stvaranja.

Papa Franjo ističe: „Mir, pravda i očuvanje stvorenog svijeta su tri potpuno međusobno povezana pitanja, koja se ne mogu odvajati i obrađivati pojedinačno a da se ne padne u redukcionizam.“ Ako odvojimo bilo koji od ova tri međusobno povezana pitanja, ne možemo imati ispravan odnos prema stvorenom svijetu. Isus Krist, utjelovljeni Sin Božji, pozivao je svoje učenike kroz razgovore da prepoznaju očinski odnos koji Otac ima sa svim stvorenjima, te ih podsjeća: „Ne prodaje li se pet vrapčića za dva novčića? Pa ipak ni jednoga od njih Bog ne zaboravlja“ (Lk 12, 6). Sam Isus živio je u punom skladu sa stvorenim svijetom. Ako je Sin Božji ovako poimao sav svijet i sve stvoreno na njemu, onda smo svi pozvani poštovati stvoreni svijet i ne narušavati njegov sklad.

U svojoj enciklici Papa tehnologiju smatra ujedno kreativnošću i moći. Čovječanstvo je napredovalo velikom brzinom, što opet ne znači da je i zrelo za to da odgovorno primi svu tehnologiju. Stoga je potrebna etika tehnolo-

Ak. slikar Branimir Dorotić

gije koja će modernim znanstvenicima posvijestiti da nije etički dopušteno sve što je tehnički moguće. On želi suvremenom čovjeku posvijestiti da je on sam dio stvorenog svijeta, a ne netko iznad svijeta. Čovjek je u svijetu i ne može bez svijeta. Papa vidi rješenje u čovjeku kao odgovornom upravitelju koji se brine za svekoliko stvorenje, jer pogrešan način shvaćanja može čovjeka dovesti do iskrivljenog načina života.

Često se sv. Franju kontekstualno stavlja u odnos s ekologijom. U svojoj biti nemaju ništa zajedničko, osim što se sv. Franju uzima kao zaštitnika ekologije, a ne kao ekologa.

Za sv. Franju Ivan Pavao II. piše: „Ljudi se dive i ljube asiškog sveca jer vide da je u njemu na primjeren način ostvareno ono što oni najviše žele, a da ipak to ne uspijevaju ostvariti u svom životu, a to je radost, sloboda, mir, sklad i njihovo međuljudsko pomirenje i pomirenje sa stvarima“ (pismo Radiabat, 800. Obljetnica rođenja sv. Franje). Upravo čovječstvo koje je ostvario svetac, savršeno utemeljeno u Bogu, jest ono po kojem u njemu blista „jedinstvenim sjajem izvorni ideal čovjeka da bude slobodan i suveren u svijetu, u poslušnosti Bogu. U tome je i izvanredna bliskost i privrženost svih stvorenja prema Siromašku, zbog koje se ptice zaustavljaju ne bi li čule njegovu propovijed, vuk – prema poznatoj legendi – na njegovu se riječ smiruje, a sam oganj postaje ‘prijazan’ ublažujući svoj žar. ‘Hodajući putem poslušnosti i savršene podložnosti volje’, piše njegov prvi životopisac, ‘zaslužio si je veliku vlast da mu se pokoravaju stvorenja.’“

Izvor nadahnuća za sv. Franju prema Papi: „Posljednji temelj Franjina mira je sam Bog kome se obraća u molitvi.“ Ivan Pavao II. zatim precizira da je potrebno, radi svojstava kojima se divimo u Franji, zaći do korijena: „Mir, radost, sloboda i ljubav nisu se u Franji našli zajedno nekim sretnim slučajem ili darom naravi, nego zahvaljujući odluci i dramatičnom postupku uz koje on uključuje i izraz ‘činiti pokoru’.“ Ako je istina da je taj izraz „činiti pokoru“ najčešći u svečevim spisima te najbolje sažima sav njegov život i njegovo propovijedanje, Franjo je „došao do radosti putem poslušnosti i posvemašnjeg odricanja samoga sebe, došao je do ljubavi prema svim stvorenjima ‘prezirući samoga sebe’,

to jest, evanđeoskim jezikom, pobjeđujući sebičnost“.

Franjina ekologija počiva na bratskoj solidarnosti sa svim stvorenjima, poslušnom i ljubaznom poštovanju života, siromaštvu kao odgovornosti za stvoreno, dok je ekologija znanstvena disciplina koja proučava procese funkcioniranja okoline u vremenskoj i prostornoj dimenziji te u normalnim i promjenjivim okolnostima.

Ekologija sv. Franje jest ekologija bratstva koja povezuje sva stvorenja u slozi kako bi se u bratskom nastojanju izgradila zajednička kuća, „sestra majka Zemlja“. Taj stav, koji se temelji na njegovu odnosu prema raspetom Kristu, a dolazi do izražaja u njegovoj *Pjesmi brata Sunce*, u oprečnosti je s gospodarenjem i iskorištavanjem prirode koju provodi tehnokratska ideologija dajući prednost „imati“ pred „biti“.

U enciklici *Laudato si'* papa Franjo upozorava na uzroke krize suvremenog društva i čovjeka. Naime, ističe kako je „nasilni konzumerizam primjer kako tehnološko-ekonomska paradigma utječe na pojedinca“, odnosno kako je suvremeni čovjek dospio u stanje da vjeruje da je slobodan jer može slobodno kupovati i trošiti, ne primjećujući kako u biti kupuje i troši to više što mu je srce praznije. Usmjeren na sebe sama i na vlastitu kupovnu moć, postupno slabi osjećaj za opće dobro. Zato Papa i poziva na izlazak iz sebe samih prema drugima, što je preduvjet prepoznavanja drugih bića u njihovoj vrijednosti. To je ujedno temelj na kojemu je moguće graditi brigu za druge i za okoliš, kao konkretan i prvi korak u nadvladavanju individualizma – te teške bolesti od koje boluje suvremeni čovjek. Upravo je to bio sveti Franjo – onaj koji izlazi iz sebe da bi išao susret svemu stvorenome.

Sv. Franjo je u *Pohvalama krepostima* napisao: „Sveta poslušnost suzbija svaku tjelesnu i putenu volju, te drži svoje tijelo umrtveno i spremno da se podloži duhu i svome bratu te čini da je čovjek podložan i pokoran svim ljudima koji su na svijetu, a ne samo ljudima nego i svim životinjama i zvijerima da mogu od njega činiti što hoće, ukoliko im to bude dano odozgor“ (PK 14:258). Stoga se ne može služiti različitim vrstama bića, živih ili neživih – životinjama, biljkama, prirodnim elementima – kako želi, prema vlastitim zahtjevima. Sv. Franjo je kroz kreposan život, što mu ga je nadahnio

Ak. slikar Branimir Dorotić

Gospodin, shvatio da sve što je živo mora biti poštovano, promicano i ljubljeno.

Dobrovoljno siromaštvo, shvaćeno kao odricanje, može biti nužno kao stil odgovornog života, kako bi svelo, ako baš ne zaustavilo, sadašnje rasipanje i razaranje resursa koji se mogu obnoviti, kao i onih koji se ne mogu obnoviti. Riječ je zapravo o tome da se vlastito srce drži slobodnim, a to u stanju naše pale naravi nije moguće bez odricanja, bez askeze. Svak se barem jednom susreo s osobom koja nam je posvjedočila da su bili sretniji kada nisu imali ništa.

Potrebno je iznova naučiti, primjerice, ciljano kupovati, i to samo ono što je zaista potrebno (nap.: koliko puta nam se dogodilo da smo kupili nepotrebne stvari koje samo skupljaju prašinu?); kuhati samo onoliko koliko je potrebno; odreći se ne samo onoga što bi vodilo do nedopuštenog užitka, tj. do grijeha, nego i onoga što je dopušteno. Ako u motivaciji za odricanjem nisu dostatni duhovni razlozi (suoblivenje Kristu patniku; zadovoljština za grijeha i sl.), trebali bi biti barem zdravstveni. Danas nam je poput kruha nasušnoga potrebna osobito „askeza očiju“, jer preko osjetila vida u našu nutrinu ulazi mnoštvo suvišnih slika i informacija, često štetnih i razarajućih, koje iskrivljuju naš pogled na svijet, a posljedično i naš odnos prema drugima i svijetu u kojem živimo. Odricanje i askeza mogu nam pomoći do stjecanja veće slobode koju nam Krist nudi (usp. Gal 5,1).

Usmjerenost na sebe i svoju kupovnu moć slabi osjećaj za opće dobro. Dozivajući još jednom u pamet lik sv. Franje Asiškog, Papa ističe da je zdrav odnos prema stvorenome jedan vid osobnog obraćenja (br. 218), obraćenja koje podrazumijeva zahvalnost i besplatnost, svijest o našem sveopćem zajedništvu, te da svako stvorenje odražava nešto Božje. Međutim, ističe

da individualni naponi neće riješiti složenu situaciju s kojom se danas svijet suočava, nego nam trebaju mreže društvenih zajednica (br. 219).

U odlomku *Radost i mir* (br. 222-227) Papa nas ohrabruje na „manje je više“, dodajući da „svjesno, ozbiljno i staloženo se postavljati prema svakoj stvarnosti, ma koliko ona bila mala, otvara nam mnogo veće mogućnosti razumijevanja i osobnog ostvarenja“ (br. 222). „Kršćanska duhovnost predlaže rast u umjerenosti i sposobnost da čovjek bude zadovoljan i s malim“ (br. 222), što odražava razmišljanje sv. Franje. Život obilježen jednostavnošću i umjerenošću oslobađajući je, to je način života u punini. On omogućava ljudima da odbace nezadovoljene potrebe te smanje tjeskobu i umor. I kad ima malo, čovjek može njegovati druge užitke i pronalaziti zadovoljstvo u bratskim susretima, u služenju, u razvijanju svojih glazbenih i umjetničkih talenata, u dodiru s prirodom, u molitvi (br. 223).

Naš život ovisi o Bogu te Papa poziva vjernike da ojačaju osjećaj zahvalnosti za darove stvaranja, da priznaju trud onih koji su svojim radom priskrbili ta dobra i da učvrste svoju solidarnost s onima u potrebi (br. 227). Jedino srce ispunjeno prisutnošću živoga i osobnog Boga može druge susretati na način da im poželi služiti, a ne iskorištavati ih. Odnos s Bogom gradi se ponajprije molitvom, odnosno našim nastojanjem da spoznamo i izvršimo volju Božju, jer je to temeljni kriterij naše bliskosti s Isusom Kristom, odnosno preduvjet našega hoda za njim.

Živjeti ekološku duhovnost znači promijenjen odnos prema svemu što nas okružuje i aktivno se zauzeti za to da se svijet učini boljim i ljepšim mjestom za življenje jer je to volja Onoga koji je svijet stvorio, a svakog čovjeka, posebno svakog kršćanina, poziva da postane sustvaratelj svijeta u kojem živi.

Ispravan ekološki stav dovest će do nutarnje ravnoteže u samom čovjeku, do solidarne ravnoteže s drugima, do prirodne ravnoteže sa svim živim bićima te do duhovne ravnoteže s Bogom. Ekološka svijest može pomoći ne samo očuvanju okoliša, što se nameće kao jedan od temeljnih ciljeva, nego i može dovesti do promjene ponašanja koje može podići kvalitetu življenja, kako pojedinca tako i obitelji.

Zašlac

Piše: Don Ante Vranković

Zašlac je stari izraz za heretika.

„Eretici aliti zašlaci“, rekli bi stari hrvatski pisci poput Kačića.

Zašlac je čovjek koji je zašao.

Leo je pričao što je doživio prošlog tjedna u Srednjem Petrovcu. Na putu kući susreo je čovjeka koji je nosio drveni križ, velik kao čovjek. Zaustavio se, pozdravio ga, upoznao se i pomogao. Pozvao ga je Milan, tako se čovjek zvao, kod sebe doma. Imao je što vidjeti već ispred kuće: puno kipova, križeva, kapelica, oltara, zvonica, satnih mehanizama. A u garaži, prizemlju, podrumu i svim prostorijama sve puno slika, kipova, kadiionika, svijećnjaka, kaleža, zastava. Ima ormara i misnog ruha svih boja. Ima i drugih stvari, nije sve crkveno, ima vani i nekoliko starih auta. Tu su i neke peći i kuhinjski namještaj. Kipovi su raznih veličina. Ima većih plastičnih, ima onih bez ruku, ima nekih kojima se ne prepoznaje boja, ali ima i onih koje bi, kad bi ih se uredilo, mnogi poželjeli. Tako je i sa slikama. Milan kaže da je to sakupio, za male pare, iz raznih župa i crkava. Nije želio da propada. Sad će otvoriti muzej. Njegov župnik, reče, s time se baš ne slaže. On smatra da je to neotuđivo vlasništvo onih koji su to od davnina posjedovali. To su najčešće zavjetni darovi. To nije za trgovinu i razmetljivost. Obojica su u pravu, svaki na svoj način, ali ja sam svejedno otišao zamišljen nakon ove Leove priče. Svete slike nisu za izložbu i za muzeje. Tako i pobožni običaji i tradicija mogu postati kao neka zabava za turiste i kolekcionare i sakupljače starih jela, stvari i običaja, a ne potpora vjeri i dobrom životu.

NA PUTU ŽIVOTA

Na velikom hodočašću neki su negodovali jer je misa predugo trajala. Predvoditelju se to nije svidjelo jer se na hodočašća ide radi molitve.

Neki su se s tim složili. A neki su tiho prokomentirali, da ne bi ispalo da su protiv svete mise, da je misa ipak predugo trajala. Da molitva i sveta misa, ali ne predugi uvodi, pozdravljanje uglednika, duga homilija i na kraju detaljno zahvaljivanje. Ljudski govor kao da teži ovladati vremenom i zaokupiti na sebe svu pažnju slušatelja. Dobro bi bilo ne reći sve što bismo htjeli, nego poslušati što mi Bog govori. Život je kao drama. Kad se Gospodin oglasi, prepoznat ćemo ga. S rukom u Njegovoj ruci riječi postaju suvišne.

ZNAKOVI VJERE

Pogledajmo malo na drugi put. I oni su jedinci u svojih roditelja, svi su se radovali rođenju tog djeteta. Dobili su ga kao dar nakon mnogih pretraga. Svi su im obećavali molitvu i blizinu. I sami su bili uvjereni da će sve to promijeniti njihove živote. A baš su vjernici. Krštenje su pomno pripremali. Kad se sve posložilo, dijete je imalo skoro – tri godine. Dok su se posložili svi uvjeti, kumovi, rodbina, svečana dvorana, godišnje doba, liturgijsko vrijeme, radno vrijeme kumova i još neke sitnice.

Za vrijeme prošle akcije *Ostani doma* mnogi su mislili da će, kad sve prođe, biti drukčiji, bolji, mudriji, strpljiviji, da će nalaziti više vremena za pametnije stvari, ali nije ispalo tako.

U naše vrijeme vjere se tiče samo molitva i crkveni obredi, sve ostalo je svjetovno. Ipak, vjera se tiče cijelog života. Kršćanin se u svemu što čini spominje Boga, pa i kad jede ili kad priprema hranu. Tako svetima postaju i oni svakodnevni čini koji nemaju veze sa svetim. Najlakši primjer za to nam je Sveta Marija. Bila je zauzeta kućom i djetetom, kao svaka majka. Ali čitav njezin život bio je liturgija, božansko služenje. Tradicija nosi vjeru, ponavljanje, trajanje, ustrajnost je velika podrška vjeri. U Crkvi je malo drukčije. I Crkvi je tradicija znak pravovjernosti. Ali nije dovoljna samo sveta slika. Nisu dovoljne građevine, oltari, kipovi i svete slike. Svete slike jesu određene za molitvu, da pomažu uzdići misli prema onome što predstavljaju. Mnogi idu u procesijama za križem. Ali na križu je Isus. Pred križem se molimo, a za Isusom idemo. Ako netko sakupi slike za muzej ili kolekciju, one onda više nisu za pobožnost, nego za izložbu. Tako i ono najsvetije, sakramenti, postaju pobožni običaji i tradicija.

Čovjek se uči dok je živ. U stvarima vjere još i više. To je zapravo rast u vjeri, ne toliko u znanju, nego u spoznanju. A onda, spoznat ću ga kao što jest, kaže Pavao, dok bijah dijete, učio sam i prihvaćao kao dijete. Isus je primao djecu, ne jednom stavio je dijete u sredinu, ali je okupljao apostole – odrasle ljude.

Ak. slikar Branimir Dorotić

Maske, maskice, obrazine...

Piše: **DANICA BARTULOVIĆ**

Čovječanstvo je stablo koje se grana. Znanost nije otkrila tko je to stablo zasadio na ovaj planet, u ovu zemlju. Religiozni ljudi vjeruju da je to učinio Sveomoguć Bog, koji je Izvor Života. Neki vjeruju da su to učinile napredne civilizacije koje su posjećivale ovaj planet. No pretpostavke i dalje ostaju, ali jedna je činjenica nepobitna, a to je da dolazimo na ovaj svijet, to jest radamo se na njemu, živimo koje desetljeće, ako imamo sreće, i odlazimo. Vrijednost ljudskog života je nemjerljiva, no nametnu se svijetu za gospodare okrutni ljudi, pa je taj ljudski život spao na nisku cijenu, gotovo nikakvu. Možda i jesmo nečiji eksperiment, da se iskušamo kao vrsta, no svaki pojedinac trebao bi biti svjestan vrijednosti života. To ni izbliza nije tako. Često ispada da smo u većem broju plodovi zla nego plodovi dobra. Bilo oni na vrhu piramide, bilo mi koji smo na dnu. Naučiti čovjeka cijeniti svoj i tuđi život, naučiti ga etici, moralnim zakonima, gotovo je nemoguća misija.

Ljudska populacija u svijetu raste golemom brzinom, unatoč ratovima koji je smanjuju, prirodnim kataklizmama, gladi i siromaštvu u nekim zemljama. Množenje je prirodni zakon, blagoslov, no nekontrolirani rast ljudske populacije u nekim zemljama zbog mnogih razloga postaje zabrinjavajući. Svjetski čelnici upozoravaju na to da se zemljini resursi prazne, može doći do katastrofalnih posljedica, gladi, nedostatka pitke vode, dok istodobno baš oni bez granica eksploatiraju svaku stopu ove zemlje, zagađuju bez mjere. Što se tiče rasta stanovništva, još je blagopokojni papa Ivan Pavao II. opominjao da je nužno planiranje obitelji, da bi ljudi imali barem ono što je nužno za život, moraju se uzeti u obzir društvene, socijalne, ekonomske i zdravstvene prilike u nekim zemljama. Budući da se to ne uzima u obzir, iznalaze se načini da

Foto: Zlatko Juras, *I sunce je dobilo maskicu.*

se stanovništvo prorijedi. Je li s ciljem da se smanji ljudska populacija COVID-19 prenesen s neke životinje na čovjeka, ili je on proizveden u laboratoriju kao specifična vrsta biokemijskog oružja, ne znamo. Ako razmišljamo, onda bismo zaključili, ako je sa životinje prešao na čovjeka, dao bi se brzo zaustaviti, ma on se takvom brzinom proširio diljem svijeta kao da ga netko poput luga siplje iz zraka. Čovječanstvo se našlo na kušnji, u velikim nevoljama. Taj virus, koji nije definiran, razara ljudski imunitet, neuništiv je, poput nekog prokletstva, gdje se zavuče, ostaje trajna prijetnja. Gospodarstvo je na izdisaju, zdravstvo je poharano. Ljudi ostaju bez posla, bijeda je mnogima pokucala na vrata. Ljudi su pali u depresiju, porasla je konzumacija droga, kojih je na tržištu svaki dan sve više. Ovisnost o alkoholu, obiteljsko nasilje i kriminal. Cjepiva koja su dostupna nisu učinkovita, neka su dokazano opasna za život. Dezinfekcijska sredstva također uzrokuju posljedice, preko kože ruku prekomjerno se unose u organizam. Tu su i maske. Pretužna je slika vidjeti ih na ljudskim licima, posebno dječjim. Ima ih svih boja, od svih materijala, nekima (budalastima) postale su ukrasni dodaci. Nema osmijeha, nema srdačnosti, otvorenosti. Te maske postale su prave obrazine. Upravo je lice odraz božanskog na čovjeku, Božja slika. Promatranje, to jest gledanje ljudskog lica, otkriva nam čovjeka. Za nekoga se kaže da ima andeosko

lice, za nekoga da ima mračno lice, za nekoga da ima lisičje lice. Ljudsko je lice, u davna vremena, bilo simbol šovanja. Svi osjećaji koje nosimo u sebi reflektiraju se na licu. Stavljati masku na lice znači ponižavati čovjeka, a osim toga, to znatno otežava disanje. Disati znači upijati zrak koji nam je neophodan. Disanje je ujedno centrifugalno i centripetalno gibanje zraka kroz srce, koje je središte ljudskog tijela. Otvaranje i zatvaranje vrata našega tijela. Pokreće naš unutarnji ritam, kako tjelesni tako i duhovni. Ne možemo zanemariti koliko se milijardi zaraduje na maskama, cjepivu, opremi za medicinsko osoblje i bolnice. A što tek reći o kontaminiranom otpadu koji se baca posvuda. Na stotine milijuna maski u jednom danu baca se posvuda, zaraza se nekontrolirano širi.

Upali smo u zlo nesagledivih razmjera. Nema ubojitijeg oružja koje može ugroziti čitavu ljudsku populaciju i prirodu od ovog virusa. Možemo se moliti da nas Bog izvede iz ove apokalipse. Povijest je tijekom velikih stradanja i tragedija pokazala da je obraćenje urodilo plodom, Bog bi se umilostivio i spasio svijet. Tko je spreman moliti se, predati se Bogu bezrezervno? Tko od nas može potvrditi da trajno održava plamen vjere? Tu svijecu trnu mnogi unutarnji i vanjski vjetrovi. To su naše vječne kušnje. Molitvom najprije čistimo i obnavljamo sebe, stječemo kreposti i vrline, odazivamo se Božjoj ljubavi, duša se otvara milosti koja se u preobilju izliva na nas. Sile zla uzmiču. U mističnom smislu u nas ulazi božansko, djeluje na nas i štiti nas. Na ispravnom smo putu ljubavi i nade, ne upadamo u vražju mrežu. Spadaju sve maske i obrazine, iza kojih se kriju oni koji nam taj istinu, preuzimaju ulogu Boga. Znamo da je bilo mnogo pobuna protiv Boga, onih zaslijepljenih svojim znanjem i ohološću. Znamo i da su svi pali i prokleti. Tko bi sebi poželio takvo što? Bože nas sačuvaj.

Nijedno ropstvo nije sramotnije od dobrovoljnog
(*Nulla servitus turpior est quam voluntaria*) - kaže Seneka

FABJAN JE BIO U PRAVU

Piše: Jure SINOVIĆ

„FABJAN: Drugi će naređivat, a mi slušat. Stranci će pokupovat sve ča vridi, a ti, moj Hrvat, kufer u ruke i u bili svijt. Traži koru kruva, jer je u svojoj zemlji neš moć nač.“ (Citat iz romana „Knjiga od očaja“, četvrti dio, Zorana Jurišića)

Ništa ne boli čovjeka tako duboko intimno kao izdaja, izdaja njegova dostojanstva, osobnog suvereniteta i identiteta, a pogotovo kad je takva izdaja masovna, totalna, na razini naroda u kojem je čovjek ponikao i u kojem živi, čovjeka koji svakodnevno treba, doslovno – disati svoj suverenitet.

I kad mu se ta njegova potreba za suverenitetom oduzme, ili biva prokockana, on zapravo više i nije čovjek u punom značenju te riječi.

No, zapravo, ljudi s izraženim i ustrajnim refleksom potrebe za osobnim i narodnim suverenitetom i identitetom i nisu u društvu baš većebrojni. Njima nasuprot nailazimo na ljude kod kojih taj njihov intimni refleks suvereniteta s vremenom biva korumpiran i prokockan, najčešće za novac i život iznad vlastitih mogućnosti, blijeđi i izbljedi do neprepoznatljivosti, pa se oni olako drugima prodaju i podaju kao – dobrovoljno podređeni slugani.

No, kako je već odavno rekao Seneka:

Nijedno ropstvo nije sramotnije od dobrovoljnog (*Nulla servitus turpior est quam voluntaria*).

Jedan naš Fabjan bio je ipak od onih ljudi starog, prirodno zdravog kova, s neugaslom žeravom svojeg dostojanstva suvereniteta i, naravno, projicirano, suvereniteta i identiteta svojeg hrvatskog naroda i državnog doma. Prokušan na svojem životnom putu, bio je visoko svjestan svoje

osobne suverene sposobnosti, kao i vrijednosti koje hrvatska domovina i narod imaju i mogu suvereno ponuditi u razmjeni s drugim narodima svijeta.

I kad je konačno s obnovom hrvatske državnosti, početkom 90-ih godina, Fabijana ogrijalo to sunce osobnog i narodnog suvereniteta, već u vremenu rata i poraća, Tuđmanova vremena, ono je bilo pomučeno blatom političkih tajkunskih kriminalnih tranzicijskih raspada hrvatskoga gospodarstva, a potom tijekom prvog desetljeća 2000-ih i rasprodajom velikih hrvatskih banaka i Ine strancima, a uz javno dobro poznate kriminalne korupcijske afere i gubitke u milijardama kuna.

Takva ekonomska tranzicija hrvatskim ljudima, proizvodnim tvrtkama i obrtima, radnicima, nije donijela prosperitet, nego raspade i gašenja, nezaposlenost, ovršne blokade i de-ložacije, a nekima i beskućništvo. Opća novčana nesigurnost za goli život ljude je natjerala na rasprodaju „obiteljskog srebra“, zemlje i kuća, i u napuštanje hrvatske djedovine u potrazi za poslom vani na zapadu, a oni s političkim vezama spas su tražili uhljebljanjem na plaću u državnom javnom sektoru.

Posljedično svemu tome, i sama država bujala je troškovima koje je rješavala novim kreditnim zaduženjima, pa je politička kvazielita Hrvatske, pošto je slumpala hrvatsko gospodarstvo, gladna novih izvora novca za održanje, vodila i novo političko i vojno pozicioniranje Hrvatske pristupanjem NATO-u i Europskoj uniji (EU).

Znajući da zbog lošeg ekonomskog stanja zemlje nema vjeru naroda, provodila je procese priključenja potpuno bezobzirno prema suverenoj narodnoj volji, uz forsiranu jednodnu političku i medijsku lakirovku obećanja svijetle europske budućnosti i snage.

Zapravo, nastupilo je vrijeme javnih mučnih poraza hrvatske suverenitetne vrijednosti i suverenosti narodne volje. Evo nekih istaknutih:

– Ondašnji predsjednik Vlade Ivo Sanader već je 2004. godine na zgradama vlasti na Markovu trgu, uredbom bez zakonskih utemeljenja, postavio zastave Europske unije, čime se besramno javno očitovala ta bezobzirnost i dodvornništvo naših političkih elitista i unionista Bruxellesu.

– U prosincu 2005. general Gotovina biva uhićen i izručen Haaškom sudu, gdje onda počinje suđenje hrvatskim generalima Markaču, Čermaku i Gotovini, a 2011. Gotovina je proglašen krivim i osuđen na 24 godine zatvora (pa je kasnije, 2012., ipak pravomoćno oslobođen).

– Za vrijeme drugog mandata Sanaderove Vlade Hrvatska je bez javne rasprave i bez narodnog referenduma stupila u NATO savez 1. travnja 2009. godine.

– Predsjednik Vlade Sanader u srpnju 2009. daje ostavku sa sumnjivim izgovorom, a u siječnju 2010. biva i izbačen iz stranke, potom mu Hrvatski sabor skida zastupnički imunitet, on bježi prema Austriji, ali biva uhićen i tijekom 2011. godine počinje mu suđenje za korupciju u predmetima „Hypo“ i „Ina-MOL“.

– U Hrvatskom saboru 2010. promijenjen je Ustav RH tako da:

– za odluku referendumom više nije potreban izlazak i glasovanje većine birača od ukupnog broja birača u RH, nego se odluka donosi ako za nju glasuje većina od birača koji su izišli na referendum.

– Hrvatska narodna banka za svoj rad više nije odgovorna Saboru, nego mu samo podnosi izvješće o svojem radu.

– Vode se pregovori i javnomedijski potpuno jednodnu forsiranje za ulazak Hrvatske u EU.

Takav razvoj događaja u razdoblju od 15 godina poslije rata kod ljudi je stvorio krajnje nepovjerenje, ogorčenost i prosvjede zbog ponižavajuće izdaje suverene narodne volje – izdaje od naših domaćih vlastodržaca koji su izabrani, čašćeni i plaćeni i Ustavom obavezni da narodni suverenitet poštuju, izgrađuju i brane.

U jednom našem lokalnom razgovoru koji se vodio o pitanju ulaska Hrvatske u EU i naš Fabijan, koji je odavno već iskusio život u „civiliziranoj“ Europi, planuo je na od naše vlasti namjereno, opet slugansko podređivanje stranim visokim centrima moći utjelovljenima u vlasti Europske unije (EU). Ta njegova neugasla, sveta žerava čovjekova dostojanstva suvereniteta i identiteta burno je usplamtjela riječima:

Šta ćemo mi u Europi! Ona će nama dirigrat, ona nas pljačkat. Mi nećemo moći proizvoditi, nego ćemo samo uvoziti njihovu robu.

... *Nema kugla zemaljska šta Hrvati imaju.*

... *Drugi će naređivat, a mi slušat. Stranci će pokupovat sve ča vridi, a ti, moj Hrvatu, kufer u ruke i u bili svit. Traži koru kruva, jer je u svojoj zemlji neš moć nać.*

... *Interesi. Uvik tuđi interesi...*

Gdje je tu hrvatski narod i hrvatska država, i što radi hrvatska politička vlast? Zašto vlast ne štiti suverenitet svoje države i samim tim svojeg naroda, svojeg čovjeka, nego ga kao ekonomsko roblje prisiljava da svoj kruh traži negdje drugdje – širom svijeta. Jer ovdje se ne radi samo o pitanju radnog mjesta, posla za jednog čovjeka ili grupu ljudi, radi se o pitanju suvereniteta države, radi se o opstanku Hrvata kao naroda. Oni koji već godinama trabunaju o globalizaciji, ujedinjenju europskih država, širokom tržištu rada, liberalizaciji svega i svačega, svjesno rade na uništenju Hrvata i hrvatske države koju smo uspjeli ostvariti nakon stoljeća robovanja pod drugim vlastodršcima i vladarima, prolijevajući krv za tuđe interese i preživljavajući na ovom škrtom, ali bogomdanom tlu, koje su toliki silnici htjeli za sebe. Na lažiranom i ustavno nevaljanom referendumu o ulasku u Europsku uniju svjesno smo svoj suverenitet predali u ruke Bruxellesa. Hrvatska politička vlast svih boja i svjetonazora jednoglasno je slavila i veličala, potezom pera, u miru izgublenu hrvatsku samostalnost. „Za naše političare je uć u Europu rasprodat strancima sve ča imamo“, kako je u romanu izjavio Fabjan, punih pet godina prije nego što je Republika Hrvatska primljena u EU. No, Fabjan je kazao i nešto drugo: „Oće li ostati ili propast rvacka država, ovisi samo o Rvatin.“

Živi bili pa vidjeli!!

SREDIŠTA SVJETSKE MOĆI I POLOŽAJ REPUBLIKE HRVATSKE MEĐU NJIMA

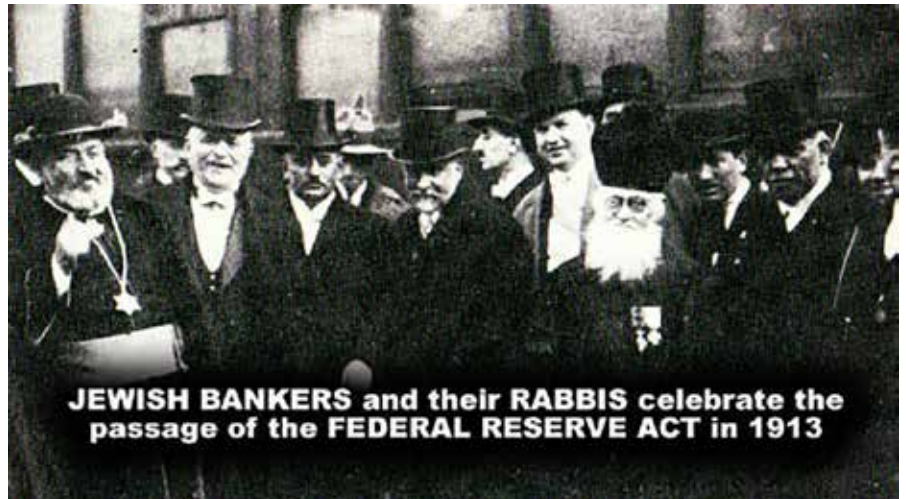
Piše: Zoran JURŠIĆ

Ne treba biti veliki poznavatelj svjetskih prilika, dovoljno je otvoriti novine ili poslušati televizijske vijesti da bismo shvatili da je naš planet postao globalno selo, i da u tom selu, svatko u svojem sokaku, koncevuku kojekakve interesne skupine. Bilo da su to države kao centri moći, bilo interesne skupine i lobiji iz sjene ili potpune pomrčine, već dugo se na našem planetu Zemlji ništa ne događa slučajno. Dovoljno je osvrnuti se na svjetske događaje u posljednjih tridesetak godina: dva rata u zemljama bivše Jugoslavije, ratovi u muslimanskim zemljama na sjeveru Afrike i na Bliskom istoku, u Iraku, Afganistanu, Libiji i Siriji, i neprekinuti sukobi između Izraela i Palestinaca, ratovi u afričkim zemljama, nasilni silasci s vlasti pojedinih „diktatora“, ekonomske i potpomognute migracije, pandemije koronavirusa i ebole... Ništa se nije dogodilo slučajno. Sve je dirigrano, orkestrirano i provedeno iz kojekakvih središta moći, preko pojedinaca ili interesnih skupina, često tajnim političkim i vojnim operacijama ili terorističkim skupinama, a ponekad, kao u ratovima u Iraku, Afganistanu i Libiji, direktnom državnim vojnom intervencijom.

Danas se svjetska vojno-ekonomska podjela u odnosu na bipolarnu prije četrdesetak godina izmijenila,

pa se uz zemlje NATO-a i Varšavskog pakta, nestankom komunističkog bloka, pojavilo pet svjetskih velesila: SAD, Velika Britanija, Rusija, Kina i Indija. Osim njih postoje i nešto manje, ali relativno bogate sile: Europska unija, Japan, Brazil, Koreja, Izrael... Razvitak novih tehnologija, posebno digitalnih računala, pametnih telefona i internetskih telekomunikacija, omogućio je informativnim medijima da jedan događaj koji se dogodio na bilo kojem djeliću planeta bude istog trenutka vidljiv svuda u svijetu. Internetska mrežna platforma u branši informativnih medija, poznata kao *big tech*, danas ima snagu poput najveće vojne sile. Javni internetski medijski portali i društveni medijski portali (Facebook, Twitter, Instagram i sl.), dostupni na svakom računalu i pametnom telefonu, omogućuju dostupnost do svakog stanovnika ovog planeta, što najviše koriste političari i pozadinske političke skupine preko javnih aktivističkih nevladinih neprofitnih skupina (na primjer, takozvanih zelenih) usmjereno na mlađu životnu populaciju, i to se sve snažnije pokazuje na rezultatima državnih izbora u većini država.

Osim *big tech* info-medijskog korporacijskog ceha, danas također djeluju kao vrlo visoko utjecajne još neke druge cehovske korporacijske interesne skupine. Na prvom i najvišem mjestu to su bankarski i financijski špekulantski cehovi, zatim ce-

hovi energetike, cehovi proizvođača i trgovaca oružjem, te cehovi farmaceutskih kompanija.

Ovi strukovni cehovi korporacija su samosvojne grupe moći i doslovno proizvodne izvršne moćne poluge koje svojom ponudom zapravo diktiraju krajnjim korisnicima što im treba, jer drže tehnološke proizvodne razvojne vrhove.

No izvan svijeta javne politike, uspješni pojedinci i skupine zapadnog svijeta, vlasnici, menadžeri, financijeri, političari, mislioci, inovativni poduzetnici i industrijalci povijesno su se već odavno slobodno interesno organizirali u razna društva sa svojim planovima, agendama djelovanja, s određenim ciljevima i načinima, pa su tako već u 17. i 18. stoljeću nastali i masoni i iluminati kao tajna društva s ritualnim ceremonijama i religijskim stavovima, a koja su se vrlo brzo stopila u poznatu masoneriju. Kao inteligentni, cijenjeni i visoko pozicionirani ljudi u službama vlasti, ekonomiji i kulturi, regrutirali su samo sebi slične i uspješno se bavili naprednim ponudama za dobrobit vladara i elite svojih društava, a cehovske proizvodne i trgovačke kompanije bile su vozilo i oružje u njihovim rukama, posebno u doba kolonijalizma, primjerice moćne i oružane istočnoindijske kompanije Nizozemske i Engleske. Tako su, putujući svijetom, stvarali svoje povjerenike i financirali svoje planove diljem svijeta. Zapravo, tkali su i krojili tkivo tadašnje civilizacije i u trgovini i u kulturi i u proizvodnim tehnologijama i, konačno, u najvišoj politici, prema svojim planovima, a stroga tajnost omogućavala im je konkurentski uspjeh.

Na toj tradiciji, i iz tog masonskog miljea, tijekom 20. stoljeća nastale su i danas postojeće grupe: CFR - *Council Of Foreign Relations*, *Bilderberg grupa*, Trilateralna komisija i WEF, Svjetski ekonomski forum, kao polutajne organizacije za koje svi znamo, ali nemamo pristupa njihovu internom radu, njihovim agendama ni njihovim krajnjim ciljevima. A kako u svojim krugovima okupljaju najbogatije ljude i vlasnike velikih medijskih koncerna, nji-

hovi novinari neće javno propitivati svoje vlasnike, pa je to razlog zašto se njihov rad, planovi i troškovi javno ne propituju.

Neovisno o masoneriji europskog svijeta, posebno i samostalno, i daleko prije nastanka masonerije, zapravo još od vremena Rimskog Carstva, postojao je i djelovao ceh novčara, gotovo u pravilu židovskih novčara, kasnije (s pojavom modernih korporacija) bankarski ceh, koji je bio jedan od ključnih oslonaca opstanka Židova kroz europsku povijest, ali i financijer vladarskih kruna i plemićkih dvorova Europe, koji su svojom rastrošnošću i krvavim ratovima stvarali stalnu glad za novcem. Ipak, razvojem znanosti, zanatstva, trgovine i kulture, te revolucionarnim raspadom feudalnih odnosa, narastala je svijest o potrebi izgradnje prosperitetnog mira za sve, pa i za rješavanje židovskog pitanja u Europi, te nastaje cionistički pokret, koji su vodili židovski intelektualci oko Theodora Hertzla i s uporištem kod kabalističkih rabina. Židovske bankarske obitelji u nastalim su se kapitalističkim odnosima učvrstile kao vodeći bankari svih europskih centralnih banaka, koje je zapravo oformila i koordinirala bankarska obitelj Rothschild, a u Londonu su ostvarili City of London kao financijski centar s posebnim statusom. Također i u novom svijetu Amerike, tijekom dugotrajnih prijevora s američkim vlastima, koje su zapravo vodili masoni, uspijevaju uspostaviti Federalne rezerve kao centralnu američku bankarsku instituciju na privatnom kapitalu.

Dakle, fuzijom velike i razgranate financijske moći židovskih banakara, s osloncem na podršku rabina, a kroz politički cionizam tijekom 19. i 20. stoljeća, Židovi su uspjeli izboriti i konačno ostvarenje države Izrael. Ovaj židovski krug moći po cijelom svijetu operativno javno se realizira kroz izraelski lobi, posebno u SAD-u i Velikoj Britaniji, ali i kroz druge političke javne kongresne i specifično namijenjene udruge, primjerice *American Jewish Congress* (AJC), *American Israel Public Affairs Committee* (AIPAC), *Anti-Defama-*

tion League (ADL) te *B'nai B'rith International*, *Rabbinical Assembly* (RA).

Planovi prethodno navedenih društava visokih pozicija moći, političkih, tajnih i polutajnih, pa i nacionalnih i religijskih, javno i konkretno realiziraju se i na način da dokazani visoko uspješni i ugledni pojedinci, najčešće iz svijeta gospodarstva i ekonomije, svojim donacijama osnivaju takozvane filantropske zaklade za rješavanje nekih egzistencijalnih ljudskih i svjetskih specifičnih životnih razvojnih potreba. Preko tih zaklada oni potiču osnivanje i financiraju rad nevladinih neprofitnih organizacija u kojima okupljaju zainteresirane, najčešće mlade odvažne pojedince na njihovim lokalnim mjestima širom svijeta, te tako globalno potiču kretanje i politike država u određenom smjeru i za ciljano određene ishode i svrhe.

Primjerice, među najstarijima i prvima su *Rockefeller foundation* – za medicinu, zdravlje i populacijsku znanost, poljoprivredu i prirodu, umjetnosti, humanizam, znanost o društvima, međunarodne odnose, *Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching* (CFAT) – za razvoj obrazovanja, te *Ford Foundation* – za unaprjeđenje bogatstva ljudi ekonomskim mjerama, obrazovanjem, povećanjem sloboda i demokracije te mira u svijetu.

Danas su jako aktualne i poznate zaklade *Open Society Foundations* (formalno *Open Society Institute*) Georgea Sorosa za razvoj antitotalitarnih političkih i ekonomskih rješenja, bazirano na filozofiji Karla Poppera, knjizi *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji*, te *Bill & Melinda Gates Foundation*, za jačanje zdravstvene otpornosti čovjeka i društva.

Iako su proklamirane vrijednosti za koje se zaklade i operativne udruge zalažu vrlo humanističke, u stvarnosti one su sklone agresivnim načinima i rješenjima koja zapravo idu protiv čovjeka kao suverene i identitetne osobe. Vodeći ovaj proces u pravcu eugeničkih postulata u praksi, čovjeka se svodi na radni resurs pod doslovno potpunom kon-

trolom korporacija i vlasti, a čemu smo svjedoci baš u ovom našem vremenu tekuće pandemije, za čije se rješavanje nameće totalitarno jednoulje i totalna poslušnost.

KRITIČKI OSVRTI

Djelovanje interesnih skupina i lobija uočeno je od već odavno, prije više od stotinu godina. Važno je spomenuti vertikalnu i horizontalnu povezanost između različitih skupina, koja je samo naizgled nespojiva. U cilju moći i utjecaja uvijek postoje veze, a jedna od najutjecajnijih skupina upravo je židovska bankarska cionistička skupina u SAD-u. Njihovo djelovanje nikad nije javno, a za svoje ciljeve koriste druge, „niže“ skupine, koje onda odrade postavljene zadatke. No, bez obzira na tajnost njihova programa i rada, njihovo je djelovanje odavno poznato. O tihim vladarima iz sjene govore američki predsjednici:

Woodrow Wilson: „Otkad sam ušao u politiku, razgovarao sam s brojnim ljudima koji su mi se obraćali imajući u mene veliko povjerenje. Mnogi koji se u Sjedinjenim Državama bave trgovinom i materijalnom proizvodnjom nečega se boje. Oni znaju da negdje postoji moć toliko organizirana, tako suptilna, tako svevideća, tako povezana, tako kompletna, tako sveprožimajuća da im je bolje ne govoriti glasnije od šapata kad o njoj osuđujuće govore.“

Predsjednik SAD-a Eisenhower je 1961. godine u televizijskom obraćanju upozorio naciju i vladu na opasno narastajuće koncentracije moći u rukama američkih multimilijardera, uglavnom židovskog podrijetla, a o opasnosti koje za američku državu proizlaze od djelovanja ove skupine kratko prije smrti javno je progovorio i predsjednik Kennedy.

General major Smedley Darlington Butler, najnagrađivaniji marinar u američkoj povijesti, s velikim vojnim iskustvom u američkoj vojsci, otkriva plan za prevrat američke vlasti, koji su mu pojedinci iz tog interesnog lobija ponudili da ga kao ugledan general izvrši pod njihovim pokroviteljstvom. U knjizi *War is*

racket (Rat je iznuda) iznio je preciznu i oštru kritiku američkih ratova za profit.

„Rat je iznuda/reket. To je uvijek bio. To je moguće najstariji način, iako najprofitniji, zasigurno najpokvareniji. Jedan jedinstveni, internacionalne širine. Jedinstven po tome što je dobit obračunata u dolarima, a gubici u životima ljudi. Iznuda je najbolji opis, vjerujem, iako se takvo što ne čini većini ljudi. Samo mala ‘unutarnja’ grupa ljudi zna o čemu se tu radi. To je vođeno za dobrobit stvarno samo nekolicine, a na trošak stvarno mnogobrojnih. Potpuno izvan rata, mala nekolicina ljudi ratom stvara golemo bogatstvo.“

Osim novčane zarade, koja sama po sebi stvara financijsku, a potom i svaku drugu moć, svjetski centar moći krenuo je u potpunu transformaciju čovjeka kao jedinke i do sada poznate ljudske civilizacije. Neki od izvršitelja njihovih planova su fondacije koje vode Bill Gates i George Soros, a cilj je ovog projekta stvaranje novog svjetskog poretka i „novog čovjeka“ kao biološke jedinke. Da bi se ostvario takav poredak, potrebno je uništiti nacije kao povijesne tvorevine, obitelj kao društvenu zajednicu i religiju kao branu od animalizacije čovjeka. Dovoljno je navesti „plodove“ ovog procesa:

- Liberalizacija svega postojećeg, uništenje obitelji, legalizacija abortusa, promicanje LGBT zajednica, stvaranje umjetnih homoseksualnih obitelji s mogućnošću posvajanja djece, stalne ekonomske i „dirigirane“ migracije, miješanje rasa i naroda te stvaranje „novog čovjeka“.

- „Novi čovjek“ bit će potpuno kontroliran od Velikog brata, bit će samo oruđe u rukama vlastodržaca. Zato se provode raznorazni pokusi, od kloniranja do bioničko androgenih eksperimenata i stvaranja umjetne inteligencije. „Novi čovjek“ bit će samo humanoidni robot, a novim će se tehnologijama iz „centrale“ moći usmjeravati njegovo ponašanje; hoće li biti radostan ili tužan, miran ili agresivan, ovisi o programu koji će usmjeravati njegovo ponašanje. Budući ratovi protiv još nezauzetih država ili pojedinaca vodit

će se kompjutorski, a „novi čovjek“ samo je oruđe u njihovim rukama. Čak su i hollywoodski filmovi ovog žanra sredstvo za provođenje ovog plana. Jer ono što se ponovi stotinama puta više u psihološkom pogledu ne predstavlja opasnost.

Postavlja se sasvim logično pitanje: kad sam ja uspio prikupiti većinu ovih podataka i dokumenata s interneta, znaju li za ovo što se svijetu događa hrvatski političari i hrvatske obavještajne službe? I što čine da hrvatsku državu izvuku iz ralja stranih interesnih lobija? Još od vremena oslobodilačkog Domovinskog rata, kad su Hrvati unatoč svim prognozama i željama svjetskih moćnika pobijedili i stvorili samostalnu državu, svjetski moćnici čine sve da je unište. Slobodna Hrvatska nije bila u planovima svjetskih moćnika, ne samo cionista, nego ni Velike Britanije, Francuske, a djelomično i Rusije. Naime, Jugoslavija je bila projekt britanske i francuske masonerije, koje su uložile velika sredstva u jugoslavensku industriju, a propašću Jugoslavije ostali su i bez uloženog kapitala i bez zarade. Hrvatska država bila je najveći „krivac“ za raspad Jugoslavije, pa shodno tome ni Francuska ni Britanija Hrvatskoj nikada neće oprostiti njezinu slobodu. Što se tiče Rusije, ona je pomagala Srbiji u vrijeme i nakon rata jer joj je Jugoslavija bila zanimljiva zbog izlaza na Sredozemno more. Danas, kad Srbija nema izlaz na Jadran, ona joj više nije posebno zanimljiva, pa bi Hrvatska trebala više surađivati s Rusijom u obostranom interesu. No, uza sve strane neprijatelje, najveći su neprijatelji opstanka hrvatske države i hrvatskog naroda naši korumpirani političari koji ne štite hrvatske interese, nego provode zapovijedi svjetskih (i europskih) moćnika. Jer, alfa i omega hrvatske nacionalne izdaje Vladimir Šeks prije nekoliko godina u jednom je intervjuu izjavio: „Izbori za Hrvatski sabor ionako su nevažni. Sve odluke donose se vani. Sabor je tu samo da provede ono što stranci odluče.“ Pametnom dosta. A jesmo li pametni, pokazat će vrijeme.

Trgovina ljudima

Piše: Ines Bošković Sorić

Osjećam potrebu da napišem, te na taj način upozorim ljude, kakve su posljedice upravljanja tuđim životima i manipulacija svakim čovjekom pojedinačno u svrhu ostvarivanja interesa određenog društvenog staleža i stjecaja protupravne imovinske koristi svakog pojedinog člana spomenute skupine.

Trgovina ljudima jedan je od oblika organiziranog kriminala.

Prije objašnjenja pojma trgovine ljudima, potrebno je čitateljima objasniti što je to organizirani kriminal. Definicija je organiziranog kriminala da je to vrsta nezakonite radnje u kojoj postoji organizacijska struktura slična korupciji (također možemo reći vrsta organiziranog kriminala) ili pak svako drugo udruživanje ljudi koji čine teška kaznena djela u cilju stjecanja protupravne imovinske koristi.

Na primjer, u organizirani kriminal također spada trgovina oružjem i trgovina narkoticima.

Definicija trgovine ljudima vidljiva je iz opisa u članku 106. Kaznenog zakona i glasi:

„Tko uporabom sile ili prijetnje, obmanom, prijevarom, zlouporabom teškog položaja ili odnosa ovisnosti, davanjem ili primanjem novčane naknade ili neke druge koristi, a sve u cilju dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom ili na drugi način vrbuje, preveze, prevede, skriva, prima, razmjenjuje ili prenosi nadzor nad osobom radi iskorištavanja njezinog rada putem prisilnog rada ili služnja, uspostavom ropstva ili sličnog odnosa, ili radi njezinog iskorištavanja za prostituciju ili radi drugih oblika spolnog iskorištavanja, uključujući pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka, ili radi uzimanja dijelova njezinog tijela, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“

Trgovci ljudima iskorištavaju ranjive osobe radi financijske dobiti na način da ih prisiljavaju na prisiljan rad te na obavljanje ostalih protupravnih radnji, pa čak i kaznenih djela. Dakle, već je spomenuto da trgovina ljudima obuhvaća: vrbovanje, pružanje utočišta i prihvata osoba pomoću prijetnje, uporabu sile i drugih oblika prinude, otmice, prijevara, zlouporabe položaja, ovlasti ili položaja bespomoćnosti žrtve, davanja, primanja ili plaćanja sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima nadzor nad drugom osobom u svrhu izrabljivanja. Da se zaključiti da se radi o svojevrsnom suvremenom modernom obliku ropstva, zatiranja temeljnih ljudskih vrijednosti te raznovrsnim oblicima zlostavljanja i iskorištavanja.

Žrtva trgovanja ljudima može postati svatko od nas bez obzira na svoju razinu obrazovanja, spol, dob ili nacionalnost. Međutim, određene skupine ljudi u većem su riziku da upadnu u lanac trgovanja ljudima, a to su nezaposlene osobe ili osobe koje nisu u mogućnosti pronaći posao u skladu s razinom svojeg obrazovanja, neregularni migranti, izbjeglice, nestala djeca, sve marginalizirane skupine ljudi te sve osobe s financijskim poteškoćama i lošim obiteljskim odnosima.

Potrebno je nadalje opisati kako prepoznati trgovanje ljudima.

Osoba koja je žrtva trgovanja ljudima ne mora uvijek biti zaključana i bez mogućnosti kontakta s vanjskim svijetom. Postoje i druge, lukavije metode prijave. Na primjer, polulegalne ili ilegalne ponude za posao od tzv. agencija za zapošljavanje koje zvuče previše primamljivo. Dakle, prevencija trgovine ljudima je više razmišljati i biti do kraja oprezan te ne prihvaćati olako sve s punim povjerenjem. Potrebno je raspitati se preko svih institucija o navodnom poslodavcu, te provjeriti i raspitati se o svakom pojedinom dokumentu koji se potpisuje, ako

je moguće i kod nadležnih ustanova koje mogu u svako doba legalno javnosti dati podatke (na primjer, provjeriti naziv pojedine tvrtke, doznati ime vlasnika i direktora svakog pojedinog trgovačkog društva iz nadležnog registra Trgovačkog suda ili pak naziv obrta iz registra Obrtničke komore). Potrebno je reći obitelji i povjerljivim prijateljima sve o poslu koji se prihvaća te o eventualnom odlasku na posao u drugo mjesto stanovanja ili u drugu državu, te po mogućnosti dati sve podatke o poslodavcu koji su u tom trenutku poznati. Svoju osobnu iskaznicu ili putovnicu ne smije se davati u ruke nikome, osim kad je to zaista potrebno policajcu ili cariniku. Osobni podaci nikako se ne smiju ostavljati na internetu.

Za mlade ljude, adolescente i tinejdžere još jedno usputno upozorenje: ako konzumirate piće, a možda i hranu u nekom ugostiteljskom objektu, i u međuvremenu se nakratko maknete sa svojeg mjesta, a primjerice u čaši vam ostane piće, kad se vratite na svoje mjesto, taj ostatak nemojte konzumirati, nego ga ostavite jer vam na taj način netko u taj ostatak pića može podmetnuti drogu a da vi to ne možete vidjeti niti osjetiti, tako da taj sasvim slučajan događaj za vas može biti koban.

Evo, to je ono najvažnije o čemu je potrebno voditi računa pri zapošljavanju, a za mlade i neiskusnije ljude i pri stupanju u prvi kontakt s nepoznatim osobama.

Možda ova moja upozorenja barem nekome pomognu.

STROŽANAC KUP 2021. za klasu laser (ILCA4, ILCA6 i ILCA7)

Tekst i fotografija: Nenad STANIĆ

Uz primjena svih epidemioloških mjera, Jedriličarski klub *Strožanac* prvi je put organizirao dvodnevnu međunarodnu regatu u klasi laser *Strožanac kup 2021*. Regata je održana 7. i 8. svibnja ove godine ispred lučice Strožanac u Podstrani. Na regatnom polju natjecalo se 34 mladih jedriličara i jedriličarki iz raznih dijelova Hrvatske, Mađarske i Austrije.

Prvog dana regata je održana po jugu od 20 čvorova, što su bili idealni uvjeti za mlade jedriličare, tako da su uspjeli odvoziti ukupno tri plova. Drugog dana regate puhao je nešto slabiji vjetar, tako da se jedrio samo jedan plov u klasi ILCA 7. U klasi ILCA4 oba dana natjecalo se ukupno 16 natjecatelja, u kategoriji ILCA6 njih 14, te u kategoriji ILCA7 četiri natjecatelja.

U ukupnom poretku, u kategoriji ILCA4 prvo mjesto osvojila je **Petra Marendić**, drugo mjesto **Nora Gotovac**, a treće mjesto **Karlo Modrić**. U kategoriji ILCA6 prvo mjesto osvojio je **Antun Tomašević**, drugo mjesto **Petra Mastelić**, a treće mjesto **Nagy Bendeguz**. U kategoriji ILCA7 prvo mjesto osvojio je **Bruno Gašpić**, drugo mjesto **Božo Golubić**, a treće mjesto **Alec Cvinar**. Pobjednicima su medalje i priznanja uručili međunarodni sudac Zlatko Jakelić i predsjednik kluba Dubravko Jelić.

Organizaciji regate pripomogli su i stalni sponzori Jedriličarskoga

kluba *Strožanac*, Općina Podstrana, *Wasi d.o.o.*, *Maral*, *Fragmat d.o.o.* i brojni drugi manji sponzori.

Jedriličarski klub *Strožanac* aktivno djeluje od 2012. godine s ciljem razvijanja i promicanja jedrenja kao sporta, brine se o zaštiti, razvoju i sigurnosti nautičkog turizma, ekologiji i čistoći mora. Primarno je usmjeren na djecu i mlade, tako da svakog ljeta organizira ljetni jedriličarski kamp za djecu do 13 godina, a tijekom godine dječju školu jedrenja u klasama optimist i laser. Tradicionalno u studenom organizira sportsko natjecanje *Regata Strožanac open*.

Nova generacija 7 iz Podstrane

Piše: Velimir GAVRANIĆ

Sportska udruga *Nova generacija 7 - Sung7* osnovana je 13. prosinca 2017. i u nepune tri godine uspješno je organizirala nekoliko utrka u daljinskom plivanju na području Podstrane, ali i susjedne općine Dugi Rat. Prvo natjecanje koje je udruga organizirala bio je 1. Plivački maraton *Podstrana - Sung 7*, koji je održan 14. srpnja 2018., na dan kad je nogometna reprezentacija Hrvatske igrala dosad najveću utakmicu. Na tom su natjecanju održane čak četiri utrke, i to na 1000, 2500, 5000 i na 7500 metara. Nastupila su ukupno 32 natjecatelja, a među njima su bili i pobjednici CRO CUP-a 2017. (Kupa Hrvatske u daljinskom plivanju) Doris Beroš (KDP *Split*) i Filip Husnjak

(KDPSR *Poreč*). Vrijedi istaknuti da je na utrci nastupio i Ivan Šitić (KDP *Split*), koji je 2015. postao europski juniorski prvak na 5000 metara. Na utrci su uz domaće natjecatelje nastupili i plivači iz Njemačke, Italije, BiH i Norveške.

Drugo izdanje plivačkog maratona *Podstrana - Sung7* održano je 13. srpnja 2019. uz sudjelovanje 43 natjecatelja, među kojima treba izdvojiti nastup jedine hrvatske olimpijke u daljinskom plivanju Karle Šitić, kao i pobjednika CRO CUP-a u sezoni 2018. Antonije Buličić i Grge Mujana. Uz njih je ponovno nastupio i Ivan Šitić, a nastup je upisala i naša sumje-

Velimir Gavranic uručuje medalje najboljima!

štanka Ivana Prižmić, koja je osvojila treće mjesto na 2500 metara. Drugo izdanje također je bilo međunarodnoga karaktera uz nastupe plivača iz Italije.

U 2020. Sportska udruga *Nova generacija 7* organizirala je prvi *Weekend daljinskog plivanja* u Podstrani, u sklopu kojega je održano treće izdanje plivačkog maratona *Podstrana - Sung7*, kao i Otvoreno prvenstvo SDŽ u štafetnom plivanju na otvorenim vodama. Ova natjecanja uvrštena su u kalenda

Dana 14. studenog 2020. Skupština Hrvatskog saveza daljinskog plivanja primila je Sportsku udrugu *Nova generacija 7* u punopravno članstvo, pokazavši tako da trud koji je udruga pokazala na području promocije daljinskog plivanja nije ostao nezapažen.

Sve ovo ne bi bilo moguće bez potpore dragih ljudi koji su nesebično pomagali kao volonteri: članovi JK *Podstrana* (posebno cure), veliko hvala Slavenu Matkoviću i predsjedniku Nikoli Aljinoviću, kao i članovima SRK-a *Porat*: tajniku Ivanu Coliću, Nevenu Kapiću, Mosti, Preci, Baći, Šefu. Posebno zahvaljujem predsjedniku dr. Jugoslavu Bagatinu. Veliko hvala Draženu Vlašiću i apartmanima *Lavica* što je uz prigodan popust za naše plivače iz cijele Hrvatske i financijski pomogao ovom našem događaju. Još jedno veliko hvala restoranu *Jure*, koji je omogućio izuzetan popust za

Vikend daljinskog plivanja u Podstrani i učinio da se naši plivači osjećaju izuzetno ugodno. Ništa manje nisu vrijedni niti naši vrhovni sudac Milivoj Mirošević, delegat natjecanja Stjepan Kuvačić, suci na okretima i na cilju Grgur Prižmić, Aleksandar Nikolić, Vedran Buličić, Luka Komić, Ivan Šitić, liječnice Ivana Šitić i Ana Bego, ronilac (spasilac i skiper) Nikola Mladin, naši redari Joško Perišić, Tomislav Matijašević, Denis Jonjić, snimatelj Siniša Jovanović te web-dizajner Zvonko Svetina. Hvala i Josipu Vrdoljaku i Općini Podstrana, koji su omogućili besplatno parkiranje ispred JK *Podstrana* za *Vikend daljinskog plivanja* u Podstrani. Hvala i KDP-u Split i Slavenu Šitiću. Hvala HSDP-u i predsjedniku Milanu Žužiću te tajnici Karli Šitić. I sada na kraju: jedno ogromno hvala direktoru natjecanja Krešimiru Boškoviću. Ove smo godine domaćini čak četiri natjecanja iz

službenoga kalendara Hrvatskog saveza daljinskog plivanja, koja ćemo održati u dva vikenda.

Prvi vikend bit će 5. i 6. lipnja, kad su na rasporedu nove utrke, i to 5. lipnja plivački maraton *Sv. Ante* dužine 5000 metara, koji će se bodovati za CRO CUP, a ujedno je i veteransko prvenstvo Hrvatske, dok je dan poslije prvo ekipno natjecanje, ujedno i prvo ekipno prvenstvo Hrvatske na 5000 metara.

Vikend 17. i 18. srpnja rezerviran je za naš 2. *Vikend daljinskog plivanja* u Podstrani, u sklopu kojega će se održati naš 4. *Plivački maraton Podstrana - Ng7*, koji je Hrvatski savez daljinskog plivanja uvrstio pod naziv Grand Prix, te 2. Otvoreno prvenstvo Splitko-dalmatinske županije u štafetnom plivanju na otvorenim vodama.

Radujemo se našim druženjima ovog ljeta.

TOMISLAV BULJAN - AIR BULJAN

Juniori Zadra novi su juniorski prvaci Hrvatske nakon što su u finalu u Domu košarke Cedevite slavili protiv Cedevite Junior 86:75 (16:15, 16:18, 31:21, 23:21). Prvi je to juniorski naslov državnog prvaka za KK Zadar nakon puna dva desetljeća.

Gledali smo sjajno i izjednačeno finale do treće četvrtine, kad se Zadar rezultatski odvojio. No, Cedevita Junior izvlači posljednje atome snage i stiže do četiri koša manje (67:71) pet

i pol minuta do kraja. Ipak, Zadrani, predvođeni Tomislavom Buljanom, nisu popuštali i zaslužno su odnijeli pobjedu iz Zagreba.

Buljan je ubacio 30 koševa uz 10 skokova, Brala 21 koš uz sedam skokova i tri asistencije. U Cedeviti Junior ponajbolji je bio Vito Kučić s 26 koševa i tri asistencije, a Matej Bošnjak je uz 12 koševa upisao i 12 skokova.

Zadar je i prije početka turnira slovio kao glavni favorit za titulu, a onda su to i potvrdili na terenu. U finalu ih je predvodio MVP završnice Tomislav Buljan, koji je utakmicu završio s impresivnih 30 poena i 10 skokova.

Tomislav Mihael Buljan (18) mladi je talentirani košarkaš koji je iz redova kadeta KK Mislav-Podstrana s 15 godina prešao u KK Zadar. Njegov talent prepoznali su trener Marko Šelin i tadašnji direktor kluba Branimir Longin. Zanimljivost je da je zbog svojih atraktivnih poteza i zakucavanja u Zadru dobio nadimak Air Buljan.

Najbolja petorka turnira: **Ivan Oštrić** (Bosco), **Duje Brala** (Zadar), **Tomislav Buljan**, MVP (Zadar), **Vito Kučić** i **Andrija Jelavić** (Cedevita Junior). Nagrade HKS-a, Adidasa i Atlantic Grupe uručili su Mladen Erjavec u ime HKS-a i Marino Baždarić u ime organizatora turnira, Cedevite Junior.

Preneseno s portala HKS

MLADE ŠAHISTICE

Školsko šahovsko društvo *Mislav OŠ Strožanac* natjecalo se u školskoj godini 2019./2020. u završnici državnog prvenstva za djevojčice i osvojilo je 18. mjesto. S obzirom na to da je ovo prvi put da se naše mlade šahistice natječu na školskom prvenstvu, sam ulazak u završnicu državnog prvenstva ogroman je uspjeh. Prvenstvo se održalo 4. veljače 2020. u Segetu Donjem kod Trogira, a na njemu su naše natjecateljice dobile priznanje koje im je uručio predsjednik Hrvatskog športskog saveza profesor Nikola Perković. Za naše društvo nastupale su Nora Soldo, Ema Aljinović, Magdalena Brzica, Petra Sunara i Katarina Galić. Osim igračica, za ovaj uspjeh zaslužni su i profesori Vinko Buble i Enes Buljan, voditelji i treneri šahovskog školskog društva.

Enes Buljan

